

Vingåkers
kommun

Vingåker 2035

– en jordnära Översiktsplan

Antagen av kommunfullmäktige 2026-02-23, § 15

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Innehållsförteckning

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Inledning	3
Vad är en Översiktsplan	4
Här är Vingåkers kommun - Vingåkersbygden	4
Denna Översiktsplan	5
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Våtmarker	8
Miljöläget i mark och vatten	9
Grönstruktur	10
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreationsvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Barrskog och lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	23
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25

Boende & utveckling	26
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Lokal & individuell attraktivitet	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling, service och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
Digitalisering	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)	31
Landsbygd	32
LIS-områden i Vingåker	32
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nyutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Energiplan	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Värna, stärka och utveckla bebyggelsens karaktär	37
Detaljplaner, områdesbestämmelser och sammanhållen bebyggelse	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
Vingåkers odlingslandskap	38
Hushållning med jordbruksmarken	39
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Jordbruksmark i samhällsperspektivet	39
Data - jordbruksmark	40
Produktion åkermark	40
Sammanfattning kartläggning jordbruksmark	41
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41

Vatten & vattenmiljöer	42
Åtgärdsprogram	43
Kommungemensam planering för vatten och avlopp	44
Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden	44
Dagvatten	44
Grundvattentäkter	44
Vattenskyddsområden	45
Miljökvalitetsnormer Vatten	45
Miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster – sjöar	45
Miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster – vattendrag	46
Miljökvalitetsnormer för grundvattenförekomster	47
Miljökvalitetsnormer för fiskvatten – Hjälmaren	47
Arbete framåt	47
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Ras, skred & erosion	48
Identifierade riskområden	49
Översvämningskartering utmed Nyköpingsån	49
Risk för skred	49
Anpassning till ett förändrat klimat	50
Förutsättningar i Vingåkers kommun	50
Förorenade områden	51
Framtida klimatanpassningsåtgärder	52
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59
Strategisk karta	59
Målsättningar	60

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Inledning	3
Vad är en Översiktsplan	4
Här är Vingåkers kommun - Vingåkersbygden	4
Denna Översiktsplan	5
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Introduktion: Vingåker översiktsplan

Inledning

På kommande sidor följer en beskrivning av platser, miljöer och landskap i Vingåkers kommun, sett ur kommunens perspektiv. Hur det ser ut idag och hur kommunen prioriterar omsorg och skötsel för olika områden. Det lite större fokuset ligger dock på den långsiktiga förvaltningen och utvecklingen av miljöer och värden i vår kommun. Vi behöver vara redo för utmaningar och möjligheter på lite längre sikt, ej endast under nuvarande säsong eller mandatperiod.

Översiktsplanen är en viktig del av en större helhet. Andra styrdokument, kommunens övriga planberedskap inklusive detaljplaner, gemensamma planer och mål på en större nivå utanför kommunens gräns - parallellt med dessa ska översiktsplanen fungera navigerande för hur vi på lång sikt vill stödja en gemensam positiv utveckling av våra miljöer.

För detta ger planen goda förutsättningar. Vingåker är en liten kommun där närhet, småskalighet och trygghet är en styrka. Vi har ett levande textilt arv, en stark landsbygdsidentitet och vi befinner oss mitt i ett mosaiklandskap av varierande natur- och kulturmiljöer. Kommunen ligger också på en spännande geografisk plats, i mötet mellan tre regioner med en fjärde på andra sidan Hjälmarens vatten i norr. Samtidigt möter vi i vår samtid stora utmaningar för klimat och försörjning. Detta dokument skildrar kommunens roll i att avväga och hantera dessa värden och utmaningar. Tillammans vill vi vårda och utveckla en trygg och attraktiv kommun, med en stabil och hållbar grund för kommande tider.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Inledning	3
Vad är en Översiktsplan	4
Här är Vingåkers kommun - Vingåkersbygden	4
Denna Översiktsplan	5
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

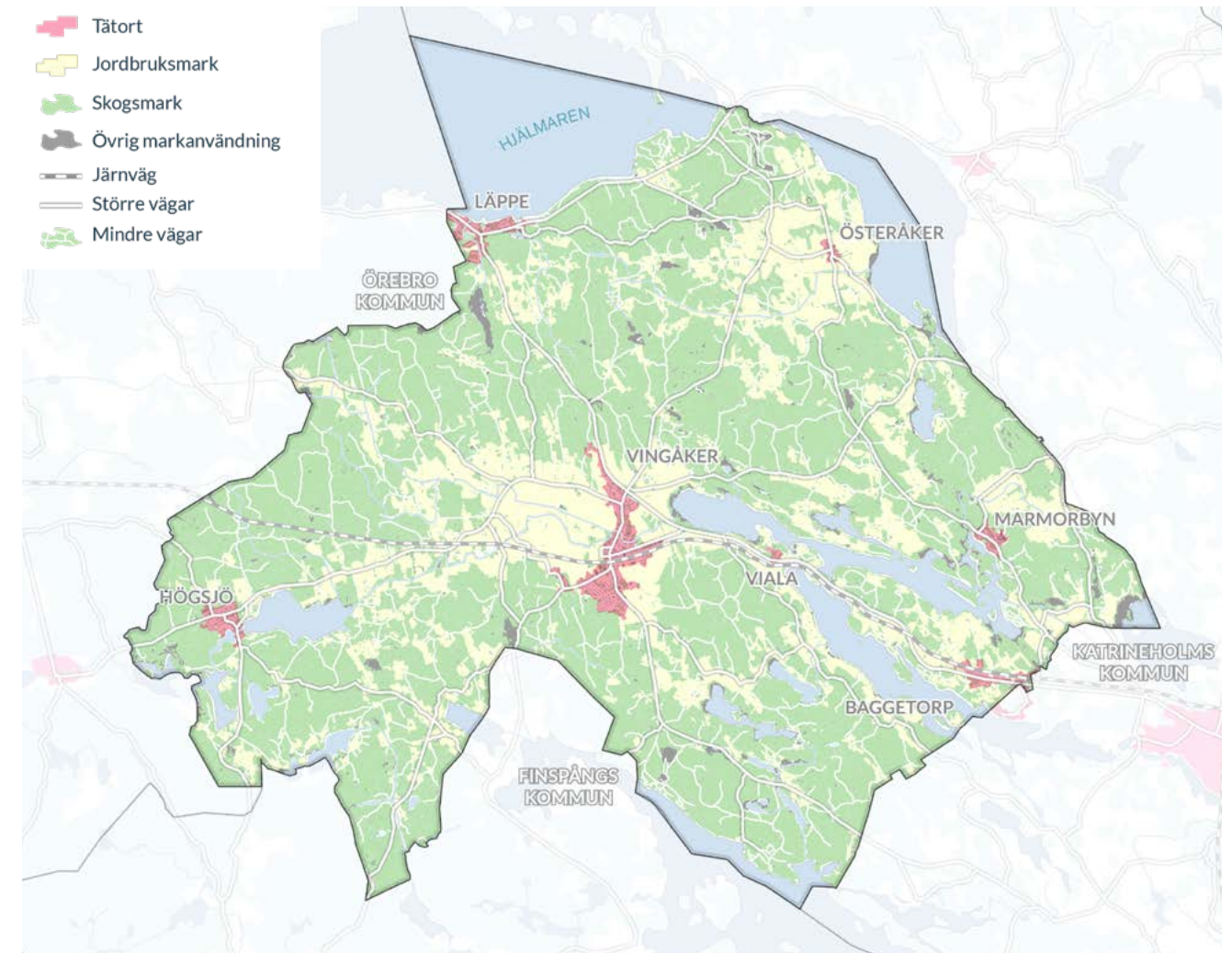
Vad är en Översiktsplan

En översiktsplan ska övergripande redogöra för kommunens långsiktiga strategier för den fysiska planeringen. Planen ska dessutom redovisa hur kommunens mark- och vattenområden används och hur den byggda miljön ska bevaras eller utvecklas. En tredje central aspekt är att beskriva kommunens ställningstagande till olika värden och hänsyn, där en del av detta utgörs av de områden som utgörs av riksintresse. En annan del gäller det som benämns allmänna intressen vilket utgörs av flera underkategorier som exempelvis kommunikationer och friluftsliv. Vilka av dessa allmänna intressen som bör prioriteras och lyftas fram i översiktsplanen åligger dock kommunerna att redovisa för.

Den översiktliga planeringen gäller ej endast de områden som kommunen själv rör över. I Sverige har kommunerna i huvudsak monopol på fysisk planering av land- och vattenområden inom kommunens gränser vilket exempelvis fastslås genom detaljplaner och områdesbestämmelser. Undantag finns dock i ett par delar av landet där regionen till viss utsträckning delar ansvaret för fysisk planering på en strategisk nivå. Planeringen av områden på översiktsplan-nivå är dock *inte bindande* utan endast *vägledande*. Denna vägledande planering ligger dock till grund för beslut som sedan tas på andra planeringsnivåer såsom i detaljplaner, vilka är bindande enligt plan- och bygglagen. En översiktsplan fungerar dock även som underlag för beslut som tas av andra myndigheter såsom länsstyrelser och Trafikverket. Mycket av det dagliga arbetet i en kommun påverkas och styrs av behov med ett kort perspektiv. Översiktsplanen är viktig inte minst som en dynamisk och kompletterande motvikt till detta.

Här är Vingåkers kommun - Vingåkersbygden

Vingåker befinner sig i ett viktigt strategiskt läge. Geografiskt är kommunen positionerad i skärningspunkten mellan tre regioner med nära pendlingsavstånd till flera stora städer.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Inledning	3
Vad är en Översiktsplan	4
Här är Vingåkers kommun - Vingåkersbygden	4
Denna Översiktsplan	5
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Demografiskt har invånarantalet pendlat från nära tiotusen i början på nittioalet, till situationen för föregående översiktsplan 2010, då antalet hade minskat en tid. Utifrån kommunens nuvarande läge i tiden kan vi notera en försiktig men varierande ökning under senare år, samtidigt som kommunens medelålder ökar och färre behöver försörja fler. I detta läge behöver långsiktiga strategiska ställningstaganden göras för att fånga upp och förstärka olika former av positiv utveckling. Vi behöver säkra en hållbar utveckling för hela kommunen – men vi kan samtidigt erbjuda en livskraftig och attraktiv landsbygd att bo och leva i.

Under hösten 2018 prövade kommunfullmäktige aktualiteten hos dåvarande Översiktsplan. Vissa väsentliga delar av planen förklarades inaktuella och uppdrag gavs för revidering av planen i sin helhet (2018-09-17 §7). Huvuddelen av innehållet i följande plan är framtaget mellan år 2022 och 2024.

Denna Översiktsplan

Inledningsvis arbetades en övergripande målbild för förnyelse av översiktsplan fram, med stöd i den kontinuerliga dialog som pågår via processer för kommunens lokala utvecklingsplaner, samt inom olika intressegrupper för Vingåkers utveckling. Resultatet stämde av mot befintliga styrdokument och politiska viljeriktningar. Värden som kommunen ska värna och utveckla är närhet och småskalighet med stöd av mångfald och innovation. En attraktiv livsmiljö i Vingåkersbygden erbjuder närhet, lugn, engagemang, gemenskap och trygghet. Verksamhetsutveckling ska främjas av kommunen, liksom att arbeta med förutsättningar för livslångt lärande. Med dessa värden som utgångspunkt formulerades sju övergripande mål,

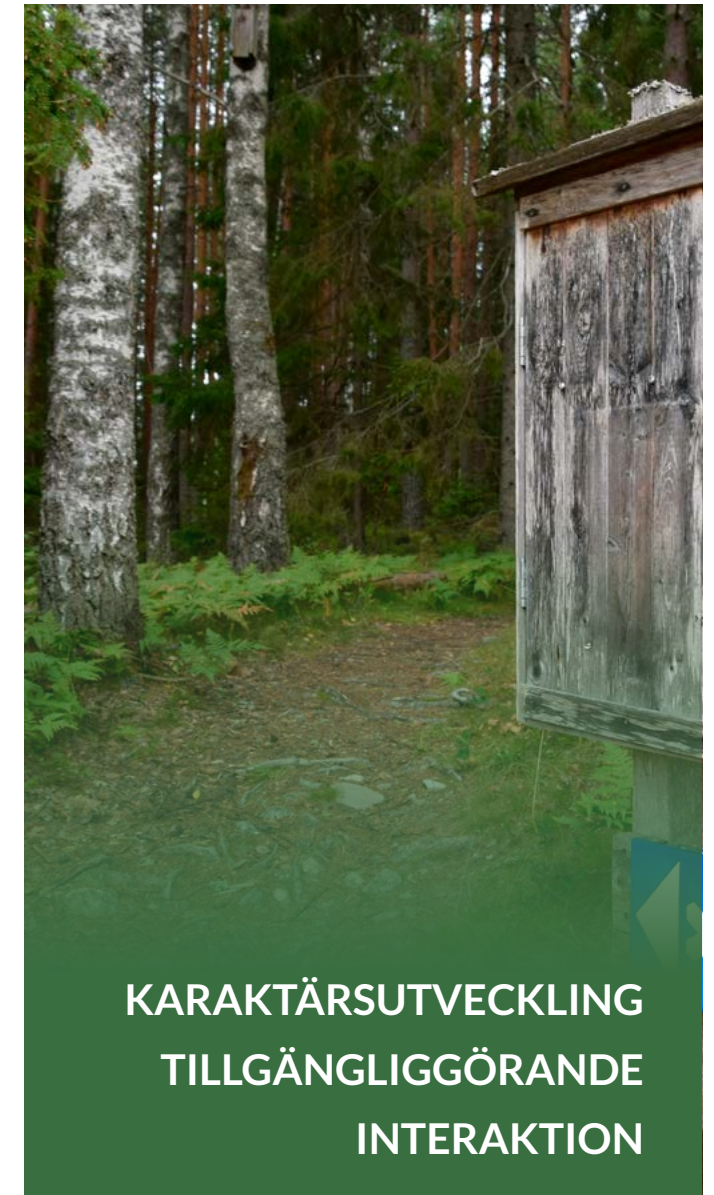
- Värna småskalighet och landsbygdsidentitet.
- Stärka och utveckla orters/områdets karaktär och särart.
- Stärka och utveckla bygdens naturmiljö och tillgänglighet till friluftsliv.

- Planera för mötesplatser och goda lärmiljöer.
- Underlätta att färdas till fots, med cykel och kollektiva transportlösningar.
- Verka för goda regionala kommunikationer.
- Skapa förutsättningar för minskad klimat- och miljöpåverkan.

För det fortsatta arbetet med översiktsplanen koncentrerades de sju målen ytterligare i **tre kärninriktningar** - karaktärsutveckling, tillgängliggörande samt interaktion. Dessa kärninriktningar löper som en röd tråd genom alla delar av planen. Hur detta förankras i översiktsplanen och vidare genom kommunens fortsatta planering av mark- och vattenområden redogörs för i nästa kapitel.

Denna översiktsplan bör ur vissa avseenden inte betraktas som en fulländad och helt färdigställd redovisning av kommunens områdesplanering. Den bör i stället uppfattas som ett gediget startunderlag, som Vingåkers kommun avser att bygga vidare på under kommande tioårsperiod. I planen kan de områden och teman som är något mer ingående planlagda betraktas som en del av kommunens planberedskap. De områden som identifieras ha behov av närmare kartläggning, analys och strategisk organisering kan i stället kategoriseras som en del av kommunens planbehov. Under arbetet som följer med att omsätta översiktsplanen i kommunens kommande projekt, drift och vidare utveckling kommer kartläggningar och analyser utföras vilka kommer bidra till ett utförligare planeringsunderlag. Följaktligen utgör alltså detta översiktsplaneförslag också grunden för kommunens framtida översiktsplanarbete.

Vid antagande kommer planen att ersätta versionen från 2010 - *Översiktsplan för Vingåkers kommun - spelregler för en hållbar utveckling*.

KARAKTÄRSUTVECKLING
TILLGÄNGLIGGÖRANDE
INTERAKTION

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Struktur/läsbeskrivning

Innehållet i planen är strukturerat enligt fyra övergripande teman med sinsemellan fördelade underkategorier. Temana är Grönstruktur, Kommunikationer, Boende & Utveckling respektive Vatten & Vattenmiljöer. Därutöver och utanför dessa följer kompletterande delar under rubrikerna Klimat- och miljöpåverkan, Klimatanpassning, risk och säkerhet samt Andra värden inklusive riksintressen & kulturmiljö.

Inom temat **Grönstruktur** ryms kommunens planering för folkhälsa och rekreation integrerat med planering för naturmiljö och biologisk mångfald. Ett särskilt fokus riktas mot odlingslandskapet som är nära sammanflätat med kommunens karaktär och fastställda landsbygdsidentitet. Ekosystemtjänster beskrivs något mer övergripande såsom naturmiljöns funktioner.

Temat **Kommunikationer** beskriver kommunens förutsättningar och ställningstaganden inom transportinfrastruktur men även bredbandsutbyggnad och digital utveckling vilket är nära kopplat till kommunens utveckling framåt i tiden. Det handlar om att utveckla och förbättra våra möjligheter att mötas, kommunicera, transporteras och ta hand om varandra. Samt om att tillgängliggöra våra attraktiva miljöer för alla och envar.

Boende & Utveckling rymmer kommunens planer för bostadsförsörjning och näringslivsutveckling, såväl som riktlinjer för nybyggnation. Med en lite vidare beskrivning handlar det om hur det är att bo, leva och verka i Vingåkers kommun. I detta tema redovisas också kommunens resurshushållning ur perspektivet rumslig planering med ett särskilt fokus på jordbruksmark.

Temadelen **Vatten & Vattenmiljöer** redogör för vattnens fundamentala betydelse som resurs samt mottagare av återgående vattenflöden från verksamheter och vår vardagliga användning. Delen beskriver vidare hur kommunen arbetar med och planerar för vattenområden och vattenmiljöer. För att vattnets funktioner och värden ska tillgodoses alla, människor såväl som växt- och djurliv.

Separata och kompletterande delar beskriver hur kommunens planering relaterar till mål för klimat- och miljöpåverkan, anpassning till ett förändrat klimat samt kommunens planering för andra värden och intressen. Därutöver avser kommunen arbeta fram ett nytt tematiskt tillägg för vindbruk, när väl en ny översiktsplan är antagen.

Översiktsplanens tidshorisont har ett tioårsperspektiv och blickar fram till år 2035 vilket sammanfaller med tiden just efter ett ordinarie val. Rumsligen utsträcker sig planen i huvudsak till kommunens yttre gräns samt till den påverkan som planens intentioner kan uppskattas få i den mån det sträcker sig utanför denna gränsdragning. Delar av kommunens planering har effekter även utanför kommunen. Detta gäller särskilt i områden längs med gränsen mot kommunens grannar där exempelvis det sociala livet på en vardaglig nivå till större del utspelar sig på olika sidor av kommungränsen. Det kan också gälla större strukturella frågor såsom spridningsytor eller habitat för växt- och djurliv.

Klimat- och miljöpåverkan

Grönstruktur

Kommunikationer

Boende & utveckling

Vatten & vattenmiljöer

Klimatanpassning & risk

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Miljömålen i Vingåker	7
Våtmarker	8
Miljöläget i mark och vatten	9
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Klimat & miljöpåverkan

Översiktsplanens sjunde övergripande mål (se sidan 5) slår fast att planen ska skapa förutsättningar för minskad klimat- och miljöpåverkan. Arbetet skall leda framåt med de nationella miljömålen som utgångspunkt (sverigesmiljomal.se/miljomalen/).

Sammanhållande för miljömålssystemet finns det övergripande generationsmålet som fungerar vägledande för arbetet inom samtliga områden. Namnet beskriver målens andemening att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Under generationsmålet finns sexton mål för tillståndet hos olika miljötyper och områden. Inom arbetet för en minskad klimat- och miljöpåverkan bedöms ett urval av dessa mål som mer relevanta för Vingåkers kommuns planarbete samt målsättningarna för arbetet framåt.

Miljömålen i Vingåker

Ett av dessa mål är *Ett rikt odlingslandskap* vilket syftar till att lyfta jordbruksmarkens oundgängliga funktion för en stabil livsmedelsproduktion och bevarad biologisk mångfald, men även dess roll för rekreation och landskapsutveckling som boende-, kultur- och naturmiljö. En viktig del av kommuners arbete för att nå detta miljömål är en långsiktig förvaltning genom kartläggning, kunskapsinhämtning och integrering av jordbruksmarkens olika värden i planarbetet. En annan viktig del är att arbeta med landsbygdsutveckling. Enligt Jordbruksverket har kommunerna "en nyckelroll i att hitta strategier och åtgärder som bevarar jordbruksmarkerna för framtiden". Läs mer om hur kommunen vill tillämpa detta i stycket "**Jordbruksmark**", samt i stycket "**Landsbygdsutveckling**", i temadelen **Boende & Utveckling** (från sida 29 och 38).

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Miljömålen i Vingåker	7
Våtmarker	8
Miljöläget i mark och vatten	9
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Nästa miljömål är *Ett rikt växt- och djurliv* vilket handlar om att bevara och värna ekosystem, biologisk mångfald och arternas livsmiljöer. Dessutom handlar målet om att tillgängliggöra dessa miljöer för de som bor och vistas i dess närhet, en viktig aspekt för sund folkhälsa såväl som för en attraktiv boendemiljö. I syfte att etablera ett underlag av god kvalitet för ett fördjupat arbete med dessa frågor har Vingåkers kommun valt att ringa in en separat tema-del av översiktsplanen under rubriken **Grönstruktur** (sidan 10).

Enligt åtgärdsprogrammet för Södermanlands miljö är utvecklingen för dessa två ovan nämnda miljömål negativ, varför ansträngningar kopplade till dessa är särskilt centrala. Delar av dessa mål handlar om utveckling och tillgängliggörande av natur- och kulturvärden i boendemiljön, vilket också är en viktig del av miljömålet *God bebyggd miljö*. Andra Vingåkersaktuella delar av det målet är att prioritera gång- och cykeltrafik vilket redogörs för i tema-delen **"Kommunikationer"** (sidan 18), samt att hushålla med mark, vatten och andra naturresurser vilket bland annat är en del av Vingåker kommuns ställningstagande för odlingslandskapet (sidan 38), samt för **Vatten & Vattenmiljöer** (sidan 42).

Arbetet med övriga miljömål som berör Vingåkers geografiska läge följs inom ramen för kommunens arbete med andra frågor. Miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* eftersträvas bland annat inom planens övergripande temadelar Kommunikationer samt Grönstruktur, genom prioriteringar av utsläppsfria transportslag såsom gång-, cykel- och tågtrafik. Målen *Frisk luft* samt *Grundvatten av god kvalitet* eftersträvas genom kommunens arbete med miljö kvalitetsnormer för vatten (sidan 45).

Våtmarker

Våtmarker är en av våra artrikaste miljöer och de fyller flera funktioner i landskapet. De bidrar med ekosystemtjänster som vi människor är beroende av. En våtmark bidrar med

vattenrening genom att fungera som ett filter för näringsämnen och föroreningar. Den kan hålla vatten och skyddar både mot torka och översvämningar, i och med att en våtmark håller vatten bidrar det också till grundvattenbildning. Våtmarker är en viktig livsmiljö får många olika arter, växter, fåglar, fiskar, groddjur och insekter, vilket skapar en rik biologisk mångfald. De gör landskapet mer motståndskraftigt vid klimatförändringar.

Våtmarker som bildar torv fungerar som kolfälla och kollager. Torvrika våtmarker har en extra viktig roll för klimatets utveckling då de innehåller stora mängder kol. Restaurering eller skydd av dessa minskar avsevärt utsläpp av växthusgaser. Enligt Naturvårdsverket överstiger utsläppen från dränerade torrmarker biltrafikens utsläpp och motsvarar 25% av Sveriges totala utsläpp inom landet. När en torvmark dräneras på vatten når syre fram till torven som bryts ner och bildar koldioxid. Om marken är näringsrik kan det även ske betydande utsläpp av lustgas. Dessa effekter gör att restaurering av dränerade våtmarker är mycket betydelsefullt.

Kommunen har påbörjat ett arbete för att kartlägga befintliga och potentiellt nya våtmarker och en kartstudie över kommunens mark har genomförts tillsammans med Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund. Resultatet pekar ut flera förslag på kommunalägd mark där man kan anlägga en våtmark med vattenspegel eller återvåta marken. Kommunen kommer att fortsätta det arbetet för att bidra till att minska utsläpp och klimatpåverkan, öka den biologiska mångfalden och skapa värdefulla miljöer för människor att vistas i. Målet är att återvåta kommunalägd mark där det framkommer som lämpligt och framkomligt.

Arbetet med våtmarker kopplar till flera av Sveriges miljömål, kanske främst till Myllrande våtmarker som syftar till att bevara våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktioner. Andra miljömål som också berörs av arbetet med våtmarker är *Grundvatten av god kvalitet* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

MÅLSÄTTNING 1 - ÅTERVÅTA KOMMUNALÄGD MARK DÄR DET ÄR LÄMPLIGT OCH FRAMKOMLIGT

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Miljömålen i Vingåker	7
Våtmarker	8
Miljöläget i mark och vatten	9
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Det finns en ny förordning som handlar om restaurering av natur, det är en ny lag och Sverige kommer att ta fram en nationell restaureringsplan för hur det arbetet ska utföras. I Länsstyrelsens Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö finns det åtgärder som kopplar till våtmarker under temat Livskraftiga vatten.

Miljöläget i mark och vatten

Länsstyrelsen i Södermanland ger löpande ut skriften "Hur är (miljö)läget?" för att beskriva hur miljömålsarbetet fortskrider.

Rapporten från 2022 lyfter bland annat att den negativa trenden kring våtmarker har vänt - vi har blivit bättre på att återställa och förbättra dem. I övrigt ser siffrorna allvarigare ut och på de flesta punkter har miljöläget försämrats eller så syns ingen förändring. De största utmaningarna i Södermanland handlar om övergödning, minskad biologisk mångfald och utsläpp av växthusgaser.

Mark och vatten i Sörmland är generellt inte särskilt försurade, även luftkvaliteten är relativt hög och ren. Dock är en betydande del av länets sjöar övergödda. Detta är delvis är

kopplat till utsläpp från transportsektorn men huvudsakliga källor till övergödning är avlopp och jordbruk. Vingåkers sjöar och vattendrag påverkas även av utsläpp som sker "uppströms", utanför kommunens gräns, på samma sätt som utsläpp inom kommunen kan påverka platser och vatten nedströms. Att en sjö är försurad beror i regel på utsläpp längre uppåt riktningen varifrån vattnet strömmar. Läs om kommunens arbete med sjöar och vattendrag i kapitlet **Vatten och vattenmiljöer** (från sidan 42).

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Grönstruktur

Genom att beskriva våra naturmiljöer genom begreppet grön infrastruktur eller *Grönstruktur* så kan vi åskådliggöra kommunens olika områden som delar av ett sammanhängande nätverk. Nätverket utgör olika livsmiljöer för växter och djur, men det utgör även miljöer för människors välbefinnande. Kunskap om hur dessa nätverk fungerar och vilken funktion de har för var och en av oss ger bättre förutsättningar till en mer effektiv planering och sundare prioriteringar. På så vis fångar vi upp två av de tre kärninriktningarna inom delen grönstruktur - karaktärsutveckling och tillgängliggörande. Arbetet för den tredje kärninriktningen, interaktion, handlar om att identifiera och belysa olika områdens värden och funktioner som en del av ett interaktivt geografiskt nätverk.

Målsättningar grön infrastruktur

Dessa målsättningar tillsammans med kommunens gröna planering i övrigt möjliggör karaktärsutveckling, tillgängliggörande och förbättrad interaktion av kommunens naturvärden. Fortsatta kartläggningar kommer bidra till ökad kunskap och åskådliggörande av de nätverk som den gröna infrastrukturen utgörs av, där odlingslandskapet utgör en viktig del. Med dessa verktyg kan kommunen identifiera luckor i länkarna mellan de gröna områdena, förstärka kommunens gröna värden för utökad attraktivitet och renodla dessa på särskilt vingåkersvis.

Mål 2. Säkra tillgång och tillgänglighet till bostadsnära natur.

Mål 3. Identifiera och vidareutveckla målpunkter kopplade till odlingslandskapet och jordbrukets produktion.

Mål 4. Verka för en fungerande infrastruktur för förädling och distribution av lokalproducerad mat.

Mål 5. Verka för ett sammanhängande nätverk av värdefulla gräsmarker och sprid information om ängsvallar som en viktig mellanväg.

Mål 6. Vidareutveckla en (grön) karaktär för varje bygd som används i identitetsbygget för den aktuella platsen i synnerhet och en del av kommunens varumärke i allmänhet

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

En grön målbild

Kommunens gröna planering handlar inte bara om att vårda och förstärka viktiga naturmiljöers funktioner. Det handlar även om att underhålla och öka landskapets attraktivitet och tillgänglighet för gamla och nya Vingåkersbor. Vingåkers kommun vill värna om vår gemensamma landsbygdsidentitet, främja våra bygders karaktär och särart men även utveckla vår naturmiljö och tillgängligheten till friluftsliv. I detta kapitel beskrivs förutsättningar och målsättningar för detta område under rubriken Grönstruktur.

Friluftsliv i Vingåkerslandskapet

Möjligheterna till aktiv fritid är stora i kommunen vilket har stor betydelse för invånares livskvalitet och kommunens attraktivitet som bostadsort. Inom korta gångavstånd finns god tillgång till vida skogar, öppen mark och glittrande vatten. Kommunen har också ett rikt föreningsliv med över hundra aktiva föreningar.

Vingåkerslandskapet är mycket variationsrikt och skiftar mellan skogar och alléer, åkrar och betesmarker, sjöar och vattendrag. Broderat genom hela kommunens lågt kuperade landskap ligger byar, gårdar och enstaka hus. I kommunens mitt finns centralorten varifrån Vingåkersslätten breder ut sig åt väster. Centralt beläget nära centralorten ligger Båsenberga friluftsområde med elljusspår, utegym, MTB-/skidspår, skidbackar och vindskydd med grillplatser. Här finns även Igelbålens naturreservat med en vandringsled runt sjön samt hotell och konferensverksamhet med intilliggande golfbana. En annan viktig plats för friluftslivet är skogarna väster om Högsjö där det finns vandringsleder och ytterligare två av kommunens naturreservat. I Tomsängen finns lövskog och hagmarker med många gamla träd. Perstorpskogen har en vandrings slinga som idag tyvärr är svårtillgänglig pga. granbarkborreangrepp.

Hjälmarens och Öljarens stränder har ett stort attraktionsvärde. Här finns utsiktspunkter och campingplatser men även vandrings slingor såsom Bäverstigen vid Läppe. Hjälmarens

SÅ HÄR KAN MÅLBILDEN FÖR KOMMUNENS GRÖNA KVALITÉER BESKRIVAS I ETT ÖGONBLICK:

En ängsvall intill två ekar och en lind ger näring åt bin, fjärilar och fåglar. De vilda bin som lever i denna miljö hjälper till att pollinera kringliggande grödor och kan sedan flytta vidare till nya platser i kommunen. Boende i närheten har en fin relation till den lilla sträckan med träd och ängsvall. För promenader med fågelkvitter, kanske i sällskap med hunden, eller sittande på en cykel med svalka eller vindskydd från lövträden intill.

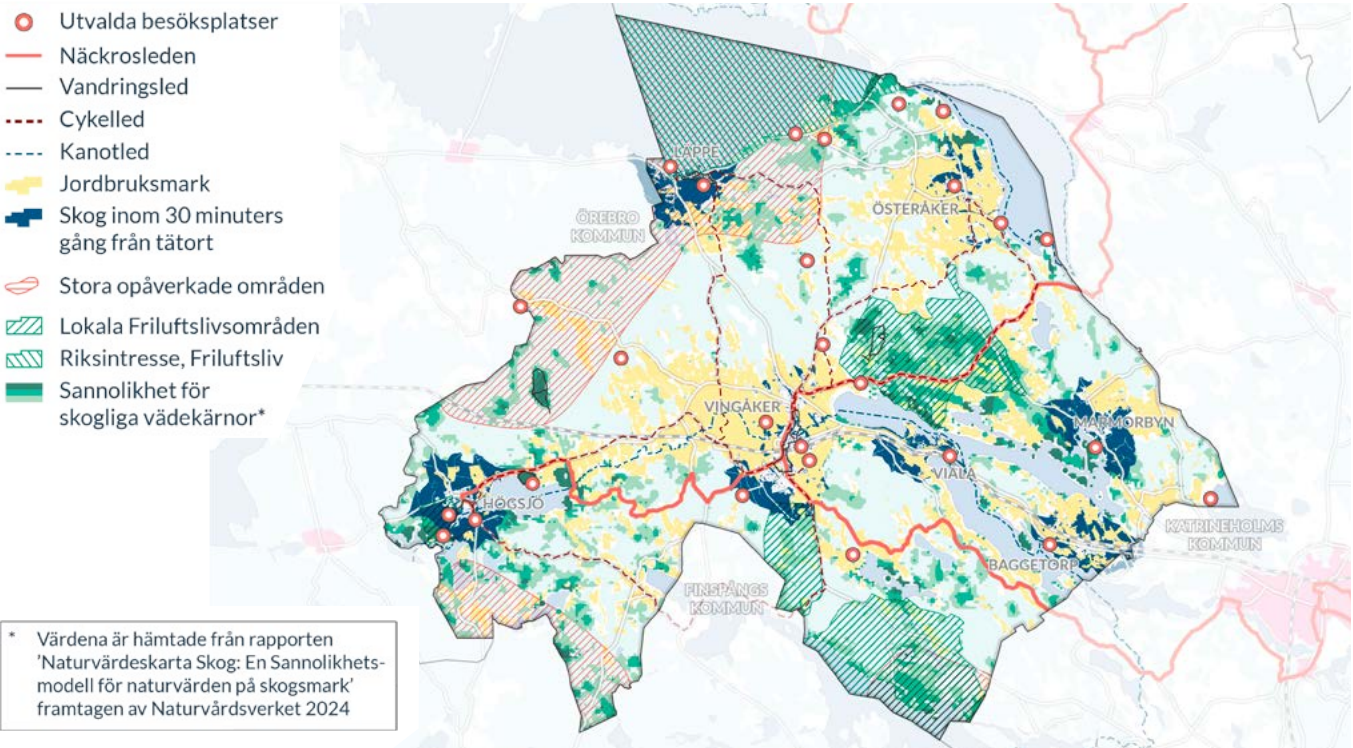
är utpekad som riksintresse för friluftsliv vilket redogörs för på **sidan 55**. Kommunens vattenmiljöer bjuder också på rekreativsmöjligheter genom kanotleden som går genom Vingåkersån, Kolsnaren och Viren. Kanotleder finns även i Öljaren och på Hjälmarens vatten med start i Läppe. Fina badplatser finns bland annat i Högsjöbadet vid Grävsjön, Lyttersta i Tisnaren och Vialabadet vid Kolsnaren.

Vingåkers lantliga och variationsrika karaktär med många bevarade gamla vägsträckningar är en tillgång både för cykelturer och "roadtrips" med bil. Möjligheten att ta med cykeln på tåget öppnar upp för vidsträckt cykelturism med start i Vingåker. Näckrosleden är ett regionalt cykelnätverk som kopplar ihop olika delar av Sörmland. Ridning och hästsport är också en viktig fritidsaktivitet i Vingåker, exempelvis finns en större anläggning strax sydost om centralorten.

Centralorten Vingåker ligger på Vingåkerslättns östra kant vilket gör att orten till stor del är omgiven av jordbruksmark. Parkmiljöerna runt Säfstaholms slott är en viktig tillgång och ett centralt grönt kulturarv för Vingåkerborna. Vid Kjesäter finns en promenadvänlig bokskog. Det finns gott om vilt i kommunen, särskilt vildsvin och hjort. I kommunen finns många jaktlag och flera jaktskyttebanor.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ångsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

För fiskeintresserade lockar kanske framför allt Hjälmarens där fritt handredskapsfiske gäller. För fiske i Öljaren, Kolsnaren, Viren, Högsjön, Grävsjön och Tisnaren krävs fiskekort. För besökare med husbil kan kommunens nya ställplats intill Vingåkersån i centralorten nämnas. Fler ställplatser i privat regi finns på andra platser i kommunen.

Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv
Att vara ute i naturen innebär minskad stress, stärkt kognitiv förmåga samt bättre psykisk och fysisk hälsa. Rekreation kan också vara ett sätt att umgås med familj och vänner och råka på sina grannar. Forskning visar att människor är mer fysiskt aktiva

i områden som har en högre grad av gångvänlighet och rymmer många upplevelsevärden. Rekreativ- och friluftsområden behöver finnas nära människor, vara tillgängliga, enkla att nå samt innehålla höga kvaliteter med en variation av karaktärer, aktiviteter och funktioner. Barns tillgång till grönytor är särskilt viktig för att förbättra deras koncentrationsförmåga och motoriska kunskaper, samt minska risken för bland annat fetma, depression och koncentrationsproblematik. Detta lägger också grunden för aktiva och hälsosamma rörelsevanor längre fram i livet. Det är viktigt att naturområden är lätta att nå till fots, med cykel eller kollektivtrafik för att vara tillgängliga för alla.

Det grönas betydelse för folkhälsan
I kartan intill visas bland annat skog inom 30 minuters promenad från respektive tätort i mörkblå. Här blir vistelse i bostadsnära natur möjlig i vardagen. Områden kan nås utan bil och blir på så sätt tillgängliga för fler. Studier visar att stressnivåerna minskar av att kunna ta en promenad eller sitta ned och vila i ett område som ger naturkänsla. God tillgång till gröna miljöer som parker och bostadsnära natur ökar människors välmående och hälsa genom svalka, renare luft, mindre buller, möjlighet till mer rörelse och minskad stress. Enligt forskning ger "hög naturlighet" upphov till mer välbefinnande och aktivitet än "låg naturlighet" vilket indikerar att biologisk mångfald och variationsrikedom i gröna miljöer har betydelse även för folkhälsan. Vingåkers kommun summerar avsikten att främja dessa värden för folkhälsa och attraktiva livsmiljöer genom följande målsättning. Målsättningen ska fungera genomgripande för kommunens planering för nya områden såväl som i skötsel och utveckling av befintliga. Det kopplar även an till kommunikationsmål 7 (se sidan 20).

MÅLSÄTTNING 2 – SÄKRA TILLGÅNG OCH TILLGÄNGLIGHET TILL BOSTADSNÄRA NATUR

Vingåkers jordbrukslandskap
Odlingslandskapet är en viktig del av Vingåkers identitet där de aktiva jordbruken med djurhållning är helt avgörande för att hålla landskapet öppet. Kartan nedan visar utbredningen av åker- och betesmark. Underlaget kommer från Jordbruksverkets blockdatabas. Vingåkerslätten väster om centralorten är kommunens största sammanhängande jordbruksområde. Även runt Österåker breder ett slättlandskap ut sig. Mer småskalig jordbruksbygd finns bland annat längs med sjöar, vattendrag och dalgångar.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsfall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Det är viktigt att hitta en bra balans mellan ett livskraftigt jordbruk och mål kopplade till biologisk mångfald, tillgänglighet för friluftslivet och upplevelsen av ett småskaligt och variationsrikt landskap. Med rätt avvägning finns hög potential till god produktion som är långsiktigt hållbar och samtidigt bevarar landskapets variationsrikedom och landsbygdsidentitet. För att fortsatt utveckla ett livskraftigt jordbruk i relation till naturmiljö och friluftsliv har kommunen följande målsättning.

**MÅLSÄTTNING 3 – IDENTIFIERA OCH
VIDAREUTVECKLA MÅLPUNKTER KOPPLADE
TILL ODLINGSLANDSKAPET OCH JORDBRUKETS
PRODUKTION**

Mat som produceras i Vingåker serveras på kommunens skolor samt inom vård och omsorg genom en förenklad direktupphandling till lokala gårdar. Men med bakgrund i en landsomfattande centraliseringsprocess som sträcker sig långt tillbaka i tiden, så råder brist på infrastruktur som kan ta hand om råvarorna lokalt. Det finns inte längre en sädeskvarn eller ett slakteri inom kommunens gränser. Det finns dock mycket

Närodlat mat är viktig för den lokala identitet som ligger till grund för kommunens varumärke. Det sörmländska jordbrukslandskapet kommer dessutom att bli allt viktigare för vår försörjning, i takt med klimatförändringarna. Vingåkers kommun vill vårda och utveckla dessa värden och säkerställa den lokala livsmedelsförsörjning genom följande målsättning,

**MÅLSÄTTNING 4 - VERKA FÖR EN
FUNKERANDE INFRASTRUKTUR FÖR
FÖRÄDLING OCH DISTRIBUTION AV
LOKALPRODUCERAD MAT**

Länsstyrelsen har sammanställit en plan för samverkande förvaltning av Sörmlands klövvilt. Enligt planen är viltstammarna "en signifikant del av vad som förknippas med Södermanlands natur. Det varierade landskapet har under de senaste århundraden hållit goda stammar av hjortdjur vilket är väl känt hos många svenskar och inte sällan hos turister. Möjligheten att få se och komma nära de stora växtätarna lockar många människor till länet och ut i skog och mark. [...] Viltstammarna i länet erbjuder upplevelser, jobb och inkomst för de människor som bor och lever i området. [...] Jägarnas tjänster spelar en viktig och avgörande roll i viltförvaltning. Dels genom [...] att utföra inventeringar, nödvändig avskjutning samt eftersök vid trafikolyckor. Som rekreation sker jakten i samspel med naturen, är generations-överskridande och erbjuder upplevelser i glesbygd där många andra sociala aktiviteter har mindre utbud. [...] Klövviltet erbjuder ett välsmakande, ekologiskt och nyttigt kött. Stor del av viltköttet konsumeras i jägarnas egna hem. Regelverket för enskilda jägare att sälja viltkött direkt till konsument är svårt och för vildsvin i synnerhet som måste säljas till en vilthanteringsanläggning om det inte ska konsumeras av jägarna själva."

Det finns fortfarande ett stort antal betesdjur i Vingåker vilket innebär att det också finns artrika naturbetesmarker i anslutning till odlingsbygderna. Naturliga betesmarker är bland de artrikaste miljöer vi har och drygt hälften av Sveriges rödlistade arter förekommer i odlingslandskapet. En tredjedel

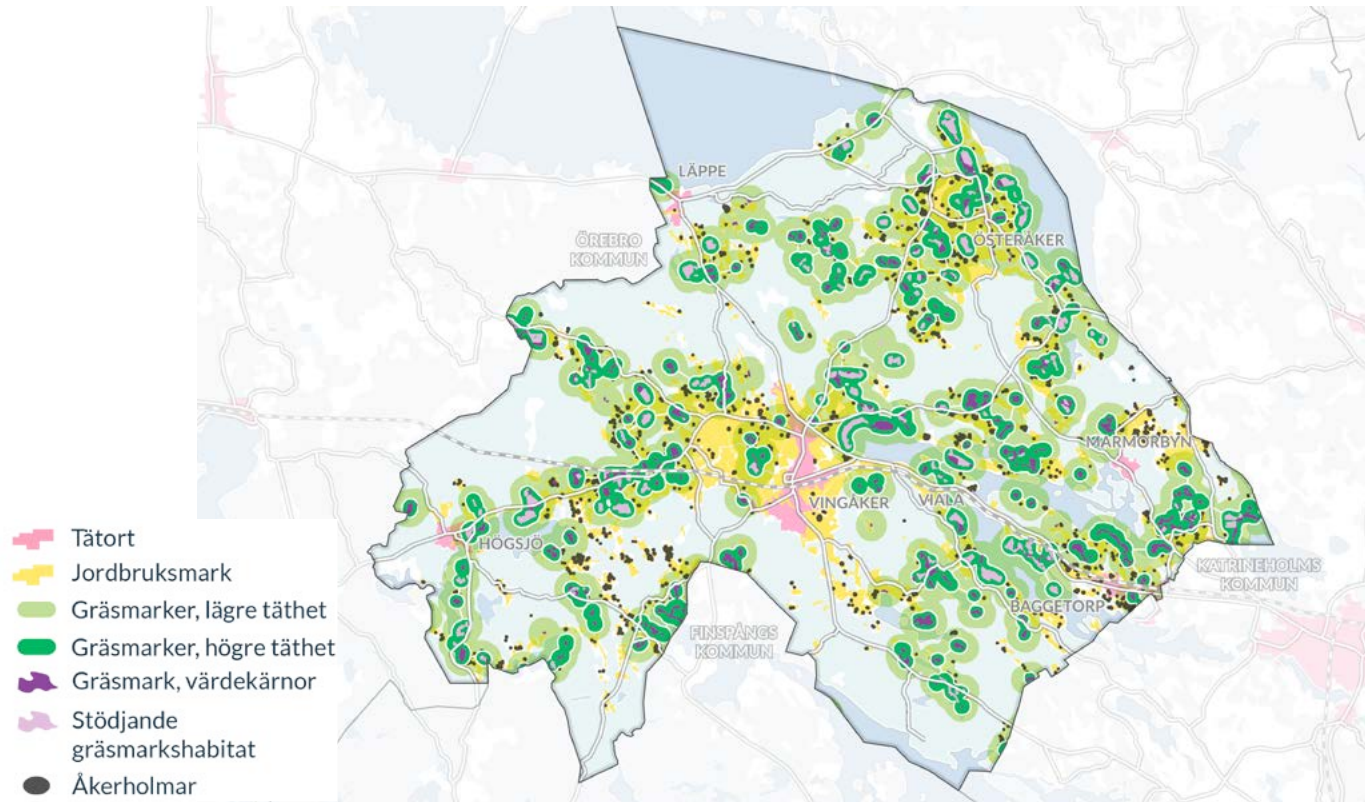
Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

av samtliga av våra hotade arter är beroende av detta landskap för sin överlevnad. Kartan nedan visar var det finns värdefulla gräsmarkshabitat och hur dessa hänger ihop i landskapet. De värdefulla gräsmarkerna finns ofta i anslutning till gårdar, ådalar och stränder.

I de artrika betesmarkerna finns en stor mångfald med allt från marksvampar som lever ihop med gräs och örter till rikligt med insektsarter som föredrar varma torra marker med många örter och gräs. Markerna lockar i sin tur till sig ett artrikt fågelliv med exempelvis törnskata, stenskvätta och buskskvätta. Några växter karaktäristiska örter är jungfrulin,

fältgentiana, kattfot, brudbröd, bockrot, liten blålocka och prästkrage. Bland insekterna utmärker sig dagfjärilarna som silversmygare, slåttergräsfjäril och flera arter av blåvingar. Även vildbin behöver sammanhängande nätverk av betesmarker för att klara sig på sikt.

Utöver naturbetesmarkerna finns den kultiverade betesmarken som gödslas eller plöjs vilket inte görs på slåtteräng eller naturbetesmark. De kultiverade betesmarkerna har inte lika höga naturvärden men de har fortfarande en viktig roll i odlingslandskapet som helhet, där alla olika komponenter var för sig har sin funktion. Samtliga är därför viktiga att bevara och underhålla.

EKONOMISKT STÖD FÖR ÄNG, BETESMARK ELLER VÅTMARK

Om du som privatperson har ängs- eller betesmarker så kan du ansöka om stöd för att sköta eller restaurera dessa. Markerna ska då skötas enligt villkoren för miljöersättningen. Behöver du frångå dessa, exempelvis genom att släppa på betet senare, se då till att först kontakta länsstyrelsen för att kontrollera att detta kan ske enligt ersättningsens villkor.

Du kan också söka stöd från länsstyrelsen för att anlägga eller restaurera en våtmark eller damm. Detta gäller även för företag och föreningar. Våtmarker fungerar som naturliga reningsverk och har samtidigt en mycket viktig betydelse för landskapets biologiska mångfald.

Ängsvall

Ett alternativ till ängs- och naturbetesmarkerna är möjligheten för odlare att så in ängsvall. Det kan vara kostsamt att avskilja mark för ängsbruk. Men mindre stycken av mark eller mark med sämre produktionsvärde kan väljas ut för att skapa ängsvallar som inte plöjs eller gödslas. Denna typ av mindre insatser kan vara mycket värdefulla och ge stora positiva effekter i relation till arbetsinsatsen och värdet på marken som avsåts. Ängsvall kan exempelvis lämpa sig på åkermarker som inte har så stor funktion i jordbruksproduktionen längre men som kanske ändå ligger i anslutning till en artrikare gräsmark. Tillsammans kan de gamla kontinuitetsängarna och ängsvallarna bilda ett sammanhängande nätverk av värdefulla gräsmarker. På så vis undviks splittring och fragmentering av dessa marker och arterna som lever där. Genom att skapa bryggor och kopplingar

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

mellan miljöerna stärks viktiga arters motståndskraft och förmåga att anpassa sig i förändringar. Kommunen vill stödja dylika initiativ genom följande,

MÅLSÄTTNING 5 – VERKA FÖR ETT SAMMANHÄNGANDE NÄTVERK AV VÄRDEFULLA GRÄSMARKER OCH SPRIDA INFORMATION OM ÄNGSVALLAR SOM EN VIKTIG MELLANVÄG

Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner

För att våra naturmiljöer ska kunna leverera de ekologiska funktioner vi är beroende av så krävs en fungerande biologisk mångfald. Biologisk mångfald är den variationsrikedom som finns mellan arter och ekosystem. Denna mångfald utgör grunden till att ekosystem ska kunna anpassa sig till förändringar och motstå eller återhämta sig från störningar, så kallad resiliens. Funktionella ekosystem och biologisk mångfald fungerar därmed som en slags “hemförsäkring”.

Exempel på naturmiljöns funktioner, vilka också kallas ekosystemtjänster, är klimatreglering, pollinering, effektiv matproduktion, vattenrening samt skadedjursreglering. Därutöver ger de oss en god och sund miljö att bo och vistas i. Ekosystemtjänsterna delas in i fyra kategorier. *Försörjande* såsom i leveransen av livsmedel och vatten. *Reglerande* såsom i vattenrening och skydd mot naturkatastrofer. *Kulturella* för hälsa, turism och friluftsliv samt *stödjande*, vilket försörjer övriga kategorier genom exempelvis vattnets kretslopp. Läs vidare om ekosystemtjänster i odlingslandskapet i stycket om Värdefulla gräsmarkshabitat ovan samt i Jordbruksmark, i temadelen Boende och Utveckling (sidan 41).

Stora opåverkade områden

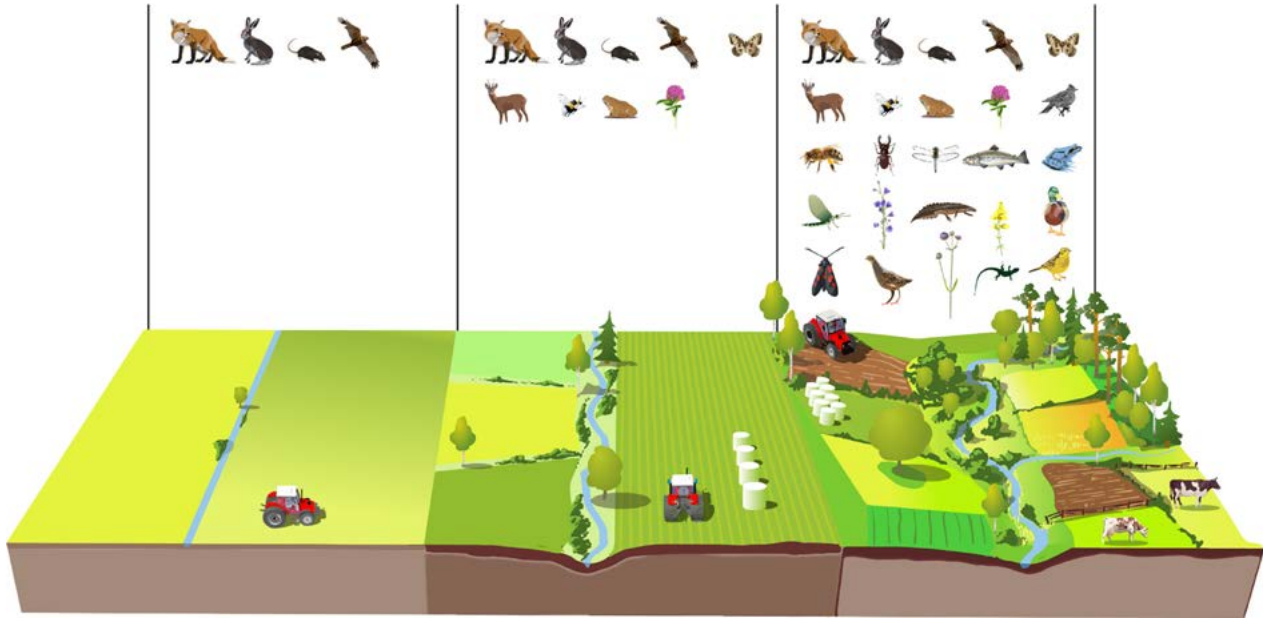
Stora opåverkade områden ska enligt 3 kap 2 § miljöbalken så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Länsstyrelsen i Södermanlands län tog i samband med Handlingsplan för grön infrastruktur fram uppdaterade avgränsningar för opåverkade områden. Områdena är utpekade på regional nivå.

Två opåverkade områden pekas ut i kommunen, varav det största sträcker sig längs med Hjälmarens kust och vidare söderut fram till Högsjö. Området präglas av en höglänt skogsbygdskaraktär med inslag av myrmark. Här befinner man sig på behörigt avstånd från stora vägar och tätorter vilket

innebär att stora delar av området upplevs som tyst. I stora delar av området bedrivs trakthyggesbruk.

I kommunens sydvästligaste delar finns ett opåverkat område med sjörikt mosaiklandskap och skogslandskap som fortsätter in i Örebro län och Östergötlands län. Även här är skogarna i hög grad påverkade av trakthyggesbruk.

Ett tredje område finns utpekat i sydöst vid Tisnarens strand, området delas med Katrineholms kommun. Det domineras av barrskog och är det opåverkade området i kommunen som har störst sammanhängande skogar med höga naturvärden. Det är också utpekat som ett lokalt friluftsområde.

Illustratör: Jakob Robertsson

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreationsvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap.	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ängsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag med strandmiljöer skapar livsmiljöer och spridningskorridorer för både vatten- och landlevande arter. Hela Mälardalen är rikt på herrgårdsmiljöer intill sjöar och vattendrag med värdefulla lövskogsmiljöer. Vatten och våtmarker i landskapet bidrar med en mängd olika ekosystemtjänster som flödesreglering, vattenreglering och vattenrening. Vidare har vattenrening stor betydelse för kulturella ekosystemtjänster, så som tillgången till rena sjöar och vattendrag för rekreation. Vatten är en del i grönstrukturen som skapar blåa stråk i landskapet. Vattenmiljöernas roll för rekreation och friluftsliv har stor betydelse för fysisk hälsa och mentalt välbefinnande. Människor trivs vid vatten, vilket gör det viktigt att tillgängliggöra vattenmiljöer där folk kan promenera, bada, fiska, skåda fågel eller bara vila. I Vingåker är Vingåkersån central där det nya gångstråket är uppskattat.

Med kommunens många sjöar så finns det också många ställen att bada på, såsom Tisnaren, Viren, Öljaren och Kolsnaren med flera. I Läppe vid Hjälmarens finns det sandstränder, där kan man också fiska med metspö. I Lystersta är det barnvänligt med långgrunda stränder, lek- och grillplats. Det finns också möjlighet till fiske i kommunens sjöar, tex i Tisnaren, Grävsjön, Kullasjön, Ölängen och Hjälmarens. Vid flera sjöar krävs det fiskekort för att få fiska. För rekreation och friluftsliv kan man vandra i närheten av vatten. Grävsjön runt eller varför inte i området runt Igelbålen genom skog, mosse och sjö. Det finns många möjligheter i kommunen att avnjuta en promenad längs en sjö eller vattendrag.

Man läser ofta att Södermanland är ett av Sveriges mest utdikade landskap, men det är också sjörikt. Det var främst under 1800-talet som stora utdikningar gjordes för att man behövde mer odlingsbar åkermark för en växande befolkning. Även skogsmarker dikades ut för att kunna öka uttaget av virke. Idag ser läget annorlunda ut. Vi vet att utdikade torvmarker läcker

klimatpåverkande växthusgaser samtidigt som flera torra somrar gör det tydligt att vi behöver behålla vatten i landskapet. Förutom sänkta sjöar och rätade och rensade vattendrag så är det övergödning och olika typer av vandringshinder som behöver åtgärdas för att våra vattendrag ska må bra. Mycket av det här arbetet sker redan genom Vattenmyndighetens åtgärdsprogram och genom projekt som Greppa näringen. För den fysiska planeringen är det viktigt att man inte hårdgör ytor i onödan eller bryter viktiga spridningssamband för vatten- och strandlevande djur. Läs mer om kommunens planering för vatten och vattenmiljöer i kapitlet Vatten & Vattenmiljöer på sidan 42 samt om Våtmarker på sidan 8.

Barrskog och lövträd

I den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur fokuserar man på värden kopplade till tallskog, ädellövskog och skyddsvärda träd. I hela det sörmländska skogslandskapet ligger områden med höga naturvärden ofta isolerade från varandra. Länet har bland den lägsta andelen gammal skog kvar i landet och endast cirka 2,6 % av den produktiva skogen har ett långsiktigt skydd. Tallskog, granskog och barrblandskog är de arealmässigt dominerande skogstyperna i Vingåker, precis som i resten av Södermanland. Det har länge varit svårt att få en samlad bild av var i landskapet det finns eventuella koncentrationer med höga naturvärden eftersom det inte funnits tillräckligt bra underlag. Ett forskningsprojekt finansierat av Naturvårdsverket publicerades under 2024 och kan ge oss goda indikationer var det finns höga naturvärden. Utifrån det här underlaget går det också att identifiera var de mest troliga spridningssambanden för barrskogsarter sker, men också var det råder brist på naturvärdesskogar och spridningsmöjligheter.

I Vingåker finns också en hel del grova lövträd, i hagar, alléer och i ängar och byar. Gamla vidkroniga solbelysta ekar och andra ädellövträd är bland de mest artrika miljöer som finns i landskapet. Ett enskilt grovt ädellövträd kan utgöra en livsmiljö för hundratals arter av mossor, lavar, insekter med också som bostad till ugglor och fladdermöss.

Under stormaktstiden tillkom många av våra gods och herrgårdar vilket också påverkade landskapet i hög grad. En målinriktad planering av vägar, alléer, parker och trädgårdar gav en ståndsmässig inramning och skapade värden som vi kan ta del av än idag. Det är ofta runt gods och herrgårdar som vi hittar ädellövmiljöer med höga natur- och upplevelsevärden.

Ädellövmiljöerna finns utspridda i landskapet men koncentrationer finns runt Högsjön, vid Österåker där landets längsta ekallé finns, samt längs Kolsnarens norra strand i höjd med Skenäs. Vid Kjesäter finns en välbesökt bokskog som

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
En grön målbild	11
Friluftsliv i Vingåkerslandskapet	11
Rekreativvärden och tillgänglighet till friluftsliv	12
Det grönas betydelse för folkhälsan	12
Vingåkers jordbrukslandskap	12
Lokal mat & lokal identitet	13
Värdefulla gräsmarkshabitat	13
Ångsvall	14
Ekosystemtjänster - Naturmiljöns funktioner	15
Stora opåverkade områden	15
Sjöar och vattendrag	16
Lövmiljöer & stora lövträd	16
Variationer i kommunens landskap	17
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

godset utvecklar och förvaltar. Överlag sammanfaller ofta ädellövmiljöerna med de så kallade herrgårdslandskapen.

Höga koncentrationer av ädellövträd, som framför allt finns runt Österåker och Högsjö, bidrar också till höga upplevelsevärden. Särskilt under vår när ekar slår ut späda löv och på hösten när lönnarnas trädkronor växlar färg. Är kommunen i själva verket Sveriges svar på New England? Läs mer om kommunens kulturmiljöer av både lokal och nationell betydelse på sidorna 51-56.

Variationer i kommunens landskap

Identitet och särart hos en plats bygger i stor utsträckning på de naturgivna förutsättningarna men också på de kulturmiljöer som har skapats av mänskliga aktiviteter under lång tid. Andra viktiga delar i en plats identitet är hur invånare och besökare upplever platsen. Upplevelsen är individuell och ofta svårfångad - var och en upplever landskapet utifrån sitt eget sätt att se och känna.

I de utvecklingsplaner som tas fram av kommunens lokala utvecklingsgrupper finns bra beskrivningar av respektive småorts karaktär och kulturhistoriska utveckling. Karaktärer att bygga vidare på för att integrera och förstärka gröna och blå värden. Genom att landa i karaktärsbeskrivningar kan en vision tas fram för hur en önskvärd miljö kan bevaras eller utvecklas för varje specifik plats. Därav lyder kommunens målsättning som följer,

MÅLSÄTTNING 6 - VIDAREUTVECKLA EN GRÖN KARAKTÄR FÖR VARJE BYGD SOM ANVÄNDS I IDENTITETSBYGGET FÖR DEN AKTUELLA PLATSEN I SYNNERHET OCH EN DEL AV KOMMUNENS VARUMÄRKE I ALLMÄNHET

Sammanfattningsvis blir kommunens målsättningar för den gröna infrastrukturen i enlighet med nedan. Dessa är väl kalibrerade med samtliga av kommunens övergripande mål för översiktsplanen och stämmer väl överens med kommunens strävan att värna landsbygdsidentitet och bygdernas särart, men även naturmiljön och tillgängligheten till friluftsliv.

Illustratör: Anna Helldorff

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Kommunikationer

Vingåker ligger i en skärningspunkt där flera län, kommuner och vägar möts. Från sin plats i Sörmland har Vingåker olika kommuner och regioner som grannar i både söder och väster. I kommunens norra del ligger landets fjärde största sjö med ytterligare flera grannar på andra sidan vattnet. Kommunen har ett väl fungerande vägnät för biltrafik med vissa utmaningar för tung trafik samt kommunikationer söderut från centralorten.

Även det digitala nätverket är väl utbyggt och under tio år har fiber byggts ut till alla som beställt i kommunens bygder genom samverkan mellan kommun, näringsliv och civilsamhälle. Kommunen använder och utvecklar också digitala tjänster som stöd i det dagliga arbetet.

Målsättningar Kommunikationer

Mål 7.

Verka för potentiella förbättringar för omledning av tung och farlig trafik som idag går genom centralorten

Mål 8.

Prioritera underhåll & utveckling av gång- och cykelvägar i tätorterna

Mål 9.

Etablera ett strategiskt arbetssätt för belysning vid stationer för återvinning, gång- och cykelvägar samt lekplatser

Mål 10.

Understryka betydelsen av trafiksäkerhetsåtgärder för streckorna Vingåkers tätort mot Viala respektive Katrineholm

Mål 11.

Understryka betydelsen av passage för gång- och cykeltrafik förbi rondellen där storgatan möter väg 52

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

För full funktion hos digitala hjälpmedel behövs en robust infrastruktur där fiber backas upp av mobila nätverk.

Efter ett uppehåll på över trettio år så stannar sedan 2003 åter tågen vid Vingåkers stationshus. Dessa tar dig idag till Hallsberg på tjugo minuter och till Stockholms Central på en timme och tjugo. I Hallsberg finns förbättringspotential för anslutningen till tåg som sedan tar dig vidare mot Örebro central i grannkommunen.

Vingåkers kommun har en övergripande målsättning att verka för fortsatt goda regionala kommunikationer, men också att underlätta att färdas till fots, med cykel samt med kollektiva transportlösningar. För en förbättrad tillgänglighet och integration är de största utmaningarna den tunga trafik som på flera sällen trafikerar samma ytor som cyklisterna och gående. Därför ligger tyngdpunkten hos kommunens trafikmålsättningar på förbättrande och trygghetsskapande åtgärder för våra oskyddade trafikanter.

MÅLSÄTTNINGAR FÖR TRAFIK

Kommunen prioriterar åtgärder som kan förbättra trygghet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter.

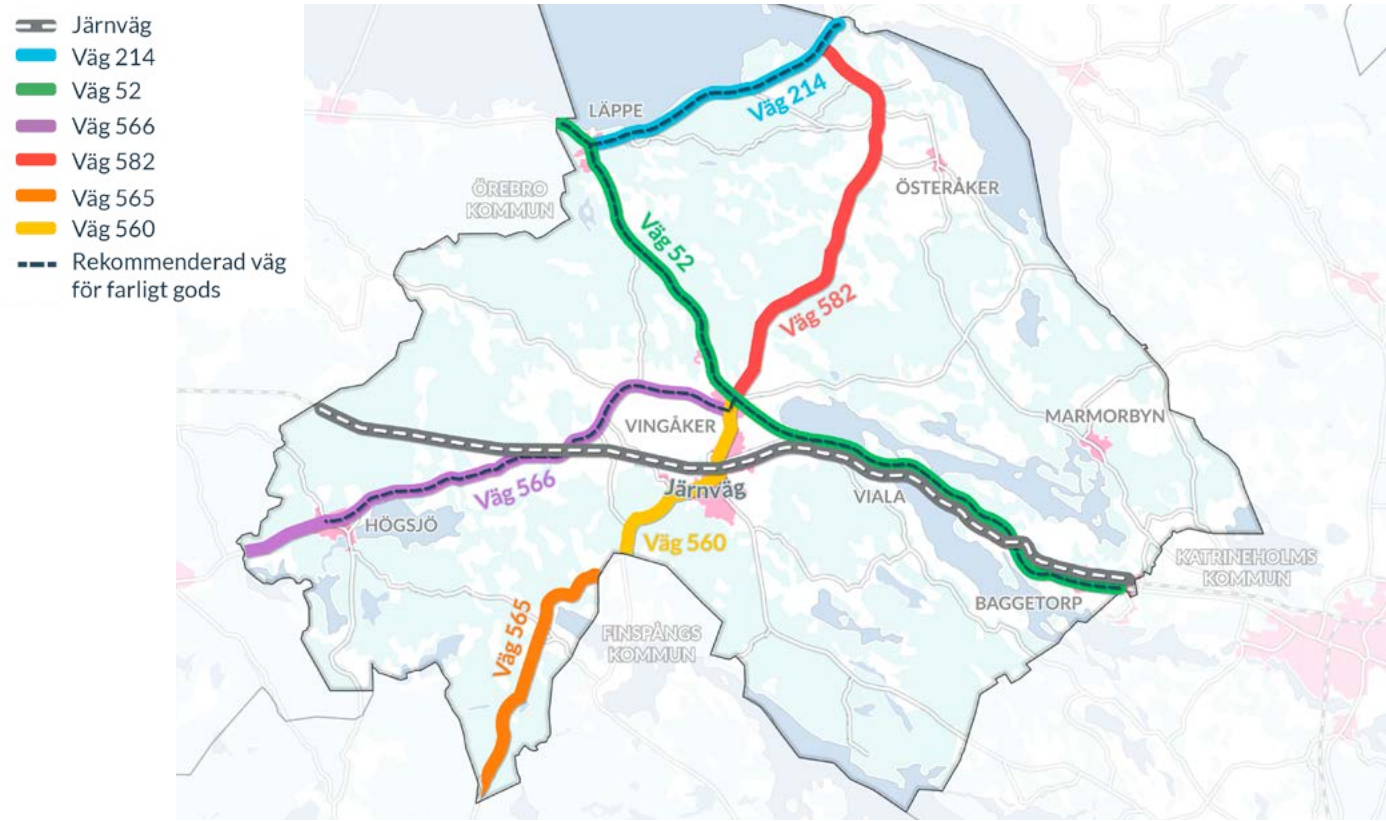
Regionens tätaste pendlingsstråk!

Från vår plats i Vingåker rör vi oss inom och utanför kommunens gräns. Till och från arbete, fritid och familj. Många reser också till sitt arbete i kommunen, men bor i någon av grannkommunerna. Pendlingsstråket Vingåker-Katrineholm har Sörmlands tredje största antal inomregionala pendlare per dag. I relation till antal invånare i respektive tätorter är dock stråket Vingåker-Katrineholm regionens tätaste.

Vägar

I Vingåker finns många olika sätt att förflytta sig. För den som färdas i bil är vägnätet väl utbyggt och enligt SCB:s medborgarundersökning 2022 är boende i kommun i regel nöjda med dessa möjligheter. Störst betydelse har väg 52 vilken börjar i Nyköping i Sörmlands sydöstra hörn. Via Vrena, Bettna och Katrineholm når Vingåkers kommun en timme efter resans start i öst. Via Baggetorp och Viala passerar därefter utkanten av Vingåkers centralort, med infart mot centrum via Bondegatan österifrån eller Storgatan från norr. Mellan dessa infarter korsar vägen över

Vingåkersån som också den sträcker sig vidare mot utloppet vid Nyköping. Därefter leder väg 52 vidare mot Läppe vid Hjälmarén, i kommunens nordvästra hörn och fortsätter sedan österut, in i Örebro kommun. En dryg halvtimme senare avslutas väg 52 och ansluter till E20 utanför Kumla. Väg 52 var tidigare riksintresse för transporter och har åter ökat i betydelse ur beredskapsperspektiv. Vid planering av trafiksäkerhetshöjande åtgärder eller annan ändrad markanvändning i vägens närhet bör därför hänsyn tas till framkomligheten för totalförsvaret.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Via det övriga vägnätet i kommunen når du i södergående riktning Lystersta om du inte i stället tar väg 560 eller 565 mot Finspång och Norrköping i Östergötland. I östlig riktning från centralorten når du Högsjö via väg 566 och så småningom Brevens bruk som ligger i Örebro kommun. Från Baggetorp i öster tar du dig via Marmorbyn till Österåker i kommunens nordöstra hörn dit vägen även går från Vingåker centralort. Till sist finns väg 214 som börjar i Läppe i norr och slutar i Eskilstuna. Från Vingåkers centralort ansluter väg 582 till väg 214 och enligt Vingåkers kommun är det även angeläget att beakta trafiksäkerhet samt pendlings- och godstransporter längs denna sträckning.

Farligt gods & utmaningar med tung trafik

Rekommenderade vägar för farligt gods är väg 52 och väg 214 samt vägen mellan Vingåker och Högsjö. Även på järnvägen Västra stambanan transporteras farligt gods. Risker med dessa transporter ska beaktas vid lokalisering av ny bebyggelse. Vid nyplanering eller lagivning inom 150 meter från väg eller järnväg för farligt gods ska en riskanalys för området tas fram.

Farligt och tungt gods transporteras genom centrala Vingåker (se markering i karta på **sida 22**), bland annat till och från verksamheterna i kommunens södra del. Denna passage har en barriäreffekt samt negativ inverkan för luft- och ljudlandskap i tätorten. En omledning av tyngre trafik öster om tätorten är därför av särskilt vikt för att undvika transport av farligt gods genom centrala Vingåker. Förbättrande åtgärder är inte minst angelägna utifrån behovet av trafiksäkra vägar för barn och ungdomar till och från förskola och skola. Då de tunga transportererna fortsätter längs väg 52 är även trafiksäkerhets- åtgärderna längs denna väg särskilt angelägna. Liknande problematik finns vid 52:ans passage genom Läppe varför åtgärder är viktiga även där.

MÅLSÄTTNING 7 – VERKA FÖR POTENTIELLA FÖRBÄTTRINGAR FÖR OMLEDNING AV TUNG OCH FARLIG TRAFIK SOM IDAG GÅR GENOM CENTRALORTEN

En förbifart från söder till öster om centralorten är angelägen för att undvika transport av tungt och farligt gods genom centrala Vingåker, i syfte att öka trafiksäkerhet, förbättra luftkvalitet och minska ljudnivån.

Trafik och miljö

I Sörmland har utsläppen minskat med en tredjedel sedan 1990-tal. Men för att nå det nationella miljömålet med 70% minskade utsläpp till 2030 måste takten av dessa förändringar drastiskt öka. I Vingåker är transportsektorn den största utsläppskällan och det är därför viktigt att främja valet av kollektiva transport-medel samt godstransporter över järnväg.

Våra bönder har en stor och viktig roll för vår inhemska livsmedelsförsörjning. Samtidigt arbetar de i en pressad ekonomisk situation med höga priser för sin drift. Att ställa om till att i lägre utsträckning använda fossila drivmedel kan vara en tuff kostnad för en mindre gård. Därför är det viktigt att vi tillsammans gör vad vi kan för att gemensamt sänka den totala mängden utsläpp från fossila drivmedel.

Trygghetsskapande åtgärder

Under en period inför översiktsplanens antagande har kommunen gjort trafiksäkerhetshöjande åtgärder för att främja trygghet för oskyddade trafikanter. Insatser såsom hastighetsreducerande åtgärder i korsningar där gående behöver passera, genom

tydligare markeringar och stäckning, har genomförts. Även förbättringsåtgärder där kommunen i löpande underhålls- och asfalteringsarbeten haft ett större fokus på gående som en del av trafiklandskapet. Vingåker har också genomgående bytt ut gatubelysningen till mer energieffektiv LED-belysning och kommunen arbetar kontinuerligt med trafiksäkerhetshöjande åtgärder på kommunens gator och vägar.

Gång- och cykelvägar

Väl fungerande gång- och cykelvägar är av stor vikt för ett hållbart samhälle. Att underhålla och utveckla funktionella gång- och cykelvägar i tätorterna, och även mellan orter om förutsättningar finns, bedöms som angeläget i Vingåker. Särskilt viktiga är gång- och cykelvägar för att förbättra våra barn och ungas väg till skolan, samt för att tillgodose en god tillgänglighet till viktiga friluftsområden. Vid planering av gångvägar är det också viktigt att bedöma om och var viloplatser behöver placeras ut, så att promenader för rekreation eller dagliga ärenden är tillgängliga för alla, även för personer med begränsad rörelseförmåga eller ork. Tillgänglighetsperspektivet är centralt genom hela planeringsprocessen. Åtgärder som minskar skaderisken för fotgängare och cyklister är utpekade som särskilt angelägna i Trafikverkets förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2022–2033. I förslaget konstateras att relativt små investeringar på detta område ger mycket höga trafiksäkerhetsskapande effekter. Vingåker välkomnar också Trafikverkets ambition att höja drift- och underhållsstandarden på cykelstråk.

MÅLSÄTTNING 8 – PRIORITERA UNDERHÅLL & UTVECKLING AV GÅNG- OCH CYKELVÄGAR I TÄTORTERNA

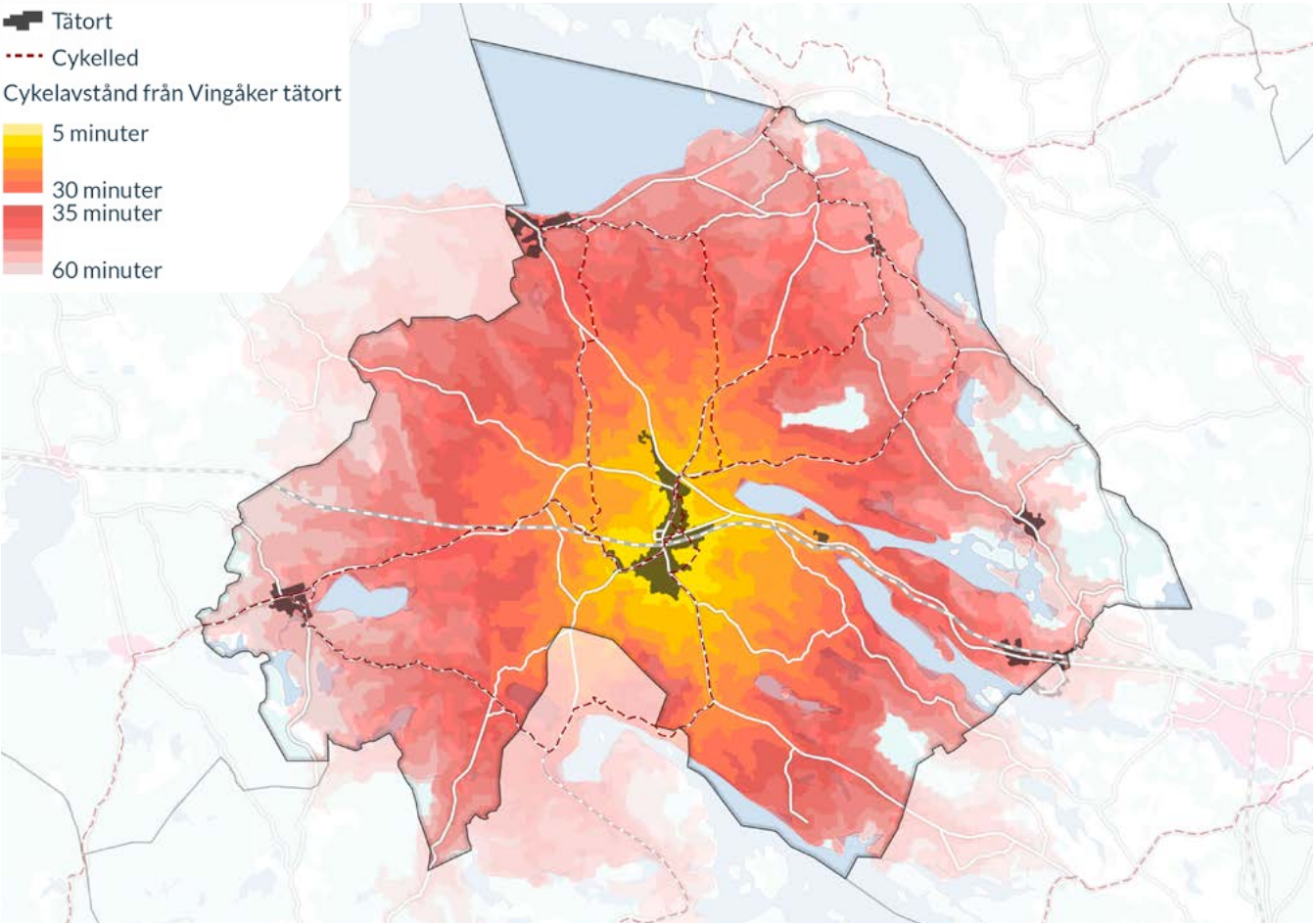
Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Cykling, hälsa och cyklistens närområde

Enligt Region Sörmlands cykelstrategi är “luftkvalitet, buller, lägre stressnivåer, ökad fysisk aktivitet och bättre tillgänglighet till natur- och grönområden positiva effekter av färre bilresor och fler cykelresor”. Fler cykelresor har en positiv inverkan både på hälsa och lokal miljö. Om fler ska välja att ta cykeln är ökad

trafiksäkerhet viktigt.

Kartillustrationen nedan visar en så kallad isokronanalys. Den visar på ett översiktligt sätt att nästan hela kommunen kan nås inom en timmes cykelfärd från centralorten. Landsbygden är naturligtvis i hög grad beroende av bilen, men många bilresor skulle kunna bytas ut mot cykel. Förutsättningar för att öka

resorw med cykel är snabba och trafiksäkra cykelbanor, men också att cykelns status som transportmedel höjs. Elcykeln har också gett nya möjligheter tillpendling med möjlighet att tillryggalägga sig längre sträckor än med en vanlig cykel.

Cykel på tåg & buss

På tåg och bussar inom kommunen är det enkelt att ta med sig cykel. På Mälartågen finns anvisade platser att ställa upp till sex cyklar i dagsläget. På landsbygdsbussar hängs cykeln på hållare bak, alternativt förvaras i bussens bagageutrymme.

Kollektivtrafik

Region Sörmland samverkar med närliggande regioner under rubriken ÖMS - Samarbete inom Östra Mellansverige. I rapporteringen kring detta arbete framkommer att 67 procent (2021) av befolkningsökningen i östra Mellansverige sker på platserna med bäst tillgänglighet till kollektivtrafik, samt att tåget är snabbare än bilen, från regionens samtliga nodstäder till Stockholm. Kollektivtrafiken har en viktig uppgift i att skapa en grundläggande tillgänglighet för alla. För att det ska vara möjligt att utnyttja kollektivtrafiken måste det gå att ta sig till sin busshållplats och järnvägsstation på ett enkelt sätt. Vid planering av kollektivtrafik ska därför tillgängligheten vid av- och påstigning särskilt uppmärksammas för både gående, cyklister och bilister. Det är också angeläget att förstärka underlaget för kollektivtrafiken genom att lokalisera ny bebyggelse i lägen som stödjer kollektivtrafiken, vilket också är ett utpekat mål inom den regionala planen för transportinfrastruktur.

Från Vingåkers centralort till Katrineholm eller omvänt är det idag lätt att ta tåget mot arbete eller skola i regionens tätaste pendlingsstråk. Att turtätheten kvarstår är avgörande för ett hållbart resande mellan dessa orter och vidare. Lika viktigt är att anslutningsmöjligheterna till tåget inte försämras.

Västerut sträcker sig ett annat centralt pendlingsstråk och arbetskraftsområde mot Hallsberg och Region Örebro län.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklstens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

För Vingåkers kommun finns här viktiga orter för bostad eller arbete såsom Odensbacken, Sköllersta, Örebro stad med flera. I detta stråk finns tydliga utmaningar i möjligheten att pendla kollektivt och hållbart. Pendling mellan Vingåker och Örebro över Hallsberg tillika via Läppe/Hampetorp behöver utvecklas med ett hela-resan perspektiv så att kollektivtrafiken upplevs som relevant på dessa sträckor. Detta är mycket angeläget ur ett kompetensförsörjningsperspektiv för att säkra välfärd och den kunskap som behövs i kommunen, men också för att tillgängliggöra den kompetens som vi har till våra grannområden.

Länsplan för regional transportinfrastruktur
Region Sörmland har med utgångspunkt i den Regionala utvecklingsstrategin tagit fram en transportplan för länet.

Ambitionen med länstransportplanen är att främja tillgänglighet, trafiksäkerhet, hållbara transporter, näringslivets transportbehov samt ökat samspel mellan noder. Länstrafikplanen vill stimulera ett hållbart resande via gång, cykel och kollektivtrafik genom väl utformade bytespunkter (för olika former av trafik) samt genom att integrera transportlösningar i planeringen av övriga fysiska miljöer. På detta vis uppnås flera hållbarhetsmål, ej endast för klimat utan även för jämlikhet och ur barnperspektivet. “Ett socialt hållbart transportsystem uppstår när det likvärdigt svarar mot alla gruppers behov och är trafiksäkert.” (LTP 2022–2032).

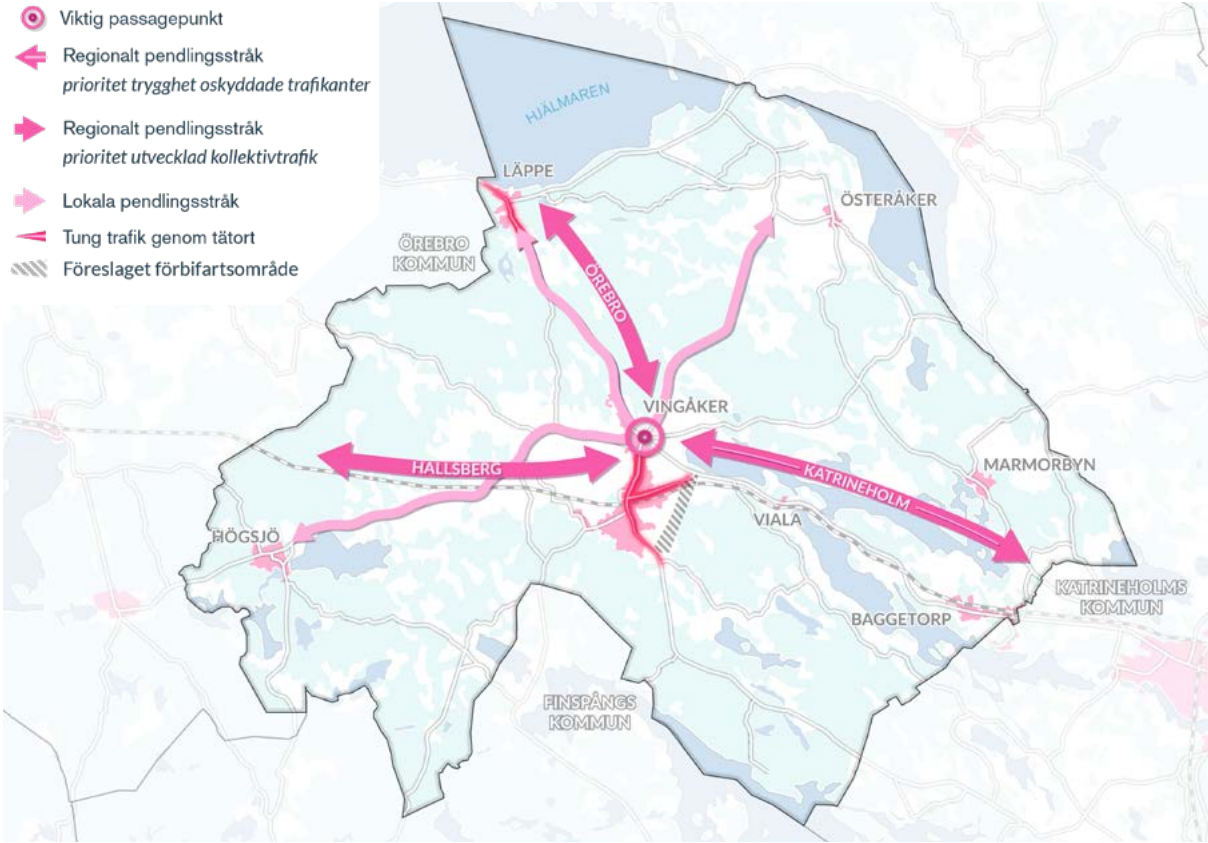
Vingåker kommun ställer sig bakom länstransportplanen som i sin tur är bidragande till den nationella planen. Länstrafikplanen har dock ett något större fokus på tätortsnära miljöer och kommunikationen mellan regionala noder. Vingåkers kommun utökar detta fokus och understryker betydelsen av orterna mellan noderna. Möjligheter till utbyte och utveckling är lika angeläget på dessa platser. Detta gör vi bland annat genom en nära och kontinuerlig kontakt och dialog med kommunens lokala utvecklingsgrupper. Områdena som dessa grupper representerar har egna utvecklingsplaner för de specifika behoven hos respektive bygd, vilka finns tillgängliga på kommunens hemsida.

Parallellt med länstrafikplanen sammanställer regionen en cykelstrategi med mål och åtgärder i syfte att öka cyklingen i länet. En central del av det strategiska arbetet består i att ta fram underlag för kommande planering och prioritering av cykelstråk och cykelvägsåtgärder.

I underlaget för en uppdaterad cykelstrategi finns även målbilder för specifika sträckor. Här pekas länken mellan Vingåker och Katrineholms tätorter, via Viala, ut som ett viktigt

regionalt stråk som idag är direkt olämpligt för cykeltrafik ur trafiksäkerhetssynpunkt. Cykelstrategins målbilder konstaterar därmed ett utbyggnadsbehov för cykelbana mellan nämnda tätorter, längs med väg 52.

Trafikdokumentation
Som en del av kommunens samverkan med de lokala utvecklingsgrupperna har en löpande trafikdokumentation gjorts för att

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

tydliggöra vilka ärenden som kommer in till kommunen, vilka ärenden som är aktuella i kommunens arbete samt vilka ärenden som är avslutade. Vissa ärenden kan hanteras inom ramen för kommunens driftbudget. Andra ärenden har de lokala utvecklingsgrupperna möjlighet att driva vidare på egen hand. Målet med arbetet är att skapa en tydlighet och transparens i hur trafikrelaterade frågor hanteras och prioriteras inom kommunen.

I översiktsplanen behandlas ej enstaka ärenden var för sig. Dock synliggör trafikdokumentationen ärenden av generell karaktär, där liknande utmaningar finns på flera platser i kommunen. Ett exempel är vikten av en trygg och säker trafikmiljö genom kommunens ”bygder”. Som ett led i detta arbete har bashastigheten sänkts till 40 km/h i Läppe, Österåker, Högsjö och Marmorbyn. Ytterligare åtgärder för ökad trafiksäkerhet är önskvärda genom Baggetorp.

Belysning

Kommunen behöver upprätta ett arbetssätt för belysning vid återvinningsstationer, gång- och cykelvägar samt lekplatser. Behovet har konkretiserats genom inkomna synpunkter i trafikdokumenteringen av kommunens trygghetsvandringar. Det finns områden vars belysningsbehov behöver utredas för eventuell utbyggnad. Därtill finns sträckor där belysningen behöver kompletteras eller flyttas. I syfte att lokalisera belysningsluckor behöver dessa kartläggas närmare för att stämmas av mot krav och kriterier för vägar och trafikplatser.

MÅLSÄTTNING 9 - ETABLERA ETT STRATEGISKT ARBETSSÄTT FÖR BELYSNING VID STATIONER FÖR ÅTERVINNING, GÅNG- OCH CYKELVÄGAR SAMT LEKPLATSER

MÅLSÄTTNING 10 - UNDERSTRYKA BETYDELSEN AV TRAFIKSÄKERHETSÅTGÄRDER FÖR STRÄCKORNA VINGÅKERS TÄTORT MOT VIALA RESPEKTIVE KATRINEHOLM

Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier

Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala

I länsplanen finns ett prioriterat fokus på utredningar av viktiga behov och brister. En prioriterad del utgörs av en åtgärdsvalsstudie för trafiksäkerhet och tillgänglighet i tätorterna Katrineholm, Flen & Vingåker. En åtgärdsvalsstudie (ÅVS) är ett grundläggande underlag som Trafikverket tar fram i dialog med bland annat kommuner och regioner i syfte att kartlägga olika valmöjligheter. Åtgärdsvalsstudier ska ta hänsyn till och samordna berörda trafikslag samt överkomma hinder med hållbara lösningar. Vägarna genom Vingåker centralort har länge fått bära en stor andel tung trafik vilket medför trafiksäkerhetsbrister. Nämnda åtgärdsvalsstudie för trafiksäkerhet och tillgänglighet har därför som målsättning att studera potentiella förbättringar i Vingåkers centralort, vilka samtidigt kan bidra positivt till ortens utveckling samt att se över tillgängligheten mellan Vingåker tätort och Viala. Vingåkers kommun vill noga understryka vikten av denna studies syften.

Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden

Näckrosleden har varit en turistcykelled som går genom Sörmlands nio kommuner. Regionen har bedrivit ett arbete för att Näckrosleden ska klassificeras och märkas ut som en nationell cykelled för rekreation och turism, men beslutade i 2024 istället att avveckla leden. Vingåker har tillsammans med Katrineholm

och Flens kommuner fortsatt arbeta med ledens förutsättningar inom dessa tre kommuner i ett projekt benämnt Slottsleden, och undersöker istället denna leds möjligheter att bli upptagen som Nationell cykelled. För att en led skall accepteras för utmärkning som nationell led måste den upplevas som säker. Undantag med viss osäkerhet kan accepteras för en tiondel av sträckan.

Inga delar får dock upplevas som trafikfarliga. I en ÅVS från 2020 finns sex platser som identifierats som trafikfarliga. En av dessa platser är där Storgatan från Vingåkers centrum passerar till andra sidan av väg 52 genom en cirkulationsplats – se lila markering i bild på följande sida. Nämnda ÅVS gäller Näckrosleden men resonemangen av vikt för Vingåkers kommun, utifrån förutsättningarna för projektet Slottsleden, är desamma.

Föreslagen åtgärd är en passage i cirkulationens östra ben med anslutande cykelvägar från Vingåkers tätort fram till väg 581.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Vingåkers kommun är positiva till satsningar på cykelleder i allmänhet och i synnerhet till åtgärder för säker passage över väg 52. En passage kommer dessutom till stor nytta då ett expanderande industriområde samt en viktig idrottsanläggning och friluftsområde ligger i dess närhet vilka därmed tillgängliggörs för boende i centralorten.

Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland
2014 genomförde Trafikverket och dåvarande Regionförbundet Sörmland en åtgärdsvalsstudie för att bedöma förutsättningarna för trafiken längs väg 52 från E4 i Nyköping fram till Läppe i Vingåker. I studien pekas pendlingsstråket mellan Vingåker och Katrineholm ut som ett viktigt stråk för arbetspendling

inom länet. Med hänsyn till detta bedömer Trafikverket att denna sträcka är en av två i regionen där det är motiverat att anlägga mötesfri landsväg samt separat gång och cykelväg mellan Baggetorp och Katrineholm. En separat studie har också inletts för att utreda förutsättningar för gång och cykelväg längs hela sträckan mellan Vingåker och Katrineholm. Studien visar på angelägenheten att förbättra trafiksäkerhet och minska barriäreffekter vid Läppe och Baggetorp. Enligt Trafikverket behövs fortsatt utredning och planering av åtgärderna. En kombinerad uppföljning krävs för att lösa de problem med trafiksäkerhet och tillgänglighet som studien uppdagar. För Vingåkers kommun är dessa frågor av grundläggande betydelse. Förbättrad framkomlighet och säkerhet för trafikanter på detta utpekade stråk i länet, tillsammans med en minskning av vägens barriäreffekt är viktig. Inte bara för de många pendlarna utan även för boende på berörda platser längs sträckan, där också den närmast belägna badplatsen från Vingåkers centralort finns.

Sammanfattning
Vingåkers kommun bevakar och understryker innebörden av ovan nämnda åtgärdsvalsstudier vars betydelse ej bör underskattas. Det gäller dels sträckan från Vingåkers centralort ut mot Viala och i förlängningen hela vägen vidare till Katrineholm. Sträckan är ett erkänt viktigt regionalt pendlarstråk med identifierade brister i trafiksäkerhet. Delsträckan mot Viala är dessutom grundläggande för tillgängliggörandet av centralortens närmaste badplats dit ingen säker gång- och cykelförbindelse finns idag, i synnerhet inte för barn och unga. Utöver denna sträcka gäller det föreslagen dragning av gång- och cykelväg, för passage förbi rondellen där Storgatan möter väg 52, i centralortens norra del. Förutom betydelsen för cykelturism lokalt och regionalt så är denna passage också mycket viktig för tillgängliggörandet av bostadsnära rekreation för alla invånare i centralorten.

Utöver trafiksäkerhetsåtgärder längs och förbi väg 52 så är omledning av den tunga trafik som idag passerar genom

bostadsområden samt förbättringar av gång- och cykelvägar särskilt prioriterat för kommunen. Kommunen vill också poängtera betydelsen av förbättrad kollektivtrafik västerut, av regional betydelse för kommunikationen mellan Sörmlands centrala orter och Örebro samt av lokal betydelse för utbytet mellan orterna på sträckan Vingåker-Örebro via väg 52. Se kommunens övergripande målsättningar för trafik på startsidan för avsnittet.

MÅLSÄTTNING 11 - UNDERSTRYKA BETYDELSEN AV PASSAGE FÖR GÅNG- OCH CYKELTRAFIK FÖRBI RONDELLEN DÄR STORGATAN MÖTER VÄG 52

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Regionens tätaste pendlingsstråk!	19
Vägar	19
Farligt gods & utmaningar med tung trafik	20
Trafik och miljö	20
Trygghetsskapande åtgärder	20
Gång- och cykelvägar	20
Cykling, hälsa och cyklistens närområde	21
Cykel på tåg & buss	21
Kollektivtrafik	21
Länsplan för regional transportinfrastruktur	22
Trafikdokumentation	22
Belysning	22
Trafikverkets Åtgärdsvalsstudier	23
Trafiksäkerhet Vingåker mot Viala	23
Åtgärdsvalsstudie Näckrosleden	23
Åtgärdsvalsstudie – Stråket väg 52 genom Sörmland	24
Sammanfattning	24
Digital infrastruktur	25
Fiber	25
Mobilt bredband	25
Sensornät	25
Fiberutbyggnaden i kommunen	25
Status fiberutbyggnad 2023	25
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Digital infrastruktur

Digital infrastruktur består av olika typer av nätverk för digitala tjänster. Samtliga behövs i kombination med varandra för att det digitala samhället ska fungera optimalt. Var för sig är de bra för olika typer av tjänster, och därför inte alltid optimala att använda som alternativ till varandra.

Fiber

Fiber är en grundläggande digital infrastruktur, inte endast till fastigheter och näringsliv utan även för att annan digital infrastruktur ska fungera, som mobilnät, sensornät och radiolänk. Fler och fler samhällsfunktioner kopplas upp via fiber, som lås och larm, pumpstationer med mera.

Fiber ger en stabil uppkoppling som inte påverkas av antal användare då varje fastighet har egen ingång. Själva optofiber-ledningen har hög livslängd jämfört med det gamla kopparnätet, och det är lätt att byta ut den aktiva utrustningen vartefter tekniken går framåt och nya versioner av tjänster växer fram. Läs mer om fiberutbyggnaden i kommunen längre ned.

Mobilt bredband

Det mobila bredbandet lämpar sig inte lika väl för att tillgodose hemmens alla tjänster. Täckningen är inte stabil och penetrationsförmågan är undermålig i våra alltmer moderna och energieffektiva fastigheter. Kapaciteten försämras också vid hög belastning, av flera användare i samma hushåll eller av flera samtidigt användande grannar.

Det är dock viktigt med bra täckning för mobilt bredband för vår egen mobilitet. Vi är mer och mer uppkopplade även utanför hemmet, i våra fordon samt med ett växande antal andra sensorer och apparater. Det kan vara avgörande vid en olycka att god täckning finns, utöver den egna trygghetskänslan att kunna ringa när det behövs. För välfärdstjänster är det viktigt med fungerande backupsystem för kritiska tjänster, då fiber och mobilt bredband tillsamman kan skapa redundans.

Det sker en stor omställning när 2G och 3G näten släcks ned, vilka ofta varit bärare av IoT-tjänster (Internet of Things) - uppkopplade saker såsom sensorer, larm och fordon. Störst blir utmaningen för landsbygdskommuner där 5G utbyggnaden ligger långt fram i tiden, och 4G inte har fullgod täckning överallt. 5G är en viktig infrastruktur för industrin och transportsektorn och behöver få jämlikare villkor mellan storstäder och mindre orter vid utbyggnaden för att inte skapa sämre förutsättningar för mindre kommuner.

Sensornät

Det finns flera olika varianter av så kallade sensornät. I Vingåkers finns ett utbyggt sensornät på tekniken LoRa-WAN. Dessa möjliggör uppkoppling där bara en liten mängd data kan skickas som oftast genereras av sensorer. Då inget SIM-kort krävs samt att batteritiden är mycket lång är det en billig teknik att använda. En framtids viktig infrastruktur för bland annat jordbruken.

Fiberutbyggnaden i kommunen

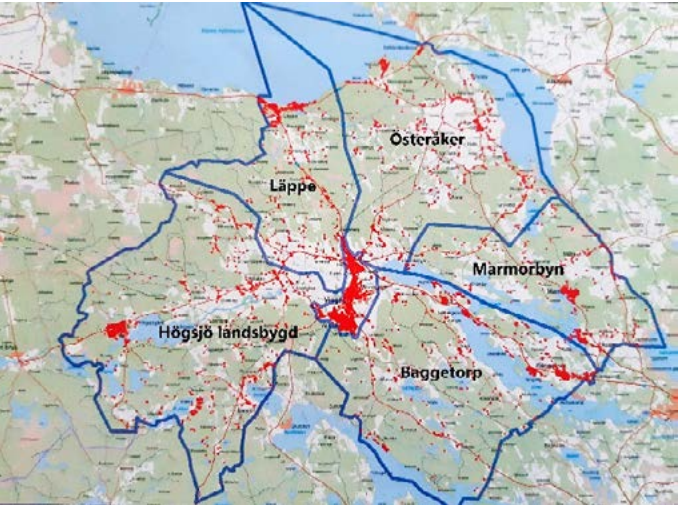
Våren 2015 fick samtliga fastigheter i Vingåkers kommun ett erbjudande om fiber och kommunen delades in i fem fiberområden. Varje fiberområde fick ett minsta antal som behövde uppnås för att byggnationen skulle kunna påbörjas. 2016 togs beslutet att även Högsjö landsbygd skulle byggas ut trots att antal anmälda ej uppnåts.

Samverkan är nyckeln till den lyckade fiberutbyggnaden i Vingåkers kommun, som mestadels består av landsbygd. Utbyggnaden kunde ske kommersiellt och utan bidrag eller privata fiberföreningar. Kommunen erbjöd hjälp i byggprocessen samt samverkan med civilsamhället och den entreprenör som hade möjlighet att bygga. Kommunen genomförde besök i samtliga byar tillsammans med entreprenören för utbyte av kunskap och stöd. Engagemanget i byarna möjliggjorde en process som öppnade upp för samtliga områden och inte drog ut på tiden. Utmaningarna var många, särskilt som Vingåkers

kommun var den första att bygga fiber på landsbygden i en hel kommun och till samtliga hushåll helt kommersiellt. Något som blev känt i hela Sverige som "Vingåkersmodellen".

Status fiberutbyggnad 2023

100% av alla som beställt en fiberanslutning inom kommunen är nu anslutna, medan cirka 1000 fastigheter som ej beställt återstår. En fortsatt utbyggnad skulle vara fördelaktig då fiber är en samhällsviktig infrastruktur. Kopparnätet monteras ned helt (senast 2024 i Sörmlands kommuner) och det mobila nätet saknar fullgod täckning överallt. Kommunen anpassar vård- och omsorgstjänster med hjälp av digitala stöd för att klara uppdraget. Dessa välfärdstjänster kräver robust och redundant infrastruktur, där en kombination av fiber och mobilt nät blir viktig som back-up. Kommunens strategi för en fortsatt fiberutbyggnad är att arbeta med kommunikation och information till fastighetsägare.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nyutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detaljplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Boende & utveckling

Vingåker är en levande landsbygd med ett levande textilt arv och en närhet mellan medborgare, företagare och kommun. Kommunens planer och målsättningar för att leva och verka i Vingåker strävar efter en fortsatt utvecklad trygghet och attraktivitet för alla åldrar och grupper. Kommunen vill tillgängliggöra nya former av boende för äldre som vill bo kvar i sin bygd och underlättar detta genom bruket av digitala verktyg. Bebyggelseutvecklingen bygdeanpassas, med viss prioritet på boenden för seniorer. Vi vill värna om vårt odlingslandskap, vår småskalighet och landsbygdsidentitet och erbjuder gärna dessa värden till nya Vingåkersbor, välkomna!

Målsättningar Boende & utveckling

Mål 12. Kommunen prioriterar planering av boende för seniorer

Mål 13. Samtidigt anpassas bostadsberedskapen till varje bygd

Mål 14. Färdigställ byggbar tomtmark i Lindberga by

Mål 15. Färdigställ byggbar tomtmark i Västra Baggetorp

Mål 16. Planlägg & färdigställ ny förskola i centralortens norra del

Mål 17. Färdigställ & anta detaljplan för Säfstaholms slott med omnejd

Mål 18. Tematisk plan för vindkraft ska förnyas. Även möjligheter till ökat solbruk behöver kartläggas

Mål 19. Ny bebyggelse ska harmonisera med och stärka ortens eller områdets karaktär och särart. Kvalitéer som småskalighet och landsbygdsidentitet ska värnas.

Mål 20. Verka för långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmark.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan3

Struktur/läsbeskrivning6

Klimat & miljöpåverkan7

Grönstruktur10

Kommunikationer18

Boende & utveckling26

Bostad i olika skeden av livet27

Boendeberedskap i nära framtid27

Det lokala näringslivet28

Förändrade vanor och möjligheter28

Utökat underlag för service och arbeten28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 201429

Smart landsbygd30

En åldersvänlig bygd30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet31

Ny planering - strategier & förutsättningar31

Strandskydd31

Strategiska lägen för bostadsbyggande33

Byggklart34

Nytt på gång34

Lindberga by samt Del av Baggetorp34

Nyutveckling34

Förskola Norr34

Säfstaholms slott med omnejd34

Sjögölet (privat)35

Centrumutveckling35

Åpromenaden & ån i centralorten35

Mark för nyetablering36

Markanvändning och energi37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation37

Detalplaner och områdesbestämmelser37

Byggregler och hänsyn38

Flyghinder och högre byggnationer38

Farliga verksamheter38

Jordbruksmark38

En ny klassning av jordbruksmarken39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet41

Sveriges livsmedelsstrategi41

Vatten & vattenmiljöer42

Klimatanpassning, risk & säkerhet48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö53

Strategisk sammanställning59

Översiktsplan Vingåkers kommun

Ladda ner utskriftsoptimerad PDF

Vingåkers kommun

Vingåkers kommun växer, men vi gör det stabilt och behärskat. Från en stadig ökning under 70 och 80-tal har Vingåkers befolkningsantal pendlat både upp och ned. 1991 nåddes en topp på 9973 personer för att sedan minska ned till 8775 vid 2012. Därefter har en succesiv men något varierande ökning skett fram till 2023 då vi var drygt 9000 personer. Under kommande tioårsperiod är målsättningen att återigen närma oss 10 000 Vingåkersbor, med förutsättningen att kommunens byggplaner förverkligas och utvecklas ytterligare. Utifrån en prognos utförd av Statisticon 2022, där kommunens dåvarande byggplaner räknades in, beräknades vi nå 9700 invånare fram till 2030. För att sträva mot det nya invånarmålet gör kommunen ytterligare satsningar. Efterfrågan på bostäder i Vingåkersbygden är hög, så med ökade resurser för utbyggnad, marknadsföring och försäljning finns möjligheten att skruva upp tillväxttakten ytterligare.

Kommunen har en något högre prioritet av bostadsskapande för äldre, även i syfte att tillgängliggöra befintliga boendemiljöer för andra grupper - denna typ av tillgängliggörande brukar kallas för flyttkedjor. För kommunens återväxts skull vill vi även stimulera skapandet av attraktiva nya hemmiljöer för att välkomna fler barnfamiljer. Nya planer och bostäder bör anpassas efter bygdens särskilda värden och förutsättningar, gärna i kollektivtrafknära läge, med utbyggd digital infrastruktur och med god tillgänglighet till bostadsnära natur. En central roll för kommunens landsbygdsidentitet har odlingslandskapet vars jordbruk också har en oumbärlig roll för livsmedelsförsörjning och beredskap för förändringar. Kommunen prioriterar därför utvecklingen av en långsiktig förvaltning av jordbruksmarken.

Bostad i olika skeden av livet

I Sverige i allmänhet och i Vingåkers kommun i synnerhet ökar gruppen äldre. Kommunen har redan idag en betydande andel äldre och denna grupp växer till följd av inflyttning från bland annat Stockholm och våra angränsande kommuner. Detta

leder i ett första steg till en ökad efterfrågan på bostäder generellt, och i ett senare skede till ökad efterfrågan på olika former av kategoriboende för äldre, såsom seniorboenden och äldreboenden, men även marknära enplansbostäder och lägenheter med hiss.

Vingåkers ambition är att även behålla och öka inflyttningen av barnfamiljer till kommunen. Detta förutsätter bland annat ett tillräckligt utbud av attraktiva bostäder för denna grupp. Alla har dock inte möjlighet att flytta in i ett nyproducerat hus. Genom att bygga olika former av senior- och äldreboenden kan flyttkedjor skapas som frigör befintliga bostäder till nyblivna barnfamiljer.

Det finns även ett stort bostadsbehov hos de grupper i kommunen som inte har möjlighet att efterfråga bostäder på den öppna bostadsmarknaden. Det handlar om unga, nyanlända, personer med funktionsnedsättning och andra grupper som på olika sätt är exkluderade från den öppna bostadsmarknaden. Flera av dessa grupper efterfrågar små och billiga bostäder men dessa är ofta kostsamma att nyproducera. Av denna anledning är det lämpligt att skapa flyttkedjor även här, så att billigare bostäder i det befintliga beståndet blir tillgängliga också för dessa grupper.

Boendeberedskap i nära framtid

Prioriteringen blir således att främst planera för olika former av kategoriboende för äldre och därefter att planera för nyproduktion av andra typer av bostäder. Men! Situationen är olika i kommunens bygder. Vår beredskap anpassas därför därefter, med satsningar som passar det behov som för närvarande finns på den specifika platsen.

I Viala, Baggetorp och Marmorbyn efterfrågas villor och villatomter för barnfamiljer. I Österåker och Läppe efterfrågas i stället lägenheter för äldre så att flyttkedjor skapas som möjliggör ökat inflyttande. I bägge orterna efterfrågas också några nya bostäder för yngre.

MÅLSÄTTNING 12 – KOMMUNEN
PRIORITERAR PLANERING
AV BOENDE FÖR SENIORER

MÅLSÄTTNING 13 – SAMTIDIGT
ANPASSAS BOSTADSBEREDSKAPEN
TILL VARJE BYGD

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Bostad i olika skeden av livet

27

Boendeberedskap i nära framtid

27

Det lokala näringslivet

28

Förändrade vanor och möjligheter

28

Utökat underlag för service och arbeten

28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

29

Smart landsbygd

30

En åldersvänlig bygd

30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

31

Ny planering - strategier & förutsättningar

31

Strandskydd

31

Strategiska lägen för bostadsbyggande

33

Byggklart

34

Nytt på gång

34

Lindberga by samt Del av Baggetorp

34

Nyutveckling

34

Förskola Norr

34

Säfstaholms slott med omnejd

34

Sjögölet (privat)

35

Centrumutveckling

35

Åpromenaden & ån i centralorten

35

Mark för nyetablering

36

Markanvändning och energi

37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

37

Detalplaner och områdesbestämmelser

37

Byggregler och hänsyn

38

Flyghinder och högre byggnationer

38

Farliga verksamheter

38

Jordbruksmark

38

En ny klassning av jordbruksmarken

39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

41

Sveriges livsmedelsstrategi

41

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Det lokala näringslivet

Näringslivet i Vingåkers kommun erbjuder ett rikt utbud och god service till medborgare, besökare och företag. Företagen och de arbetstillfällen dessa genererar utgör en viktig bas för försörjning, tillväxt och skatteintäkter. Jordbruk, bygg, handel, vård och omsorg samt tillverkning står för den största delen, även ur ett sysselsättningsperspektiv. Kommunen har en lång historia av textil- och konfektionsindustri. Idag ligger Sveriges största outlet för märkeskläder i den gamla konfektionsfabriken mitt i centralorten och i Högsjös levande bruksmiljö fortgår den textila tillverkningen. Läs mer i delen kulturmiljö (sidan 53).

Vingåker är en liten kommun där närheten mellan medborgare, företagare och kommunen är en styrka. Kommunen strävar efter en god dialog och samverkan mellan kommun, näringsliv och övriga aktörer där dessa gemensamt skapar utveckling, framtids-tro och stolthet bland såväl medborgare som näringsliv. En annan viktig del handlar om att stimulera och främja lokal handel. Ett exempel är att mat som produceras i Vingåker serveras på kommunens skolor vilket också nämns i delen Grönstruktur (sidan 13). Läs mer om arbetet med dessa frågor i kommunens Näringslivsplan.

Förändrade vanor och möjligheter

Det upplevs kanske avlägset, men vid tiden för översiktsplanens framtagande har Covid-pandemin nyligen hamnat i backspegeln som samhällsfarlig sjukdom. Pandemin medförde högre mortalitet men den påverkade också vardagen på andra sätt. Inom vissa yrkesgrupper öppnades större möjligheter att utföra sina arbets-uppgifter från hemmet vilket även påverkade tendensen till var vi väljer att bosätta oss. Fler kunde ta beslutet att flytta lite längre bort från arbetsplatsen och vissa av oss, med möjlighet till detta, valde att lämna den gamla huvudbostaden för att på heltid bosätta sig i fritidsbostaden. Detta mönster har medfört att allt flera fritidshus omvandlas till permanentbostäder. I Vingåker sker den snabbaste omställningen i de områden där det kommunala VA-nätet byggs ut.

Lokal & individuell attraktivitet

I Sörmlands regionala modell för hållbar utveckling tas boende-attraktivitet upp som en viktig faktor. Det konstateras att boendeattraktivitet är ett relativt begrepp och att vilka platser som upplevs som attraktiva att bo på är olika beroende på vem man är. Faktorer som ålder, familjesituation och bakgrund spelar stor roll för hur vi vill bo. Som ovan nämnt har även tidsaspekten betydelse i och med att vissa platser kan upplevas som mer attraktiva under olika skeden av livet. I Vingåker framstår detta faktum tydligt då bygdernas olika behov och önskemål visar att de är attraktiva för hushåll i olika skeden. För många som flyttar till mindre orter i Sörmland är just bostaden och boendemiljön en central faktor idag. En av kommunens styrkor är dess trygga miljö, vi värnar om våra barn och unga samt att våra äldre ska fortsätta trivas. Brottsförebyggande rådets siffror bekräftar att Vingåkers kommun är tryggt. Ett systematiskt och metodiskt, trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete fortsätter i enlighet med ny lagstiftning som trädde i kraft i juli 2023. Lagstiftningen syftar till ett ökat samordningsansvar för kommuner i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Kommunen samverkar mellan olika aktörer och en nulägesbild tas fram varje vecka. Vingåkers kommun genomför varje år trygghetsvandringar på strategiskt utvalda platser för att säkerställa att tryggheten fortsatt blir en prioriterad fråga på bygden. Till trygghetsvandringen bjuds allmänheten, näringsidkare samt kommunala tjänstemän från olika förvaltningar in.

Utökat underlag för service och arbeten

I Baggetorp, Högsjö, Lappe, Marmorbyn och Österåker finns förskolor som skulle stärkas av ett ökat bostadsbyggande, och i Högsjö, Marmorbyn och Österåker finns också grundskola och fritidshem. Även kommersiell service, såsom butiker och restauranger skulle stärkas av ett ökat bostadsbyggande. I anslutning till orterna Baggetorp, Högsjö, Lappe och Marmorbyn

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nyutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detalplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

finns, utöver de offentliga verksamheterna, även ett antal större företag och organisationer vars förutsättningar för att rekrytera och behålla kompetent personal skulle stärkas av attraktiva miljöer för boende erbjuds på orterna. En god och stabil servicenivå hos våra orter är också ömsesidigt viktig för närliggande orter i de angränsande kommunerna Finspång, Katrineholm och Örebro.

Landsbygdsutveckling, dialog och ökad service sedan 2014
Kommunen har under tio år drivit eller varit involverad i flera projekt i landsbygdsutvecklingssyfte, baserat på behovet att öka tillgången till service i alla delar av Vingåkersbygden. Arbetet började 2013–2014 med projekt InnoV – innovativa servicelösningar i Högsjö, som syftade till att hitta nya lösningar på service i Högsjö samt att ta fram en modell för landsbygdsutvecklingsarbete för kommunen. Metoden som arbetades fram och som sedan använts för övriga orter i Vingåker handlar om att genom delaktighet skapa en lokal utvecklingsplan för respektive bygd tillsammans med en lokal utvecklingsgrupp.

Parallellt med projekt InnoV genomfördes ett varumärkesarbete som utgick från frågeställningen vad Vingåker är för plats vilket involverade kommuninvånare, näringsliv, tjänstepersoner och politiker. Begreppet Vingåkersbygden föddes, något att samla sig kring – det är vi tillsammans som är Vingåkersbygden.

Det fortsatta arbetet resulterade i att utvecklingsplaner skapats för kommunens samtliga bygder. Utöver de lokala avdelningarna finns gruppen för areella näringar som tagit fram en egen utvecklingsplan. För att fullfölja kommunens del i projektet att främja bättre service i samtliga orter, har ett lokalt utvecklingsforum hållits två gånger per år tillsammans med representanter från samtliga utvecklingsgrupper. Under detta forum behandlas frågor om hur Vingåkersbygden kan utvecklas i en hållbar riktning, vilket sedan mynnat ut i den kommunala utvecklings- och serviceplanen.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nyutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detalplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Ett avgörande projekt som skapat förutsättningar för utveckling av Vingåkersbygden är fiberutbyggnaden. Från en tidigare låg anslutningsgrad drev kommunen ett projekt för att bygga ut stamnät, och tecknade i november 2014 ett samverkansavtal för fiberutbyggnaden i kommunen. Arbetet ledde fram till en modell, där Vingåker var först i landet att erbjuda fiber till samtliga hushåll, till samma pris och villkor i hela kommunen.

Mellan 2017 och 2020 genomfördes projektet “Ökat bostadsbyggande i Vingåkersbygden” för att stimulera byggnation i hela kommunen. Workshops och studiecirklar ledde fram till starten för olika initiativ i bygderna. I orterna Högsjö, Läppe och Österåker undersökte arbetsgrupperna möjligheten till nybyggnation av lägenheter för äldre. Genom studiecirkarna fick de stöd från bland annat kommunen för studieresor, möten och enkätundersökningar. Samverkan mellan Högsjös arbetsgrupp, kommunen samt kommunens fastighetsbolag Vingåkershem ger exempel på ett av projektets resultat - ett flerbostadshus med åtta hyreslägenheter anpassade för äldre, vilket stod klart under hösten 2020.

Att öka tillgången till service är viktigt för landsbygden. Flera av projekten har kommunen drivit i samverkan med Tillväxtverket, Leader Sörmland samt Hela Sverige ska leva. Exempelvis har kommunen numera ett mobilt Digidel Center, vars syfte är att introducera och tillgängliggöra digitala tjänster. Arbetssättet för att fortsätta utvecklas bygger på trepartssamverkan mellan kommunen, näringslivet och civilsamhället.

Smart landsbygd

En central målsättning i kommunens strategiska arbete är att kännetecknas som smart landsbygd. Vi uppnår detta genom att värna och utveckla värdet av närhet och småskalighet med stöd av mångfald och kreativitet. Konceptet är sprunget ur kommunens varumärkesarbete och är integrerat med det

europeska projektet Smart Villages. Smart landsbygd handlar om att ta vara på bygdens tillgångar och kunskaper och utveckla dessa genom nya samarbeten och digital teknik där det behövs.

För att beskriva hur bygdernas tillgångar och kunskap tas tillvara i praktiken kan nämnas arbetet med ett par av kommunens lekplatser. 2021 fick barnen på förskolorna och grundskolorna i Högsjö och Marmorbyn rösta klassvis om vilka lekredskap de ville att lekplatsen i just deras by skulle bestå av. Röstningen sammanställdes och användes som underlag när kommunen planerade och uppdaterade lekplatserna på respektive ort.

Digitalisering

Vingåkers kommun behöver likvärdigt möta krav och behov av service och trygghet för både centralort och landsbygd utifrån en liten kommuns förutsättningar. Digitaliseringen kan bidra med stora möjligheter för service, tillgänglighet och ge goda förutsättningar för boende, liv och verksamhet, i synnerhet på landsbygden. Dessa möjligheter gäller inte minst för kommunens egna verksamheter. Något som identifierats som grundläggande i digitaliseringsarbetet är dock att det inte får ske på bekostnad

av individens känsla av trygghet, säkerhet och tillgänglighet. Digitalisering av verksamheterna innebär även andra utmaningar. Idag står många tekniska och digitala stöd till buds, men det saknas strukturer och metoder för att matcha rätt stöd utifrån behov. I Vingåkers kommun låter vi behoven styra, och utgår från att utveckla verksamheter och service så att digitala lösningar kan användas där det är relevant för måluppfyllelsen.

Arbetsmetoden för digitalisering är att skapa digitala sociala ekosystem. När ett behov kan mötas upp av en digital tjänst eller lösning, tittar man på vilken social infrastruktur som behöver byggas upp runt den digitala tjänsten. Detta sker i syfte att skapa förutsättningar för att tjänsten ska kunna användas och vara tillgänglig. Det kan handla om information, support eller om utbildning av medarbetare eller av medborgaren som ska använda tjänsten. Arbetet strävar efter ett jämlikt och ökat digitalt innanförskap för kommunens alla invånare.

En åldersvänlig bygd

Kommunens största demografiska utmaning är att andelen äldre över 85 beräknas öka kraftigt under kommande tioårsperiod. I takt med att vi blir allt äldre, med färre som ska ta hand om fler, är utmaningen att klara det utan att kvalitén på omsorgen blir sämre. Vi som medborgare behöver vara friskare, må bra och vara självständiga längre. En central del av kommunens digitaliseringsarbete syftar därför till att underlätta just dessa behov. Det övergripande långsiktiga effektmålet är att skapa en åldersvänlig bygd. För att nå det räcker det inte att utveckla insatser inom vård och omsorg. Alla delar av kommunens verksamheter samt näringsliv, civilsamhälle och individen själv behöver engageras. Arbetet ska bidra till, att synliggöra målkonflikter, identifiera synergier och hitta nya vägar för samverkan. 2025 blev Vingåkers kommun upptagen som medlem i Världshälsoorganisationens globala nätverk för åldersvänliga städer och samhällen (WHO Age friendly cities), ett viktigt internationellt nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Bostad i olika skeden av livet

27

Boendeberedskap i nära framtid

27

Det lokala näringslivet

28

Förändrade vanor och möjligheter

28

Utökad underlag för service och arbeten

28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

29

Smart landsbygd

30

En åldersvänlig bygd

30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

31

Ny planering - strategier & förutsättningar

31

Strandskydd

31

Strategiska lägen för bostadsbyggande

33

Byggklart

34

Nytt på gång

34

Lindberga by samt Del av Baggetorp

34

Nyutveckling

34

Förskola Norr

34

Säfstaholms slott med omnejd

34

Sjögölet (privat)

35

Centrumutveckling

35

Åpromenaden & ån i centralorten

35

Mark för nyetablering

36

Markanvändning och energi

37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

37

Detaljplaner och områdesbestämmelser

37

Byggregler och hänsyn

38

Flyghinder och högre byggnationer

38

Farliga verksamheter

38

Jordbruksmark

38

En ny klassning av jordbruksmarken

39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

41

Sveriges livsmedelsstrategi

41

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

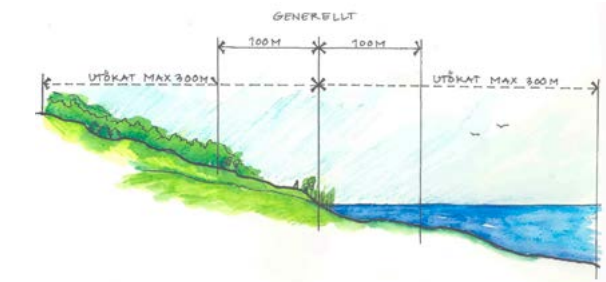
I februari 2024 bildades den ideella föreningen Hjälmarsamarbetet av angränsande kommuner och länsstyrelser samt tre destinationsbolag. Som ett första steg har en strategi tagits fram i syfte att formulera en gemensam vilja och ambition kring utvecklingen av Hjälmaren. Insatser inom landsbygdsutveckling, friluftsliv och besöksnäring ska samordnas över kommun- och länsgränser men hänsyn tas också till vattenkvalitet, reglering av vattennivå samt yrkesfiskets intressen.

Sjön Hjälmaren skapar förutsättningar för näringslivsutveckling, tillväxt och landsbygdsutveckling i kommuner och regioner som gränsar till sjön. Samtidigt finns en komplex miljö av utmaningar, samband och ömsesidiga beroenden kring natur- och vattenvård, friluftsliv, kulturmiljöer, jordbruk, vattenkvalitet, resiliens mot översvämningar och så vidare. Dessa utmaningar har Hjälmaren gemensamt med andra stora svenska och europeiska sjöar, men det sjöcentrerade samarbete som i regel finns har saknats fram till nu. Som Hjälmarskommun deltar Vingåker aktivt i föreningens arbete, och betraktar hela kommunen som en del av Hjälmarsbygden.

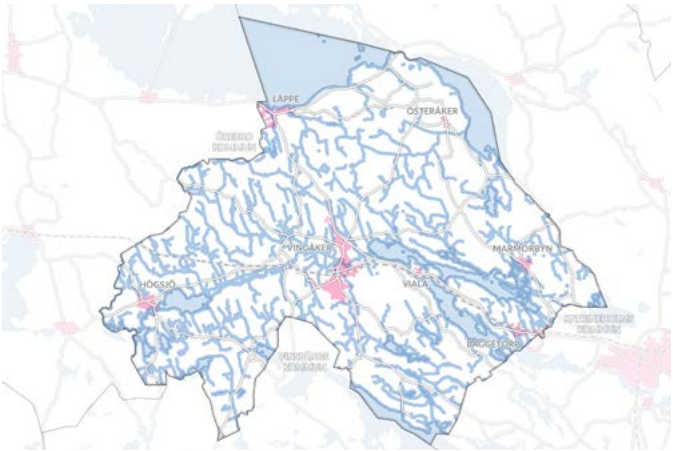
Ny planering - strategier & förutsättningar

Strandskydd

Längs alla Sveriges sjöar och vattendrag finns ett lagstadgat strandskydd. I regel gäller att det skyddade området sträcker sig 100 meter från strandkanten upp på land respektive ut i vattnet. För att uppnå skyddets syften är det inom området förbjudet att ändra eller uppföra byggnader samt att anlägga anordningar som hindrar allmänhetens tillträde. Det är ej heller tillåtet att gräva, spränga eller göra åtgärder som kan skada växt- och djurliv. Skyddet har två delar. Dels handlar det om att bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv och den miljö som arter är beroende av. Den andra delen handlar om

Tätort
Strandskydd

att trygga allmänhetens tillgång till strandområden, som en del av allemansrätten. Denna del handlar inte bara om rent fysisk tillgänglighet utan även om den upplevda möjligheten att kunna vistas i strandområdet. Vid behov kan Länsstyrelsen utvidga strandskyddet till 300 men i dagsläget finns ej sådana sträckor i Vingåker.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

I syfte att stimulera lokal och regional utveckling kan kommuner peka ut områden inom ramen för landsbygdsutveckling i strandnära läge, vilket förkortas LIS-områden. Detta kan ske i områden där bebyggelsestrycket är lågt och tillgången på orörda stränder är god. Inom LIS-området ges möjlighet till dispens eller upphävande av strandskyddet, vilket medger nybyggnation för bostad eller verksamheter. Villkoret är att byggnationen kan ske utan att strandskyddets syften åsidosätts. Utpekandet fungerar sedan vägledande vid prövningar av upphävande- och dispensfrågor.

Avsikten med LIS är att skapa arbetstillfällen och locka nya boende för att på lång sikt förstärka och utveckla underlaget för offentlig och kommersiell service i landsbygdsområden, såsom exempelvis kollektivtrafik, förskola eller livsmedelsbutik. Om det gäller enstaka en- eller tvåbostadshus går det i stället att beakta om dessa avses uppföras i anslutning till befintlig bebyggelse. Utpekandet av LIS-område fungerar sedan vägledande för eventuell dispens av strandskyddet i det enskilda fallet, eller för upphävande av strandskyddet i samband med antagande av en ny detaljplan. Detta gäller förutsatt att det finns särskilda skäl som i sin helhet väger tyngre än syftet med strandskyddet.

Strandskyddet upphävs inte per automatik då en kommun pekat ut ett sådant område. Kommunen ska i varje enskilt fall motivera upphävande av eller dispens från strandskyddet och då ange hur en åtgärd kan bidra till positiva sysselsättningseffekter, eller bidra till att upprätthålla serviceunderlaget. Ett beslut om dispens eller upphävande av strandskydd bör också alltid baseras på en konsekvensbedömning gällande hur strandskyddets syfte påverkas på lång sikt. Varje bebyggelseutökning som innebär lättnader av strandskyddet i riksintresseområden bör bedömas särskilt, så den inte märkbart stör riksintresset.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan3

Struktur/läsbeskrivning6

Klimat & miljöpåverkan7

Grönstruktur10

Kommunikationer18

Boende & utveckling26

Bostad i olika skeden av livet27

Boendeberedskap i nära framtid27

Det lokala näringslivet28

Förändrade vanor och möjligheter28

Utökat underlag för service och arbeten28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 201429

Smart landsbygd30

En åldersvänlig bygd30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet31

Ny planering - strategier & förutsättningar31

Strandskydd31

Strategiska lägen för bostadsbyggande33

Byggklart34

Nytt på gång34

Lindberga by samt Del av Baggetorp34

Nyutveckling34

Förskola Norr34

Säfstaholms slott med omnejd34

Sjögölet (privat)35

Centrumutveckling35

Åpromenaden & ån i centralorten35

Mark för nyetablering36

Markanvändning och energi37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation37

Detalplaner och områdesbestämmelser37

Byggregler och hänsyn38

Flyghinder och högre byggnationer38

Farliga verksamheter38

Jordbruksmark38

En ny klassning av jordbruksmarken39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet41

Sveriges livsmedelsstrategi41

Vatten & vattenmiljöer42

Klimatanpassning, risk & säkerhet48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö53

Strategisk sammanställning59

Landsbygd

För att avgöra vilka områden som är lämpliga för LIS (Landsbygdsutveckling i strandnära läge), är det angeläget att definiera vilka delar av kommunen som är landsbygd. Det finns många olika definitioner av glesbygd och landsbygd, för olika sammanhang och för att tillgodose olika behov och syften. I Sverige finns ett antal olika definitioner och därutöver finns internationella definitioner. Vad som i praktiken är landsbygd måste definieras på det lokala planet, av den enskilda kommunen.

Vingåkers kommun har en stark landsbygdsidentitet och är en utpräglad landsbygdskommun. Utöver centralorten Vingåker så definieras hela kommunen som landsbygd utifrån förutsättningarna för LIS. Behovet av att stimulera en landsbygdsutveckling finns främst i landsbygdsområden som inte

är belägna i närheten av städer eller större orter. Definitionen av landsbygd i detta sammanhang innebär områden som ligger över 3 kilometer utanför Vingåker. Därför hamnar exempelvis Viala inom landsbygdsdefinitionen. Avståndet är schematiskt och i vissa fall kan andra geografiska förutsättningar påverka, såsom ett avgränsande vattendrag.

Vingåkers kommun betraktar Baggetorp som landsbygd. Baggetorp ligger mer än 5 km väster om Katrineholm och är tydligt avskilt från denna ort. Det geografiska läget är också avgränsat av barriärer i form av vattendrag, väg och järnväg i norr och söder. Orten har tidigare bland annat haft skola och annan service. Idag finns ingen trafiksäker väg att utan bil ta sig till närmaste större orter med service.

LIS-områden i Vingåker

I Vingåkers kommun finns fem sjönära områden där den närliggande landsbygden har potential att påtagligt utvecklas positivt av lättnader i strandskyddet inom ramen för LIS. Offentlig service kan stärkas av ett ökat antal boende och sysselsättningsmöjligheter kan förbättras. Exempelvis finns barnomsorgen i orterna Läppe, Högsjö, Baggetorp och Marmorbyn samt de skolor som finns i Högsjö och Marmorbyn. I dessa orter finns även ett varierat utbud av kommersiell service såsom bemannade och obemannade livsmedelsbutiker, restauranger, camping- och ställplatser, konferens och lägergård, städ-, entreprenad-, bygg- och schaktverksamhet med flera. Underlaget för samtliga verksamheter skulle förstärkas av ett ökat bostadsbyggande i orterna, med nyinflyttade som följd. Ett ökat antal boende och sysselsatta skulle även på ett angeläget sätt bidra till att upprätthålla och på sikt utveckla kollektivtrafiken i anslutning till orterna. Även det befintliga föreningslivet skulle ges bättre möjligheter att utvecklas och förstärkas, samtidigt som fler skulle få möjlighet att ta del av de natur- och friluftsupplevelser som de utpekade områdena erbjuder. Dessutom är de positiva effekterna gällande tillgänglighet och serviceunderlag lika betydelsefulla för närområdet i Vingåkers grannkommuner. Se även stycket *Utökat underlag för service och arbeten* på **sidan 28**.

Den förstärkning och ytterligare förankring av serviceutbudet som åtgärderna kan leda till, är särskilt viktig för de områden där befolkningen blir allt äldre, vilka är väl representerade i Vingåker. För att klara försörjningen och säkerställa en hållbar utveckling i dessa områden, men även i kommunen som helhet, är det särskilt viktigt att prioritera planering som möjliggör en ökad inflyttning av yngre på dessa platser. Här är planläggning av attraktiv, sjönära tomtmark i orter som Läppe, Marmorbyn och Baggetorp tydliga exempel. Även möjliggörandet av efterfrågade åtgärder längs väg 52

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

Struktur/läsbeskrivning

Klimat & miljöpåverkan

Grönstruktur

Kommunikationer

Boende & utveckling

Bostad i olika skeden av livet

Boendeberedskap i nära framtid

Det lokala näringslivet

Förändrade vanor och möjligheter

Utökat underlag för service och arbeten

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

Smart landsbygd

En åldersvänlig bygd

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

Ny planering - strategier & förutsättningar

Strandskydd

Strategiska lägen för bostadsbyggande

Byggklart

Nytt på gång

Lindberga by samt Del av Baggetorp

Nyutveckling

Förskola Norr

Säfstaholms slott med omnejd

Sjögölet (privat)

Centrumutveckling

Åpromenaden & ån i centralorten

Mark för nyetablering

Markanvändning och energi

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

Detaljplaner och områdesbestämmelser

Byggregler och hänsyn

Flyghinder och högre byggnationer

Farliga verksamheter

Jordbruksmark

En ny klassning av jordbruksmarken

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

Sveriges livsmedelsstrategi

Vatten & vattenmiljöer

Klimatanpassning, risk & säkerhet

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

Strategisk sammanställning

3

6

7

10

18

26

27

27

28

28

28

29

30

30

31

31

31

33

34

34

34

34

34

34

35

35

35

36

37

37

38

38

38

38

39

41

41

42

48

53

59

mellan Vingåkers centralort och Katrineholm ges ett ytterligare långsiktigt utökat underlag, som en följd av utvecklingen i utpekade LIS-områden. Efterfrågade åtgärder längs väg 52 finns beskrivna i den del av översiktsplanen som behandlar transportinfrastruktur (sidan 18 och 26).

På kartan ovan redovisas de områden där lättnader i strandskyddet skulle ha en positiv inverkan på landsbygds-utvecklingen. Inom dessa områden finns delar som är detaljplanlagda men vissa av dessa omfattas inte av

strandskyddet. Utpekade LIS-områden är också av sådant slag och till en såpass begränsad omfattning att syftet med strandskyddet kvarstår, även på lång sikt. I orterna kring de utpekade områdena finns få andra alternativ till attraktiv tomt-mark. I den lilla landsbygdskommunen kan ett mindre antal nya bostäder ha stor betydelse för ett områdes fortlevnad, viktigt att understryka är dock att en utveckling baserad på LIS bör röra sig om fler än något enstaka bostadshus, alternativt ligga intill befintlig bebyggelse.

Ny planering och exploatering får ej ske på ett sätt som märkbart försämrar allmänhetens tillgång till strandområdet, ej heller på ett sätt som märkbart försämrar livsvillkoren för områdets djur- och växtliv. Även omvänt gäller - åtgärder som förbättrar områdets tillgänglighet eller förbättrar livsvillkoren för växter och djur välkomnas.

I de områden som finns inom eller intill riksintressen för kulturmiljö eller friluftsliv ska erforderlig hänsyn tas vid nyplanering eller lovgivning, se närmare beskrivning i avsnittet om riksintressen (sidan 53). Området i Läppe, vid Hjälmaren, avser ett idag otillgängligt område mellan Läppe hamn och Uggleboda i öster, söder om väg 214. Området mellan vägen och Hjälmarens strandkant är ej en del av utpekandet för LIS. Det utpekade markavsnittet ligger helt avskilt från strandområdet samt intill befintlig tomtmark varför utpekandet ej bedöms påverka syftet med områdets strandskydd, ej heller tillgången till det riksintresse för friluftsliv som Hjälmaren utgör.

Kommunen har vid framtagandet av LIS-områden tagit hänsyn till kända naturvärden. Delar av underlaget för kommunens bedömning framgår av kartan över natur, kultur, och friluftsvärden. Kunskapsläget är dock inte fullständigt för alla delar vilket innebär att ytterligare inventeringar ska ske vid planläggning. Med anledning av klimatförändringarna är det av stor vikt att även ta hänsyn till skred- och översvämningsrisker vid nybyggnation i strandnära lägen. Frågan om översvämningsrisker har därför vägts in i bedömningen.

Strategiska lägen för bostadsbyggande

Vingåkers kommun betraktar Baggetorp, Högsjö, Läppe, Marmorbyn, Viala, Vingåker och Österåker som utvecklings-områden. Där är förutsättningarna för en hållbar bebyggelse-utveckling särskilt goda, bland annat ur kollektivtrafiksynpunkt. I dessa utvecklingsorter är också tillgängligheten god för människor med funktionsnedsättning. Vid planering är det

Översiktsplan Vingåkers kommun

Ladda ner utskriftsoptimerad PDF

Vingåkers kommun

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Bygghälsan	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nytutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detaljplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

viktigt att hänsyn tas till att bostäder för äldre hamnar nära dagligvaruhandel eller annan erforderlig service. Detta hänsynstagande är växelverkande, det vill säga att det gäller både vid planering för bostäder eller lokalisering av ny service.

I Bostad i olika skeden av livet samt **Boendeberedskap i nära framtid** på sidan 27 beskrivs hur behoven varierar i utvecklingsområdenas respektive bygder. Kommunens avsikter för landsbygdsutveckling i strandnära läge förbättrar förutsättningar att skapa den typ av nya bostäder som efterfrågas i dessa områden.

Huvuddelen av utvecklingsområdena Högsjö, Österåker och Läppe ligger inom riksintresse för kulturmiljö eller friluftsliv vilket fordrar hänsyn vid eventuell ny planering eller exploatering. Vid ny bebyggelse inom och anslutning till riksintresseområden skall hänsyn tas till intressets bevarandevärden så att dessa ej förvanskas eller påverkas negativt. Inom riksintressen för kulturmiljövård ska exempelvis bebyggelsestruktur, byggnadsform, materialval och färg anpassas. Notera att sedan 2014 inkluderas även arbetsbostäderna från mitten av 1900-talet i riksintresset för Högsjö bruksmiljö. Se närmare information om de hänsyn som krävs i stycket om riksintressen från **sidan 53** och framåt.

I processen för miljöbedömning av översiktsplanen uppmärksammades att delar av de utpekade utvecklingsområdena utgörs av brukningsvärd jordbruksmark, där ett i anspråktagande skulle vara negativt för den viktiga livsmedelsresurs som jordbruksmarken representerar. Kommunens intention är att ny planläggning endast bör lokaliseras till jordbruksmark om ett väsentligt allmänt behov inte kan lokaliseras på annan mark. I syfte att uppmärksamma de skilda förutsättningarna inom respektive område, har detta förtydligats i kartan över dessa områden - se nästa sida (kontrollera). I det läge jordbruksmark kommer i fråga bör den fortsatta planprocessen inledas med en lokaliseringsutredning, där exploateringsintressets placering

bedöms gentemot möjliga alternativa lokaliseringar. Kommunen har en tydlig målsättning att verka för en långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmarken vilket beskrivs i avsnittet *Jordbruksmark*, från **sidan 38**. I det fortsatta strategiska planeringsarbetet har kommunen för avsikt att se över exakt utbredning av de strategiska utvecklingsområdena, samt eventuell differentiering av strategiska riktlinjer inom respektive område.

Bygghälsan
Fördelat över kommunens bygder finns attraktiva tomter tillgängliga oavsett hur dina önskningar om ett hem i Vingåker ser ut. I bruksmiljön i Högsjö finns bygghälsan tomter med närhet till ortens fulla serviceutbud. Färdig tomtmark finns även i Marmorbyn och närliggande Ålsäter som ligger på nära pendlingsavstånd till Katrineholm. Ytterligare centralt och nära service finns också bygghälsan tomter i centralorten Vingåker. Här finns även bygghälsan mark planlagt för flerbostadshus. Tillgänglig tomtmark finns även i sjönära Läppe och Viala. Se komplett och uppdaterat utbud på kommunens hemsida.

Nytt på gång
Lindberga by samt Del av Baggetorp
Mellan skolan och församlingshemmet i Österåker finns planlagt mark som Vingåkers kommun avser färdigställa för byggnation inom översiktsplanens tidshorisont. Det kan röra sig om cirka 30 hushåll i ett första skede. Projektering för utbyggnad av infrastruktur inklusive vattentjänster kvarstår.
Även i västra delen av Baggetorp finns planlagt mark som kommunen avser färdigställa för fortsatt utveckling. Inom översiktsplanens tidsperiod har kommunen för avsikt att utöka kapaciteten för områdets vattentjänster med syftet att kunna tillgodose vatten och avlopp för totalt cirka 25–35 hushåll, inom denna detaljplan.

MÅLSÄTTNING 14 – FÄRDIGSTÄLL BYGGBAR TOMTMARK I LINDBERGA BY

MÅLSÄTTNING 15 – FÄRDIGSTÄLL BYGGBAR TOMTMARK I VÄSTRA BAGGETORP

Nytutveckling

Förskola Norr
Utöver befintlig beredskap finns ett planbehov som kommunen identifierat som angeläget. Vid ett ökat barnafödande eller inflyttning av barnfamiljer i centralorten så ökar behovet en ny förskola i anslutning till Slottsskolan. Kommunen har därmed en långsiktig målsättning att planera för en ny förskola.

MÅLSÄTTNING 16 – PLANLÄGG FÖR NY FÖRSKOLA I CENTRALORTENS NORRA DEL

Säfstaholms slott med omnejd
Nära centralortens mitt ligger Säfstaholms slott vilket varit i kommunens ägo sedan 1968. Slottet används idag som kulturhus med café, museishop, utställningsverksamhet, skapande verkstäder med mera. Mellan 2018 och 2020 renoverades slottet som bland annat fick ny ventilation, nytt restaurangkök samt nya invändiga ytskikt. Området intill slottet, inklusive slottsparken, är ej tidigare detaljplanlagt och behov finns av planering för utveckling och bevarande av slottsområdet. Kommunen

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nytutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detalplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

arbetar därför med framtagande av detaljplan för området. Det övergripande syftet med detaljplanen bygger på kommunens vilja att forma en levande och befolkad park som tillför nya värden i Vingåker och samtidigt framhäver det kulturhistoriska arvet kring Säfstaholms slott, slottsparken och det intilliggande orangeriet. Vidare ska planen möjliggöra byggande av centralt belägna bostäder med närhet till service och rekreation. Samtidigt tillgängliggörs naturmarken utmed Vingåkersån för allmänheten och naturvärden säkras långsiktigt. En ny detaljplan bidrar också till en kontinuerlig utveckling av centralorten vilket inkluderar Henalavägen och Bondegatan.

Under omgestaltningen av Säfstaholms slott och slottspark 1797–1817 användes den engelska landskapsparken som inspiration. Slottsparkens gestaltning föreslås även fortsättningsvis utgöras av en bas baserad på estetiken och känslan i denna parkanläggningsstil, vilken präglas av lummig grönska och mjuka naturliga former. För att även synliggöra parkens tidigare historia, föreslås befintliga rester av den regelbundna franska barockstilen få finnas kvar.

Sjögölet (privat)

Utöver kommunens egna planer pågår detaljpaneläggning av nya sjönära tomter söder om redan planlagd mark i Baggetorp. Ett delmål är även att tillgängliggöra den sjönära miljön för allmänheten.

Centrumutveckling

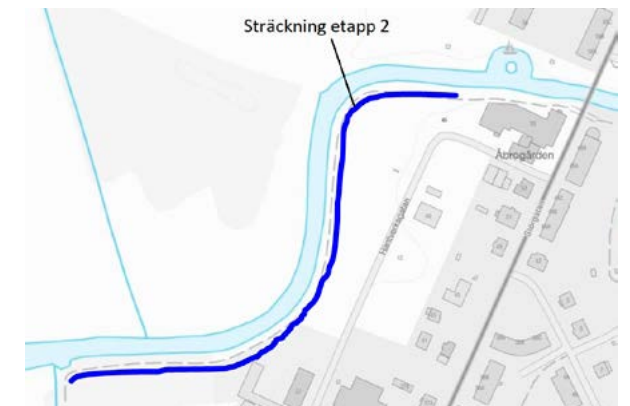
Centralortens centrum genomgår en succesiv utveckling där ombyggnationen av Tennisparken var det senaste större steget. Kommunen ser dock ett fortsatt behov för planering och utveckling av handelsområdet längs med och i anslutning till Köpmangatan. Köpmangatan har en viktig roll för centralortens karaktär och identitet där en ökad rörlighet genom detta stråk även skulle påverka attraktiviteten i centrum som helhet. Arbetet kan knyta an till planarbetet för Säfstaholms slott med omnejd som gemensamt kan bidra till en välkomnande inramning via Storgatan, Bondegatan och Järnvägsstationen, med järnvägsparken som ett inbjudande grönt inslag.

Åpromenaden & ån i centralorten

Våren 2021 drabbades landskapet i och kring Vingåkers kommun av kraftiga skyfall och nära 50 millimeter regn föll under ett dygn. Som en följd av den kraftiga nederbörden översvämmades Vingåkersån och erosionsskador uppstod längs åkanten i centralorten. Kommunen vidtog initialt akuta åtgärder för människors säkerhet och under året som följde inleddes ett stabiliseringsarbete i tre etapper. Den första, längs åns västra del i centralorten, påbörjades snarast för att motverka ytterligare erosionsskador. Skredförebyggande åtgärder utfördes vilket huvudsakligen utgjordes av markstabilisering och anläggande av stenkross längs strandlinjen i en för ändamålet lämplig vinkel, samt på botten av Vingåkersån. Kommunen fick dispens från fridlysningsbestämmelserna för åns bestånd av tjockskalig-

MÅLSÄTTNING 17 - FÄRDIGSTÄLL & ANTA DETALJPLAN FÖR SÄFSTAHOLMS SLOTT MED OMNEJD

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Bostad i olika skeden av livet

27

Boendeberedskap i nära framtid

27

Det lokala näringslivet

28

Förändrade vanor och möjligheter

28

Utökat underlag för service och arbeten

28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

29

Smart landsbygd

30

En åldersvänlig bygd

30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

31

Ny planering - strategier & förutsättningar

31

Strandskydd

31

Strategiska lägen för bostadsbyggande

33

Byggklart

34

Nytt på gång

34

Lindberga by samt Del av Baggetorp

34

Nyutveckling

34

Förskola Norr

34

Säfstaholms slott med omnejd

34

Sjögölet (privat)

35

Centrumutveckling

35

Åpromenaden & ån i centralorten

35

Mark för nyetablering

36

Markanvändning och energi

37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

37

Detaljplaner och områdesbestämmelser

37

Byggregler och hänsyn

38

Flyghinder och högre byggnationer

38

Farliga verksamheter

38

Jordbruksmark

38

En ny klassning av jordbruksmarken

39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

41

Sveriges livsmedelsstrategi

41

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

samt äkta målarmussla i syfte att flytta musslorna innan åtgärderna inleddes. Antalet individer av den starkt hotade tjockskaliga målarmusslan visade sig vara relativt mycket stort och hela 12 000 exemplar flyttades uppströms, väster om åtgärdsområdet. Som en ytterligare del av kompenserande biotopåtgärder för vattenlevande organismer återinfördes död ved av lämpligt träslag. Kompletterande träd har planterats för att säkerställa framtida tillförsel av död ved samt i syfte att ersätta de träd som fällt av säkerhetsskäl. Etapp två avses inledas under 2024 och gäller enbart åns södra strand. Etapp tre ingår som en del av det pågående planarbetet för Säfstaholms slott med omnejd vilket redogörs för på föregående sida. I centralorten utgör Vingåkersån en viktig vattenmiljö för rekreation, avkoppling och spontana möten. Den asfalterade banan längs ån utgör ett trevligt stråk för promenader och cykelturer. De skredförebyggande åtgärderna har öppnat upp ån och gjort den betydligt mer tillgänglig för boende och besökare, jämfört med tidigare då kanterna var igenväxta. Vingåkers kommun vill att den öppna, inbjudande miljön kvarstår som en bidragande del till attraktiviteten i centrum som helhet. En ambition finns att utveckla åpromenaden med ytterligare insatser för rekreation och tillgängliggörande av vattenmiljön.

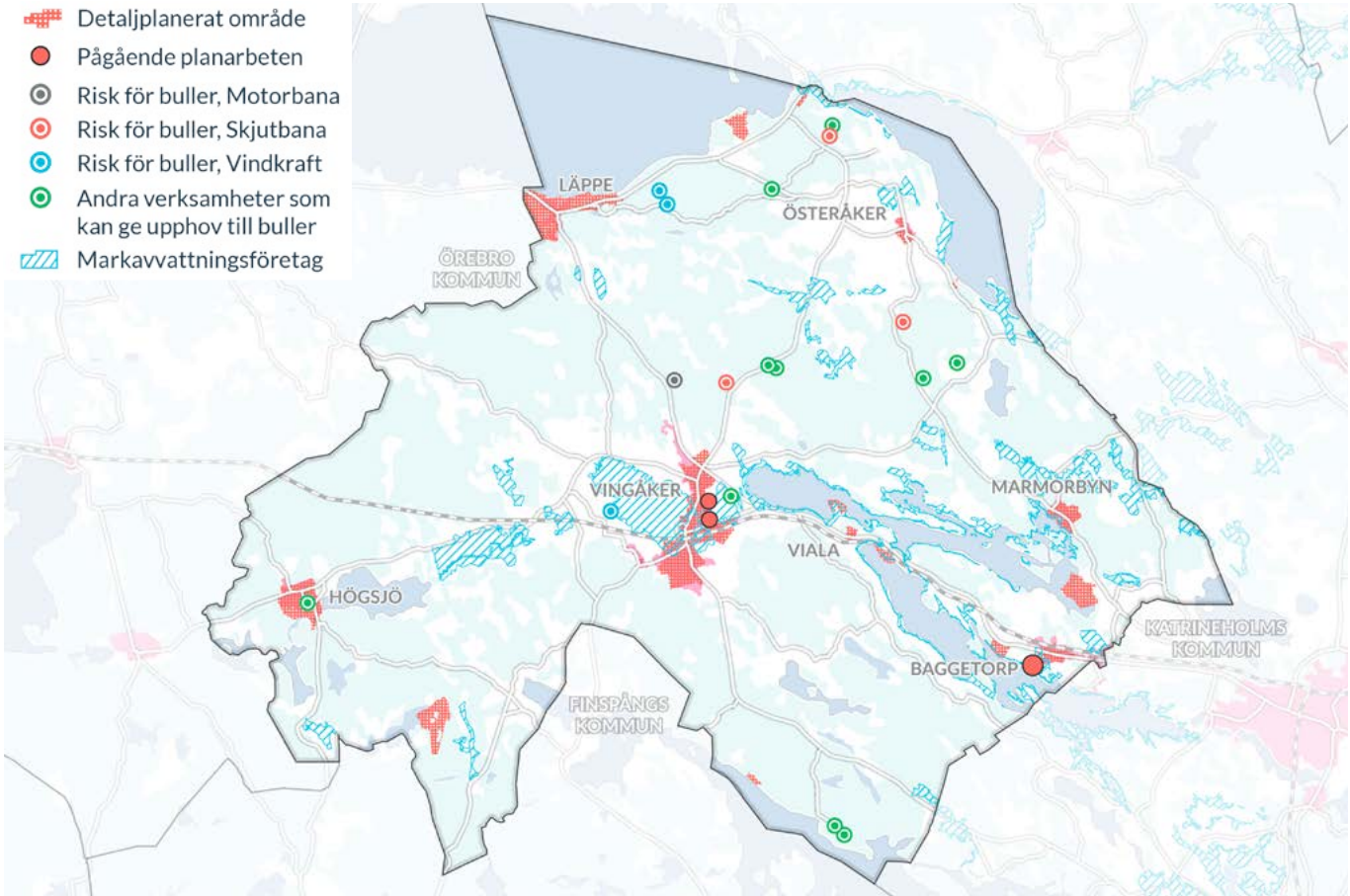
Mark för nyetablering

Vingåkers planberedskap är god med områden för handel samt både lätt och tung industri. Lägena ligger strategiskt fördelaktigt exempelvis för handel direkt intill det nationellt kända området mitt i centralorten samt för industrin med möjligheter till transporter på västra stambanan eller direkt ut på riksväg 52.

I norra delen av Vingåkers centralort finns attraktiv planlagd mark tillgänglig för ny verksamhetsbebyggelse - Brene verksamhetsområde (se karta). Riksväg 52 utgör idag en nordlig gräns för Vingåker centralorts bostadsbebyggelse där en rondell leder huvudinfarten in mot centrum. På andra sidan riksväg 52, med

fördelaktig lokalisering både logistiskt och ur annonseringssyfte, erbjuder kommunen planlagd mark för fortsatt utveckling av ett 20-tal tomter i varierande storlek. Planområdet föreslås utvecklas till ett modernt verksamhetsområde med olika typer av lättare industritillverkning, kontor, lager och till viss del försäljning.

Marken avgränsas i öster av väg 582 som utgör rondellens norra ben (vilket motsvarar förlängningen av storgatan som leder in mot centrum). Hitintills har fyra av dessa tomter tagits i anspråk för idag pågående verksamheter.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Bostad i olika skeden av livet	27
Boendeberedskap i nära framtid	27
Det lokala näringslivet	28
Förändrade vanor och möjligheter	28
Utökat underlag för service och arbeten	28
Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014	29
Smart landsbygd	30
En åldersvänlig bygd	30
Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet	31
Ny planering - strategier & förutsättningar	31
Strandskydd	31
Strategiska lägen för bostadsbyggande	33
Byggklart	34
Nytt på gång	34
Lindberga by samt Del av Baggetorp	34
Nyutveckling	34
Förskola Norr	34
Säfstaholms slott med omnejd	34
Sjögölet (privat)	35
Centrumutveckling	35
Åpromenaden & ån i centralorten	35
Mark för nyetablering	36
Markanvändning och energi	37
Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation	37
Detaljplaner och områdesbestämmelser	37
Byggregler och hänsyn	38
Flyghinder och högre byggnationer	38
Farliga verksamheter	38
Jordbruksmark	38
En ny klassning av jordbruksmarken	39
Ekosystemtjänster i odlingslandskapet	41
Sveriges livsmedelsstrategi	41
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Markanvändning och energi

Knappt 6 procent av marken i kommunen är bebyggd, 64 procent består av skogsmark och en fjärdedel används inom jordbruket. Skogsmarken fungerar som kolsänka, det vill säga den lagrar mer växthusetgas än den släpper ut. Skogen bidrar dessutom med förnybar energiråvara. Andelen förnybar energi är relativt hög inom kommunen. Närmare hälften av energitillförseln i Vingåker utgörs av el och elanvändningen förväntas öka för att transport- och industrisektorn ska kunna elektrifieras. Bostäder inklusive fritidshus använder cirka 40 procent av energin i kommunen. Därefter följer transporter som använder en dryg femtedel. Ska kommunen bli mer energieffektiv bör således åtgärder inom dessa områden prioriteras.

Under en tioårsperiod har antalet solenergianläggningar ökat med flera hundra procent. Mer av kommunens yta kan dock behöva tas i anspråk för att öka oberoendet av externa energislag. Därtill behöver kommunen förnya *Tillägg till Översiktsplanen – vindkraft* Vingåker från 2010, då teknik, regelverk och förutsättningar har förändrats.

MÅLSÄTTNING 18 – TEMATISK PLAN FÖR VINDKRAFT SKA FÖRNYAS. ÄVEN MÖJLIGHETER TILL ÖKAT SOLBRUK BEHÖVER KARTLÄGGAS.

Energiplan

Enligt lagen om kommunal energiplanering ska alla kommuner ha en aktuell energiplan, vars mål och åtgärder ligger till grund för att minska miljö- och klimatpåverkan från energianvändningen inom kommunens geografiska område. Vingåker kommuns **energiplan** har en vision för energiarbetet som siktar mot att energitillförseln i kommunen 2030 ska utgöras av uthålliga

fossilfria energikällor och användning och distribution av energi är effektiv. Fokus för mål och åtgärder är områdena transporter och bebyggelse, eftersom det framgår av nulägesanalysen att dessa två sektorer står för majoriteten av energianvändningen. Planens riktlinjer har formulerats i fem målområden med åtgärder. Exempelvis finns målområde 1: Stabilt och hållbart energisystem, samt målområde 4: Bostäder och lokaler. Åtgärderna handlar bland annat om att fasa ut fossilt bränsle i värmeproduktionen samt att öka energimedvetenheten hos kommunens småhusägare.

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

Värna, stärka och utveckla bebyggelsens karaktär

Med kulturhistoriska värden i beaktande bör ny bebyggelse på landsbygden koncentreras till stråket mellan Vingåker och Baggetorp, kommunens utpekade utvecklingsområden, samt till befintliga bygder och gårdsbildningar med redan utbyggd infrastruktur. Då Vingåkers kommun generellt ej har särskilt tät bebyggelse, bör planering kunna undvikas för byggande av bostäder i bullerutsatta lägen såsom intill större vägar, järnväg eller bullrande verksamhet.

Vid planering av nya bostäder skall höga krav ställas på utformningen av såväl närområdet som byggnaderna. Bebyggelsen ska bidra till att stärka och utveckla ortens eller områdets karaktär och särart. Kvalitéer som småskalighet och landsbygdsidentitet ska värnas. Region Sörmlands strategiska utvecklingsarbete har länge förespråkats en "koncentrerad, tät och sammanhållen bebyggelse i de bästa kollektivtrafiklägena". Vingåkers kommun bör planera för bostäder i sådana lägen, men inte på bekostnad av övriga delar av kommunen som invånarna finner attraktiva. Vid utveckling inom riksintressen för kulturmiljö ska hänsyn tas i enlighet med intressets bevarandevärden. Vingåker betraktar kulturmiljöerna som en

resurs och som en del av kommunens utveckling av orternas specifika karaktärer. Läs mer om kulturmiljö och gestaltning i delen om andra värden och intressen (sidan 53 och 57).

MÅLSÄTTNING 19 – NY BEBYGGELSE SKA HARMONIERA MED OCH STÄRKA ORTENS ELLER OMRÅDETS KARAKTÄR OCH SÄRART. KVALITÉER SOM SMÅSKALIGHET OCH LANDSBYGDSIDENTITET VÄRNAS.

Vid nyplanering av mark och bebyggelse ska även målsättning 1 från kapitlet Grönstruktur tas i beaktande - *Säkra tillgång och tillgänglighet till bostadsnära natur*. Målsättningen ska fungera genomgripande för planering av nya områden såväl som i skötsel och utveckling av befintliga. Viktigt att beakta är också att ytor inte hårdgörs i onödan eller att viktiga spridningssamband för vatten- och strandlevande djur bryts.

Detaljplaner, områdesbestämmelser och sammanhållen bebyggelse

Kopplat till den översiktliga planeringen och utpekande av nya bostadsområden finns kommunens detaljplaner som är den juridiskt bindande delen av den fysiska planeringen. Detaljplanen reglerar rättigheter och skyldigheter, inte bara mellan markägarna och samhället utan också mellan markägare.

En detaljplan består av en plankarta med tillhörande planbestämmelser och en planbeskrivning. Plankartan ska visa vilket område detaljplanen gäller och hur planområdet delas upp för olika ändamål, till exempel för bostäder, handel eller industri och vilka bestämmelser som gäller för de olika delområdena. För begränsade områden utanför samlad bebyggelse kan kommunen i stället anta områdesbestämmelser.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan3

Struktur/läsbeskrivning6

Klimat & miljöpåverkan7

Grönstruktur10

Kommunikationer18

Boende & utveckling26

Bostad i olika skeden av livet27

Boendeberedskap i nära framtid27

Det lokala näringslivet28

Förändrade vanor och möjligheter28

Utökat underlag för service och arbeten28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 201429

Smart landsbygd30

En åldersvänlig bygd30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet31

Ny planering - strategier & förutsättningar31

Strandskydd31

Strategiska lägen för bostadsbyggande33

Byggklart34

Nytt på gång34

Lindberga by samt Del av Baggetorp34

Nyutveckling34

Förskola Norr34

Säfstaholms slott med omnejd34

Sjögölet (privat)35

Centrumutveckling35

Åpromenaden & ån i centralorten35

Mark för nyetablering36

Markanvändning och energi37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation37

Detaljplaner och områdesbestämmelser37

Byggregler och hänsyn38

Flyghinder och högre byggnationer38

Farliga verksamheter38

Jordbruksmark38

En ny klassning av jordbruksmarken39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet41

Sveriges livsmedelsstrategi41

Vatten & vattenmiljöer42

Klimatanpassning, risk & säkerhet48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö53

Strategisk sammanställning59

Syftet med områdesbestämmelser kan vara att säkerställa att översiktsplanens intentioner uppnås eller att riksintresse enligt miljöbalken tillgodoses. Till skillnad från detaljplanen ger områdesbestämmelser ingen rätt att bygga.

Byggregler och hänsyn

I plan- och bygglagen anges olika nivåer av bygglovsplikt för områden med detaljplan, sammanhållen bebyggelse samt övrig mark. Sammanhållen bebyggelse utgörs av minst tre till antalet som endast avgränsas av väg, gata eller parkmark på ett minimum av två tomter. Utanför planlagda områden och sammanhållen bebyggelse gäller särskilda regler för tillbyggnad och komplementbyggnation utan bygglov, samt för bygglovsbefriad byggnations närhet till närmaste berörd grannfastighet.

Kommunen avgör om en ny detaljplan behöver tas fram. Detta regleras dock även i fjärde kapitlet i PBL, enligt det så kallade detaljplanekravet. I Vingåkers kommun bör detaljplanläggning ske vid mer omfattande förändringar av mark- och vattenanvändningen. Det kan exempelvis gälla vid större bebyggelsegrupper, med fler än några enstaka bostadshus. Men även andra skäl kan förekomma, såsom att tillgodose tillräcklig vattenförsörjning eller för att ta hänsyn till omgivande bebyggelse. Den nivå som kan antas vara mer omfattande är dock beroende av plats och behov och avvägs för området i fråga. I samband med större etableringar eller omfattande detaljplaneprocesser utreds trafikförsörjningen i och till det aktuella området. Ett exempel där detta sker är inom planeringen för Säfstaholms slott med omnejd (se **sidan 34**).

Vid ny bebyggelse inom och i anslutning till riksintresse-områden skall hänsyn tas till intressets bevarandevärden så att dessa ej förvanskas eller påverkas negativt. Inom kommunen finns riksintressen för kulturmiljö, kommunikationer, friluftsliv, naturvård och yrkesfiske, samt naturreservat och Natura 2000-områden. Inom riksintressen för kulturmiljövård ska exempelvis bebyggelsestruktur, byggnadsform, materialval och

färg anpassas. Se närmare beskrivning av förutsättningar inom samt i anslutning till respektive område från sidan 37 och framåt i denna översiktsplan.

I Ålsäter krävs bygglov även för Attefallshus. Övriga delar av kommunen bedöms inte ha några områden där bygglovs-befrielsen för attefallshus utgår, undantaget områdena med riksintresse för kulturmiljövård. I dessa områden krävs bygglov också för denna hustyp. Inom de områden som kommunen pekat ut som särskilt värdefulla kulturmiljöer, bör attefallshus harmoniera med övrig bebyggelse med hänsyn till kulör, form och materialval. Inom kommunen finns bullerutsatta platser och sträckor med ljudföroreningar från passerande trafik. Det gäller bland annat längs järnväg, större vägar samt vissa enskilda anläggningar, se kartorna på **sidan 36** samt **54**. Vid planering och lovgivning för bostäder intill dessa platser och sträckor ska alltid en bullerutredning övervägas.

Flyghinder och högre byggnationer

Vid byggnation eller planering av byggnation vars höjd överskrider 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse, respektive 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, ska samråd ske med Försvarmakten och Myndigheten för civilt försvar (tidigare MSB). Om placeringen ligger inom skyddsområde för inflygning till berörda flygplatser, ska även dessa involveras i samrådet. Se markerade sträckor i kartan över riksintressen på **sidan 54** (MSA ytor).

Samtliga byggnadsobjekt oavsett typ som är högre än 20 meter, ska remitteras till Luftfartsverket (LFV), detta gäller även inom sammanhållen bebyggelse. På luftfartsverkets hemsida finns mer information under rubriken flyghinderanalys. Koordinater för byggnationens placering ska bifogas samrådet.

Farliga verksamheter

Verksamheter som hanterar miljöfarliga ämnen som riskerar att skada eller skapa olägenhet för människor eller miljö klassas som farliga verksamheter. Verksamheterna omfattas av lagen om

åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (1999:381), vilken brukar kallas för Seveso-lagen. I Vingåker finns en Seveso-klassad verksamhet söder om Lyttersta, i kommunens sydöstra hörn. Seveso-klassade verksamheter har ett riskhanteringsavstånd där konsekvenserna av en olycka kan orsaka allvarlig skada eller i värsta fall dödsfall vid vistelse inom riskhanteringsområdet. Marken närmast verksamheten i Vingåkers kommun är skogsmark och en del av kommunens egna markinnehav. Skogsmarken ska bevaras och inga planer finns för förändring av denna marktyp. Vid eventuell planläggning eller lovgivning inom eller i närheten av riskhanteringsområdet ska hänsyn tas till riskerna och vid behov ska en riskanalys tas fram.

MÅLSÄTTNING 20 – VERKA FÖR LÅNGSIKTIG OCH ÖVERGRIPANDE FÖRVALTNING AV JORDBRUKSMARK

Jordbruksmark

Vingåkers odlingslandskap

Vingåkers odlingslandskap är format av människors bruk av marken i många hundra och tusentals år. Att hålla boskap som betar och att samla in vinterfoder från slåtter och från hamling av trädens grenar, har skapat gräsmarker med hög mångfald och knotiga gamla träd där insekter, fåglar och fladdermöss kan leva. Odlingslandskapets mångfald och karaktär är beroende av människors fortsatta bruk, annars växer markerna igen och den specifika biologiska mångfalden försvinner. Fortsatta möjligheter att bedriva lönsamt jordbruk tillsammans med en attraktiv boendesituation är därför av grundläggande betydelse. Vingåkers kommun har en tydligt målsättning

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Bostad i olika skeden av livet

27

Boendeberedskap i nära framtid

27

Det lokala näringslivet

28

Förändrade vanor och möjligheter

28

Utökat underlag för service och arbeten

28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

29

Smart landsbygd

30

En åldersvänlig bygd

30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

31

Ny planering - strategier & förutsättningar

31

Strandskydd

31

Strategiska lägen för bostadsbyggande

33

Bygglart

34

Nytt på gång

34

Lindberga by samt Del av Baggetorp

34

Nyutveckling

34

Förskola Norr

34

Säfstaholms slott med omnejd

34

Sjögölet (privat)

35

Centrumutveckling

35

Åpromenaden & ån i centralorten

35

Mark för nyetablering

36

Markanvändning och energi

37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

37

Detaljplaner och områdesbestämmelser

37

Byggregler och hänsyn

38

Flyghinder och högre byggnationer

38

Farliga verksamheter

38

Jordbruksmark

38

En ny klassning av jordbruksmarken

39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

41

Sveriges livsmedelsstrategi

41

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

i att verka för en långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmarken genom kartläggning och kontinuerlig kunskapsinhämtning. Ställningstagandet går hand i hand med målsättning 2 – identifiera och vidareutveckla målpunkter kopplade till odlingslandskapet och jordbrukets produktion (sidan 12). Tillsammans blir dessa en del av kommunens arbete med det nationella miljömålet *Ett rikt odlingslandskap*. Miljömålet syftar till att lyfta jordbruksmarkens (oumbärliga) funktion för en stabil livsmedelsproduktion och bevarad biologisk mångfald, men även dess roll för rekreation och landskapsutveckling som boende-, kultur- och naturmiljö.

Hushållning med jordbruksmarken

Enligt 3 kap. 4 § i miljöbalken är jordbruket av nationell betydelse och brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för bebyggelse i syfte att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Detta gäller dock förutsatt att behovet inte kan tillgodoses på annan mark. Ett exempel på väsentligt samhällsintresse kan vara bostadsförsörjning. Jordbruksmark är en begränsad resurs med avgörande betydelse för att trygga livsmedelsförsörjning. Syftet med bestämmelsen i miljöbalken är att säkerställa en långsiktig hushållning av denna resurs.

En ny klassning av jordbruksmarken

Sweco i före detta Metrias regi, har tagit fram en modell för klassning av brukningsvärd jordbruksmark baserad på kvalitets-säkrade data från bland annat Jordbruksverkets blockdatabas. I samråd med Vingåkers kommun har Sweco utökat denna modell med fler kriterier, anpassade till förutsättningarna i kommunen. Klassningen kan ses som ett mått på jordbruksmarkens brukningsvärde.

Klassningen har tagits fram utifrån storleken på fälten och hur intilliggande åkermark kan sambrukas rationellt samt närhet till brukningscentrum och djurhållande gårdar. Därutöver har markens produktionsförmåga, ekologisk produktion, dränerings-

verksamhet samt betesmarker och slåttermarker med särskilt höga naturvärden vägts in i värderingen. Så här kan ett urval av bedömningsfaktorerna beskrivas kortfattat,

- Fälten storlek, form och sammanhållning. Större skiften utan odlingshinder är exempelvis eftersträvarvärda för en effektivare produktion.
- Närhet till jordbrukscentrum. Jordbruksmark nära jordbrukscentrum skapar förutsättningar för ett mer effektivt brukande.
- Vilka grödor och råvaror kan produceras på marken.
- Markavvattning - en förutsättning för produktion av grödor. Odlad mark måste i regel vara dränerad om detta inte sker på naturlig väg.
- Sökt jordbrukarstöd är en indikator som visar att marken är brukningsvärd.
- Landskapets struktur är också av betydelse. Små marker i mosaiklandskap med skog är oftast mindre rationellt lönsam än mark i slättlandskap.

För att gynna en variation av ekosystemtjänster, en fungerande grön infrastruktur och en långsiktig klimatanpassning är det fragmenterade småskaliga landskapet som finns i Vingåkers kommun ofta en fördel. Mosaiklandskapet är ofta inte lika rationellt att bruka men ger flera nyttor som är viktiga ur till exempel ett ekosystemperspektiv.

Jordbruksmark i samhällsperspektivet

Vingåkers jordbruksmark är en begränsad resurs. För att hushålla med mark är det viktigt att planera effektivt. Detta gäller i synnerhet i de fall alternativ till att ta jordbruksmark i anspråk saknas. I dessa fall är det viktigt att beslut tas först efter noggrant övervägande och analys av den kommande exploaterings effekter.

I syfte att hantera fler samhälleliga värden och intressen har klassningen kompletterats med en modell som inkluderar närhet till olika former av offentlig och kommersiell service. Tilläggsmodellen medger att hänsyn också kan tas till jordbruksmark med nära tillgänglighet till exempelvis vård, skola, livsmedelsbutik järnvägsstation eller busshållplats.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

Struktur/läsbeskrivning

Klimat & miljöpåverkan

Grönstruktur

Kommunikationer

Boende & utveckling

Bostad i olika skeden av livet

Boendeberedskap i nära framtid

Det lokala näringslivet

Förändrade vanor och möjligheter

Utkäat underlag för service och arbeten

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

Smart landsbygd

En åldersvänlig bygd

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

Ny planering - strategier & förutsättningar

Strandskydd

Strategiska lägen för bostadsbyggande

Byggklart

Nytt på gång

Lindberga by samt Del av Baggetorp

Nyutveckling

Förskola Norr

Säfstaholms slott med omnejd

Sjögölet (privat)

Centrumutveckling

Åpromenaden & ån i centralorten

Mark för nyetablering

Markanvändning och energi

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

Detalplaner och områdesbestämmelser

Byggregler och hänsyn

Flyghinder och högre byggnationer

Farliga verksamheter

Jordbruksmark

En ny klassning av jordbruksmarken

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

Sveriges livsmedelsstrategi

Vatten & vattenmiljöer

Klimatanpassning, risk & säkerhet

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

Strategisk sammanställning

3

6

7

10

18

26

27

27

28

28

28

29

30

30

31

31

31

33

34

34

34

34

34

34

34

35

35

35

36

37

37

37

38

38

38

38

39

41

41

42

48

53

59

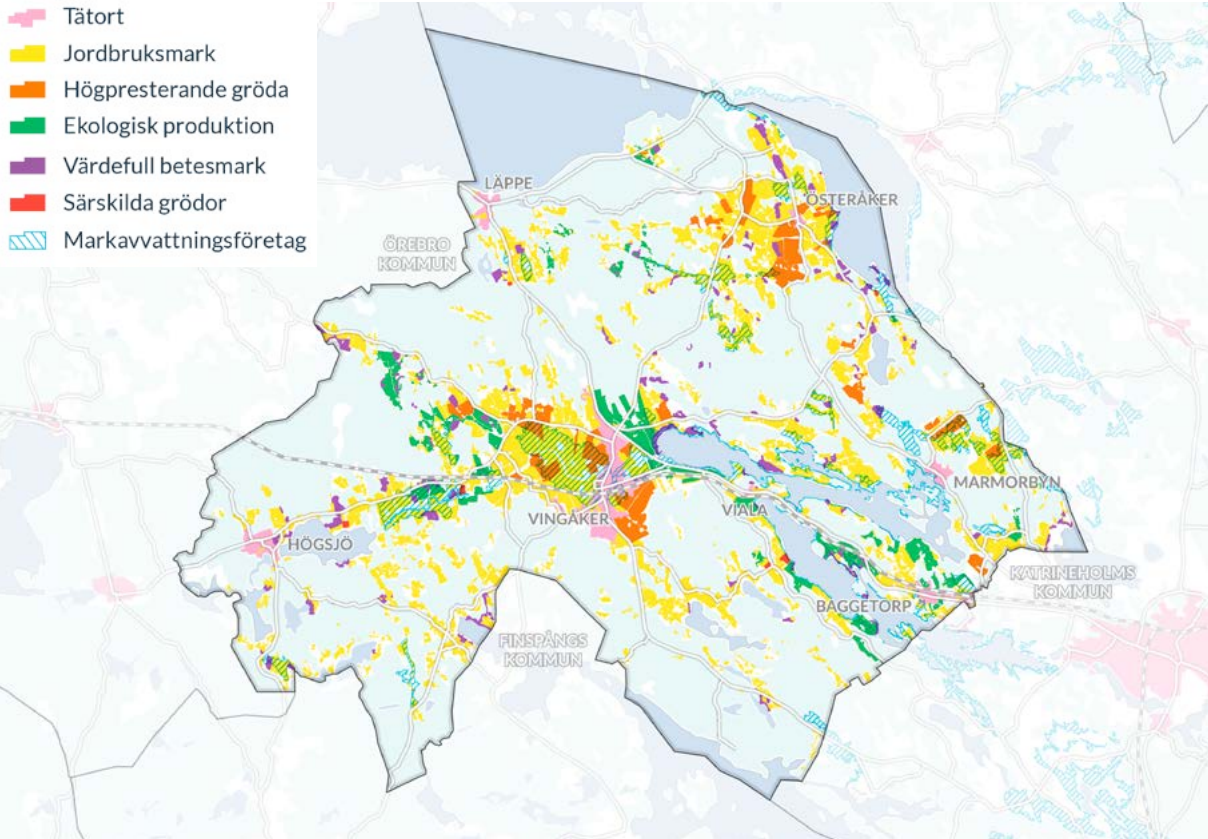
Lokal närhet till service är avgörande för att minimera transporter och stärka tillgängligheten. Genom att placera bostäder, handel och service nära varandra minskar transportbehovet och därmed också transporternas belastning på miljön. Närhet till service gynnar särskilt de invånare som har svårt att ta sig till service på egen hand, som äldre eller personer med funktionsvariation. Med en god planering blir det enklare att nå viktiga samhällsfunktioner för alla grupper.

Närhet till järnvägsstation underlättar hållbar samhällsutveckling genom att förenkla pendling och minska behovet av bil för längre resor. Även tillgänglighet till busshållplats beaktas i modellen. Närhet till busshållplats främjar turtäthet och resurseffektiv kollektivtrafik vilket också bidrar till social hållbarhet. Valet att promenera eller cykla till busshållplatsen är dessutom fördelaktigt för både hälsa och miljö.

Data - jordbruksmark

Klassningen baseras på kvalitetssäkrade data från Jordbruksverkets blockdatabas, tillsammans med information från ansökta uppgifter om grödor, ängs- och betesmarksinventeringen (TUVa-databasen), uppgifter om markavvattningsföretag samt data gällande djurhållning. Det är dock viktigt att nämna att klassningen är ett hjälpmedel och inte en uttömmande rangordning som tar hänsyn till alla typer av värden. Kulturmiljöaspekter eller markens mer specifika egenskaper är exempelvis ej medräknade. Klassningens urval är gjord med hänsyn till faktorer som är något mindre komplicerade att avgränsa och värdera, men de ger inte hela bilden. Det är därför viktigt att göra en mer detaljerad avvägning i varje enskild planprocess. Då klassningen bär risk att tolkas felaktigt värderande, samt då den kan ha behov av mer frekvent förnyelse, så presenteras själva resultatet i sin helhet inte som en del av översiktsplanen.

I kartan redovisas förekomst av samtliga kriterier i klassningen utan viktade poäng (2022).

Produktion åkermark

En förutsättning för ett rikt odlingslandskap är att marker brukas. Splittring av jordbruksmark kan göra att det uppstår svårbrukade områden. Med hänsyn till detta är det viktigt att minimera fragmentering av markytorna. Då jordbruksmarken minskar är det viktigt att den jordbruksmark som rationellt brukas har en fortsatt hög produktion. 2022 var den totala åkermarksproduktionen i Vingåkers kommun 7 834 hektar.

Mest odlas slåtter- och betesvall samt spannmål som står för ungefär 42 procent respektive 41 procent av all odling. Av spannmål odlas mest höstvet och vårkorn, se tabellen på nästa sida.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Bostad i olika skeden av livet

27

Boendeberedskap i nära framtid

27

Det lokala näringslivet

28

Förändrade vanor och möjligheter

28

Utökat underlag för service och arbeten

28

Landsbygdsutveckling och dialog sedan 2014

29

Smart landsbygd

30

En åldersvänlig bygd

30

Gränsöverskridande samverkan i Hjälmarelandskapet

31

Ny planering - strategier & förutsättningar

31

Strandskydd

31

Strategiska lägen för bostadsbyggande

33

Byggklart

34

Nytt på gång

34

Lindberga by samt Del av Baggetorp

34

Nyutveckling

34

Förskola Norr

34

Säfstaholms slott med omnejd

34

Sjögölet (privat)

35

Centrumutveckling

35

Åpromenaden & ån i centralorten

35

Mark för nyetablering

36

Markanvändning och energi

37

Befintlig bebyggelse & regler för nybyggnation

37

Detaljplaner och områdesbestämmelser

37

Byggregler och hänsyn

38

Flyghinder och högre byggnationer

38

Farliga verksamheter

38

Jordbruksmark

38

En ny klassning av jordbruksmarken

39

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

41

Sveriges livsmedelsstrategi

41

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Åkermarkens användning	Areal (ha)	Andel (%)
Höstvete	1 169	15%
Råg	101	1%
Vårkorn	998	13%
Havre	352	4%
Höstrågvete	452	6%
Övriga spannmål	173	2%
Kok- och foderärter, vicker och åkerbönor	219	3%
Slätter- och betesvall som utnyttjas	3 324	42%
Summa raps och rybs	250	3%
Träda	545	7%
Övrigt	251	3%
Summa (ha)	7834	

Sammanfattning kartläggning jordbruksmark

Vingåkers kommun präglas av ett småskaligt landskap med mycket jordbruksmark, 24 procent, jämfört med rikets 8 procent. Det finns generellt mycket mer åkermark än betesmark. Betesmarkerna är små och utspridda i jordbrukslandskapet men de är värdefulla då de har rikliga inslag av rara växter samt andra särskilda värden. Av den produktiva åkermarken är knappt 20 procent helt ekologiskt omställd i Vingåker vilket enligt statistiken ökar.

Ekosystemtjänster i odlingslandskapet

Begreppet ekosystemtjänster används för att beskriva hur människors välfärd och välbefinnande är beroende av hur ekosystemen fungerar. Det handlar om tjänster såsom pollinering, tillväxt av livsmedel och hantering av dagvatten.

Vingåkers kommun har ett småskaligt jordbruk med ett variationsrikt inslag av ängs- och betesmarker. Dessa är särskilt värdefulla som ekosystemproducenter. Läs vidare om ekosystemtjänster – naturmiljöns funktioner i tema-delen Grönstruktur (sidan 10).

Sveriges livsmedelsstrategi

I juni 2017 antog Sverige en nationell livsmedelsstrategi för en ökad hållbar matproduktion. Strategin betonar att sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska och att landets självförsörjning ska öka. Inom fysisk planering innebär detta att säkerställa hänsyn till jordbruksproduktion jämte andra samhällsintressen. Regeringen bedömer att ökad kunskap behövs om jordbruksmarken och jordbruksproduktionen vid planläggning. Strategin omfattar ett antal delmål, ett av dessa är 30% certifierad ekologisk jordbruksmark till 2030.

Parallellt med den nationella strategin fick även länen uppdrag att ta fram regionala livsmedelsstrategier. 2014 lanserade Region Sörmland en första regional matstrategi och 2018 togs en ny regional livsmedelsstrategi fram av Länsstyrelsen tillsammans med Regionen och Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Två av strategins fem prioriterade områden handlar om sörmländsk matidentitet samt om ökad samverkan och förståelse mellan offentliga, privata och ideella aktörer.

Vingåkers klassning av jordbruksmarken blir ett tydligt steg mot ökad kunskap och förståelse för jordbruksmarkens roll för livsmedelsförsörjning, inte minst i planläggningssyfte. De båda målsättningarna, 3 – identifiera och vidareutveckla målpunkter kopplade till odlingslandskapet och jordbrukets produktion (sidan 13), samt 20 – verka för långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmark (sidan 38), blir tillsammans en fortsättning av detta arbete.

- Introduktion: Vingåker översiktsplan 3
- Struktur/läsbeskrivning 6
- Klimat & miljöpåverkan 7
- Grönstruktur 10
- Kommunikationer 18
- Boende & utveckling 26
- Vatten & vattenmiljöer 42
 - Vattendistrikt och avrinningsområden 43
 - Åtgärdsprogram 43
 - Kommungemensam planering för vatten och avlopp 44
 - Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden 44
 - Dagvatten 44
 - Grundvattentäkter 44
 - Vattenskyddsområden 45
 - Miljökvalitetsnormer Vatten 45
 - Arbete framåt 47
- Klimatanpassning, risk & säkerhet 48
- Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö 53
- Strategisk sammanställning 59

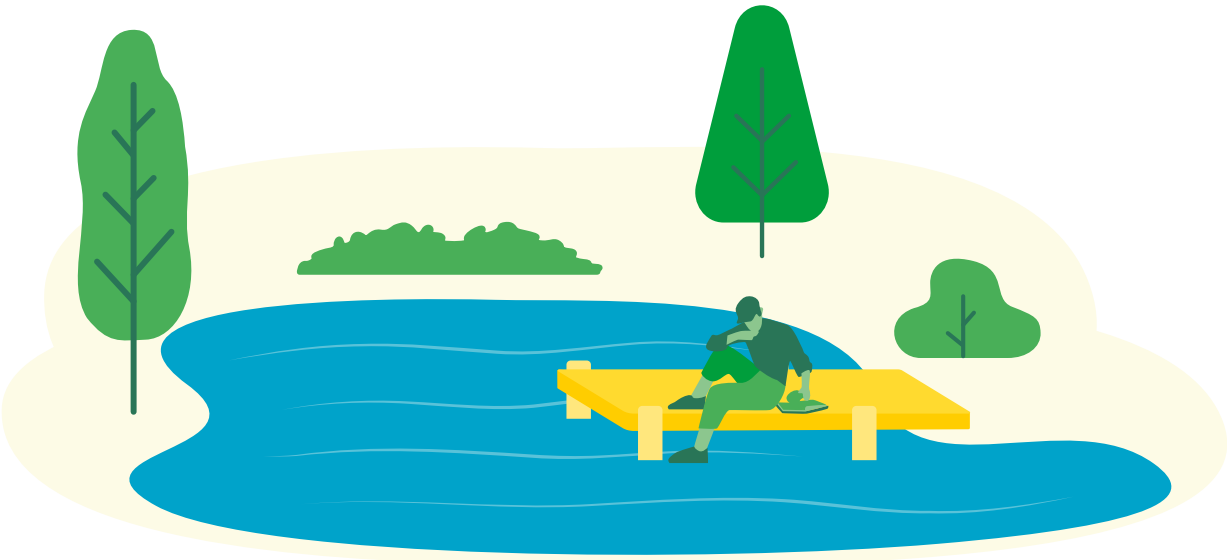
Vatten & vattenmiljöer

Vingåkers planering för vatten har en central roll för att främja vattnets funktioner och förutsättningar för liv och verksamhet. Det handlar om att säkerställa vattnets fundamentala betydelse som livsmedel och som långsiktigt hållbar ekonomisk resurs. Men också att tillgodose kvalitet, tillgång och tillgänglighet till vattnets funktioner och värden för alla. Här inkluderas även livsmiljöer för alla de arter som lever i vatten, eller i dess närhet. Rent vatten är en grundförutsättning för allt liv.

Resursen vatten måste räcka till för kommunens alla boende och verksamheter, även på längre sikt. Ska vi bli fler som bor och arbetar i Vingåker är en långsiktigt hållbar vattenförsörjning central. Inledningsvis är det viktigt att påpeka att vatten inte bara fungerar som en källa med vattenområden som lager och leverantör. Det har också en mycket viktig funktion som mottagare av exempelvis dagvatten, flöden från renade avlopp, spillvatten, avrinning från jordbruk och andra verksamheter. Vatten har också ett stort värde för rekreation och friluftsliv, vi vill ha friska sjöar som vi kan bada och bo vid. Olika vattenmiljöer ger möjlighet till friluftsliv som bad, fiske, vandring eller att ta en båttur.

Vattnets flöden i samhället är kanske det område där vi enklast ser hur Vingåkers läge hänger ihop med angränsande kommuner men också med hela landet och våra gemensamma sjöar och hav. En förutsättning för att uppnå nationellt fastställda kvalitetskrav för vatten är därmed att ytterligare utöka samarbetet med grannkommunerna.

I detta inledande stycke har vatten beskrivits övergripande och generellt. På kommande sidor följer en beskrivning av olika vattenfrågor i kommunal planering.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Vattendistrikt och avrinningsområden	43
Åtgärdsprogram	43
Kommungemensam planering för vatten och avlopp	44
Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden	44
Dagvatten	44
Grundvattentäkter	44
Vattenskyddsområden	45
Miljökvalitetsnormer Vatten	45
Arbete framåt	47
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Vattendistrikt och avrinningsområden

Enligt EU:s vattendirektiv ska alla länder i EU bedriva en likadan förvaltning av sina vatten. Sjöar, vattendrag, kust- och övergångsvatten samt grundvatten ingår i en långsiktig och hållbar vattenförvaltning. Syftet med direktivet är att säkerställa tillräckligt mycket vatten av god kvalitet för kommande generationer. Alla vatten, så kallade vattenförekomster har fått miljökvalitetsnormer (MKN). Huvudregeln är att alla

vattenförekomster ska uppnå god status. Vattendirektivet utgår från hur vattnet rinner i så kallade avrinningsområden. I EU finns det 110 vattendistrikt som avgränsas av hur vattnet rinner och inte utefter administrativa gränser med ett gemensamt regelverk som gäller för alla distrikt. Sverige är uppdelat i fem vattendistrikt och i varje distrikt är en länsstyrelse utsedd att vara vattenmyndighet. Vingåkers kommun tillhör Norra Östersjöns vattendistrikt med tillhörande

vattenmyndighet, Länsstyrelsen i Västmanland. Arbetet med EU:s vattendirektiv ingår i svensk lag genom miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen och länsstyrelseinstruktionen.

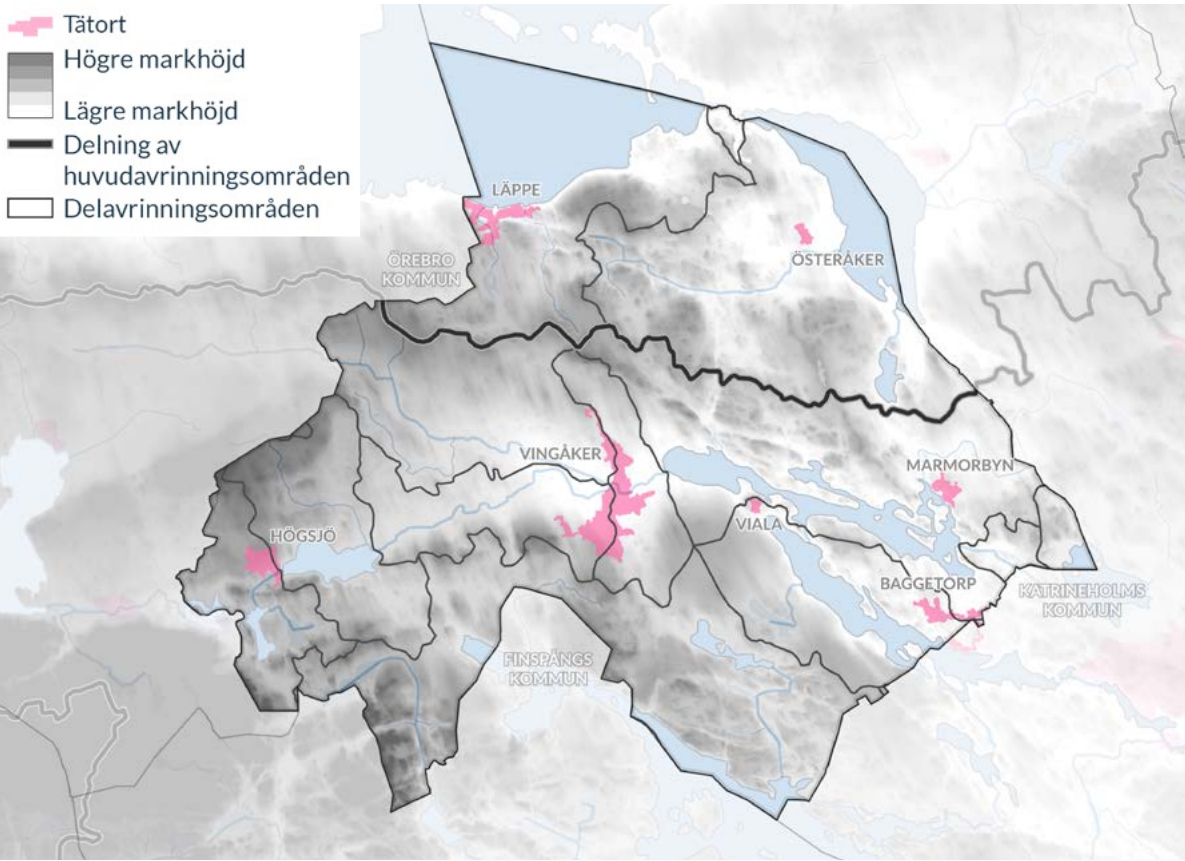
Ett avrinningsområde är det område där allt vatten från nederbörd och smältvatten samlas och rinner genom vattendrag och sjöar för att sedan mynna ut i havet. Avrinningsområdet avgränsas av höjder i geografin. Vingåkers norra delar rinner mot Hjälmaren och ingår i Eskilstunaåns avrinningsområde vilket är en del av Norrströms avrinningsområde som fortsätter ut i Mälaren innan det når Östersjön. Den lite större, södra delen av kommunen ingår i Nyköpingsåns avrinningsområde. Vingåkersån är en del av Nyköpingsån.

Kommunen är medlem i Nyköpingsåarnas Vattenvårdsförbund samt Hjälmarens Vattenvårdsförbund. Förbunden är ideella, medlemsstyrda organisationer som arbetar för renare vatten i respektive avrinningsområde (Nyköpingsån respektive Eskilstunaån), bland annat genom övervakning av vattenkvaliteten. Vingåkers kommun är också medlem i de förbund som ansvarar för rensning och reglering av vattenflöden för Hjälmaren och Vingåkersån.

Åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten tar vart sjätte år fram ett åtgärdsprogram för arbetet med vattenförvaltningen. Åtgärdena riktar sig till kommuner och myndigheter och är juridiskt bindande enligt MB 5 kap. Det är administrativa åtgärder som handlar om hur kommunen kan använda och utveckla olika styrmedel för att se till att konkreta förbättrande eller förebyggande åtgärder genomförs.

I arbetet mot att nå målen i åtgärdsprogrammet görs en riskprioritering av kommunens tillsyn av förorenade områden, miljöfarlig verksamhet samt jordbruk. En beslutad plan för tillsyn av förorenade områden (länk) finns och planering är gjord för att påbörja arbetet med åtgärden skydd för vattentäkter. För att skydda dricksvattnet är det viktigt

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Vattendistrikt och avrinningsområden	43
Åtgärdsprogram	43
Kommungemensam planering för vatten och avlopp	44
Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden	44
Dagvatten	44
Grundvattentäkter	44
Vattenskyddsområden	45
Miljökvalitetsnormer Vatten	45
Arbete framåt	47
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

att se till att förorenande verksamheter inte bedrivs inom dricksvattentäckernas tillrinningsområden, i både nutida och framtida uttagsområden. Det är även viktigt att ta hänsyn till närliggande vattenförekomster vid planering och lovgivning.

MÅLSÄTTNING 21 – VID PLANERING OCH LOVGIVNING SKA HÄNSYN TILL VATTENFÖREKOMSTER TAS SÅ ATT MILJÖKVALITETSNORMER FÖR VATTEN KAN FÖLJAS

Kommungemensam planering för vatten och avlopp

I åtgärdsprogrammet för vattenförvaltning står det också att alla kommuner behöver ta fram vatten- och avloppsplaner (VA-plan). För Vingåker sker det arbetet tillsammans med Flen- och Katrineholms kommun. Sörmland Vatten och Avfall AB (Sörmland Vatten), som är de tre kommunernas gemensamma bolag, har samordningsansvaret. Planeringens struktur är enhetlig för de tre kommunerna och bygger på en gemensamt antagen VA-policy. Ett centralt syfte med planering och policy är att bidra till att nå miljökvalitetsnormerna för kommunens identifierade vattenförekomster. Miljökvalitetsnormerna uttrycker den kvalitet en vattenförekomst ska uppnå vid en viss tidpunkt och gäller alltså både vilken tid samt vilken status som ska uppnås. I åtgärdsprogrammen uttrycks vilka åtgärder som krävs för att nå normerna. Det övergripande målet är att alla vattenförekomster ska uppnå den nivå som kallas god status. Resonemang om miljökvalitetsnormer för vatten fortsätter på nästa sida.

Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden

Ett annat syfte med kommunens planering i dessa frågor är att möjliggöra en långsiktigt hållbar försörjning av vatten och avlopp i de områden som idag inte berörs av de allmänna vattentjänsterna. Kommunen är skyldig att ordna allmänt vatten och/eller avlopp (även kallat vattentjänster) om det behövs i ett större sammanhang, för människors hälsa eller för miljön.

Kommunen beslutar om och upprättar verksamhetsområden för att tillgodose behovet av vattentjänster genom allmän va-anläggning. Sörmland Vatten har i samarbete med Vingåkers kommun tagit fram en Vattentjänstplan för kommunen. Vattentjänstplanen innehåller kommunens långsiktiga plan för hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Den belyser även vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna vattenanläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Vingåker Vatten och Avfall AB är som huvudman för vatten och avlopp ansvarig för drift, underhåll och eventuell utbyggnad av beslutade verksamhetsområden. Sörmland Vatten sköter drift, underhåll på uppdrag av huvudmannen, och ser till att utbyggnad sker för de fastigheter som ligger inom beslutat verksamhetsområde. Verksamhetsområde för allmänt vatten och avlopp finns på orterna Vingåker, Läppe, Högsjö, Österåker, Forsby, Marmorbyn, Baggetorp, Gillbergatorp, Ålsäter, Viala, Sjögölet, Lyttersta och Ättersta.

I Vingåker bor ungefär en tredjedel av befolkningen utanför verksamhetsområden för VA, och har därmed enskilda avloppsanläggningar.

Dagvatten

I ett klimat i förändring blir dagvattenfrågan allt viktigare. Ökade nederbördsmängder skärper kraven på fungerande avvattning och avledning av nederbörd. Riktlinjerna för hanteringen av dessa frågor i Vingåker fastställs i en gemensam policy tillsammans med Katrineholms och Flens kommuner. Dagvattenpolicyn förordar direkt dagvattenhantering inom respektive fastighet, även kallas lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD). Dagvattenflöden ska reduceras och fördröjas så att belastningen på ledningsnätet begränsas och risken för översvämning och förorening av vattnet minimeras. Policyn fastställer också att dagvatten vid om- och nybyggnation inte ska blandas med spillvatten. Det ska heller inte ledas till de kommunala reningsverken.

Dagvatten ska ses som en resurs i stadsplaneringen och användas för att höja naturvärden, ge ökad biologisk mångfald, ge möjligheter till rekreation och lek samt höja de arkitektoniska värdena. För att kunna använda dagvattnet som en resurs är det viktigt att frågan hanteras tidigt i kommunens planprocesser.

Grundvattentäkter

I kommunen finns tre större åsbildningar vilka fungerar som kommunens grundvattentäkter. Det största uttaget av grundvatten tas ur den kommunala vattentäkten i Lyttersta. I Lyttersta sker en viss inducerad infiltration av ytvatten vilket kan innebära risk för kontaminering sommartid eller vid höga flöden. Utöver Lyttersta finns kommunens vattentäkter i Österåker samt i närliggande Forsby-Kalkbrottsvillorna. För att skydda dricksvattnet är det viktigt att se till att förorenande verksamhet inte bedrivs inom dricksvattentäckernas tillrinningsområden, både nutida och framtida uttagsområden.

Sjön Viren ingår i Katrineholms kommuns vattentäkt där vattnet tas från sjön och genom konstgjord infiltrering blir till konstgjort grundvatten. Från denna vattentäkt levereras också vattnet till Baggetorp och Ålsätter i Vingåkers kommun.

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Vattendistrikt och avrinningsområden	43
Åtgärdsprogram	43
Kommungemensam planering för vatten och avlopp	44
Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden	44
Dagvatten	44
Grundvattentäkter	44
Vattenskyddsområden	45
Miljökvalitetsnormer Vatten	45
Arbete framåt	47
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

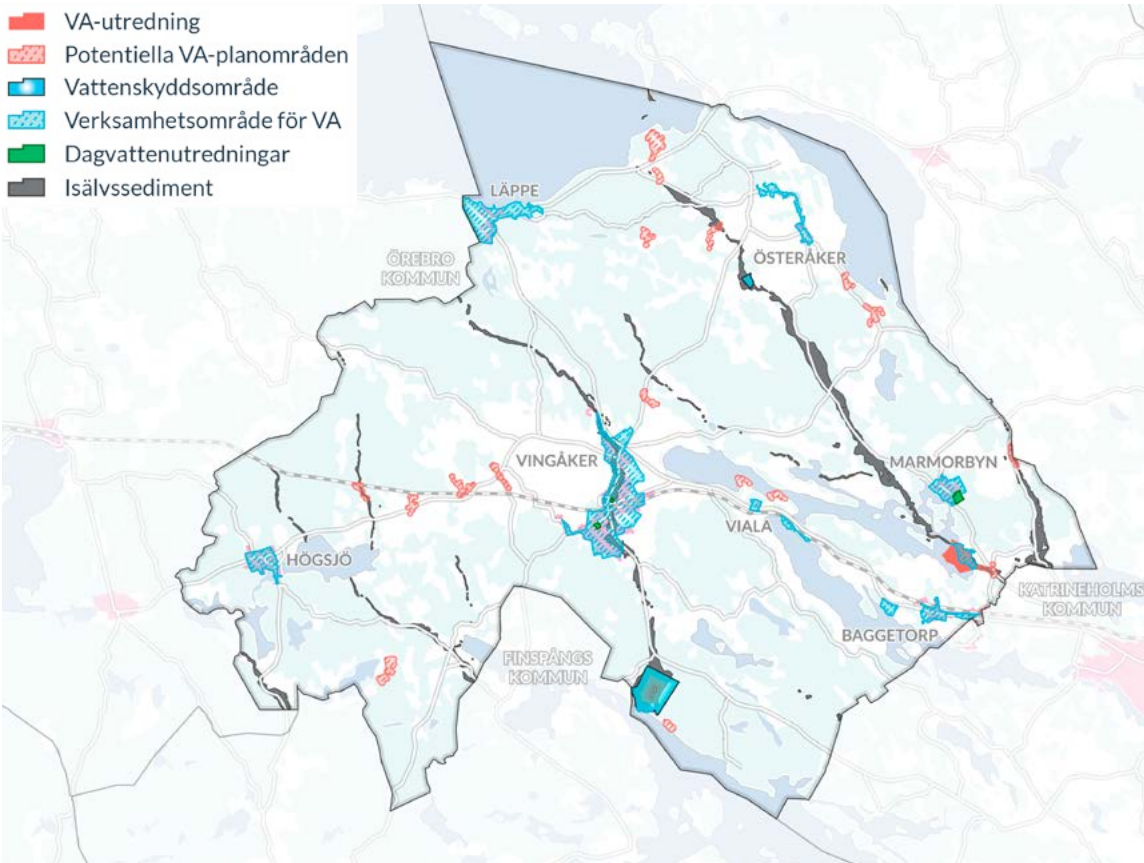
Vattenskyddsområden

I kommunen finns beslutade vattenskyddsområden med föreskrifter för två av kommunens vattentäkter. Då besluten är gamla pågår ett arbete med att revidera vattenskyddsområdena med föreskrifter för att anpassa dessa efter dagens behov och lagstiftning.

Miljökvalitetsnormer Vatten

I Vingåkers kommun finns ett flertal och sjöar som är registrerade ytvattenförekomster i länsstyrelsernas vatteninformationssystem Sverige (VISS). Det finns även ett flertal grundvattenförekomster i kommunen. För dessa vattenförekomster finns beslutade miljökvalitetsnormer (MKN). Miljökvalitetsnormerna beskriver den kvalitet en vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt. Normerna anger en lägstanivå och av 5 kap. 4 § miljöbalken framgår att vattenförekomsten inte får påverkas av någon verksamhet som kan äventyra möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.¹ Miljökvalitetsnormerna utgör alltså beslutade mål för kvaliteten hos ett vatten vid en bestämd tidpunkt. Kvaliteten mäts utifrån ekologisk, kemisk respektive kvantitativ status beroende på typ av vattenförekomst.

Ytvattenförekomsternas miljökvalitetsnormer är avhängiga av dess avrinningsområden. Ett flertal av sjöarna och vatten dragen i kommunen har avrinningsområden vars yta även är belägna i grannkommunerna. Detsamma gäller för ett flertal av de grundvattenförekomster som finns i kommunen där ytan korsar kommungränsen. En förutsättning för att följa fastställda miljökvalitetsnormer är därmed att stärka samarbetet med grannkommunerna samt att se till att miljökvalitetsnormerna följs vid planering och lovgivning.

Miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster – sjöar

I Vingåkers kommun finns tolv sjöar som utgör ytvattenförekomster och som har beslutade miljökvalitetsnormer – se karta. Tre av dessa har god ekologisk status, Kullasjön, Tisnaren och Ölångssjön. Låtern, Viren, Högsjön, Gäringsjön och Marsjön har i sin tur måttlig ekologisk status och för dessa sjöar är beslutad

miljökvalitetsnorm att god ekologisk status ska uppnås år 2027 eller år 2033. Näsnaren har otillfredsställande ekologisk status medan Hjälmarens, Öljaren och Kolsnaren har dålig ekologisk status. För dessa sjöar är beslutad miljökvalitetsnorm att god ekologisk status ska uppnås år 2033.

1 Vattenmyndigheterna, 2023. Miljökvalitetsnormer för vatten. <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnormer-for-vatten.html> (Hämtad 2023-08-31)

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Vatten & vattenmiljöer

42

Vattendistrikt och avrinningsområden

43

Åtgärdsprogram

43

Kommungemensam planering för vatten och avlopp

44

Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden

44

Dagvatten

44

Grundvattentäkter

44

Vattenskyddsområden

45

Miljökvalitetsnormer Vatten

45

Arbete framåt

47

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Styrande för att tidsfristen att god ekologisk status ska uppnås år 2033 för sjöarna Näsnaren, Hjälmaren, Öljaren och Kolsnaren är tillförseln av näringsämnen från jordbruk. Av VISS framgår att det inte kommer att vara möjligt att uppnå god ekologisk status förrän efter år 2027, med anledning av den tid som behövs för att genomföra åtgärder tillsammans med efterföljande återhämtning för ekosystemet. Avrinningsområdena för Näsnaren, Öljaren och Viren är belägna i både Vingåkers och Katrineholms kommuner och samarbetet bör därför stärkas i denna fråga. Hjälmarens avrinningsområde ligger dock i ett flertal kommuner utöver Vingåker, däribland bland annat Katrineholm, Eskilstuna och Örebro. Även med dessa kommuner bör samarbetet stärkas för att kunna uppnå

fastställda miljökvalitetsnormer för Hjälmaren. Samtliga sjöar med måttlig ekologisk status har en fastställd miljökvalitetsnorm att god ekologisk status ska uppnås år 2027, förutom Marsjön där god ekologisk status ska uppnås först år 2033. Orsaken till den ekologiska statusen är framför allt tillförsel av näringsämnen från enskilda avlopp och jordbruk. I Viren och Högsjön påverkas dock den ekologiska statusen även av diffusa utsläpp av näringsämnen från urban markanvändning. Högsjöns ekologiska status påverkas även av att konnektiviteten i sjön och till anslutande vattendrag endast bedöms som måttlig. Beslutad miljökvalitetsnorm för samtliga sjöar är god kemisk ytvattenstatus, med undantag för bromerad difenyleter och kvicksilver som har mindre stränga krav. Skälet till detta är

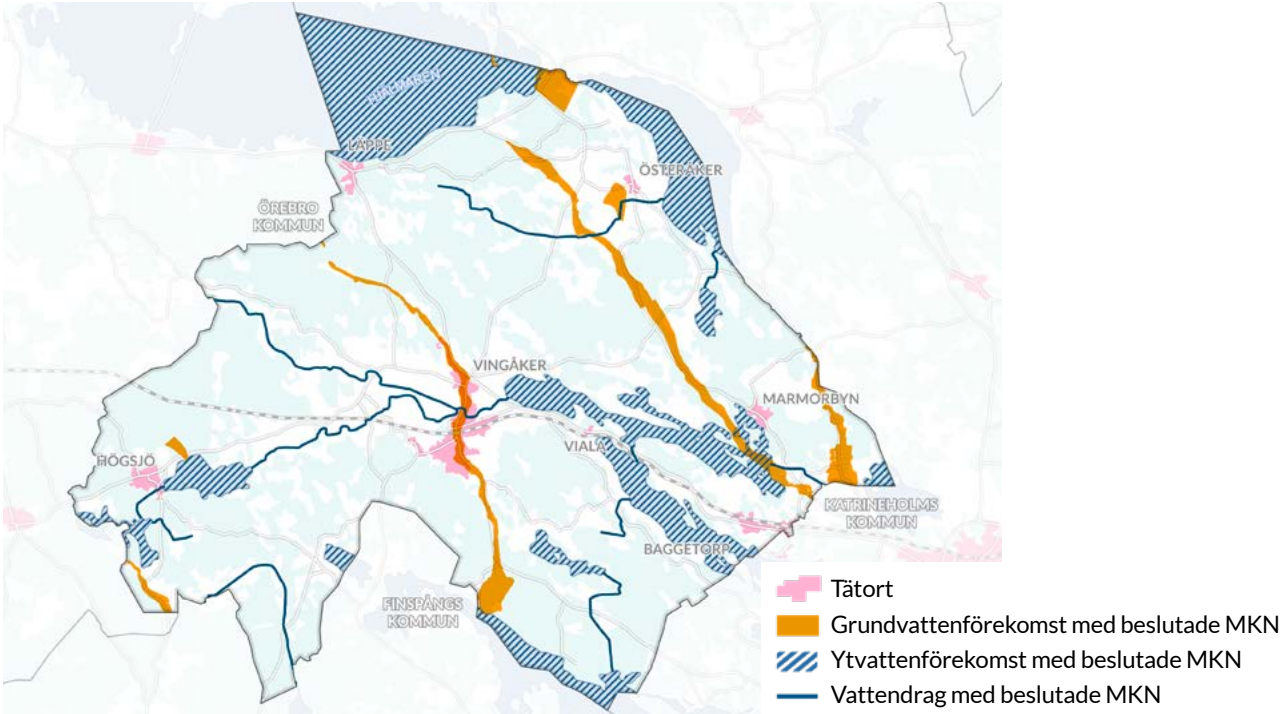
halterna av dessa ämnen bedöms överskrida gränsvärdet i fisk i samtliga vattenförekomster i Sverige och att det bedöms vara tekniskt omöjligt att sänka halterna till de nivåer som motsvarar god kemisk ytvattenstatus. Halterna av ämnena får dock inte öka.

Miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster – vattendrag
I Vingåkers kommun finns tolv vattendrag som utgör ytvattenförekomster och som har beslutade miljökvalitetsnormer – höger karta här ovan. Tre av dessa har god ekologisk status - Kvarnån, Morjanån och vattendraget Finningesjön till Ölångsjön. Övriga vattendrag har måttlig ekologisk status och för dessa är beslutad miljökvalitetsnorm att god ekologisk status ska uppnås år 2027 eller år 2033.

De vattendrag som har tilldelats måttlig ekologisk status är i stor utsträckning utsatta för hydromorfologisk påverkan, det vill säga påverkan av den fysiska livsmiljön för vattenlevande organismer. Påverkan sker dels från jordbruk, dels från bebyggelse och hårdgjorda ytor. I ett flertal av dessa vattendrag, däribland Vingåkersån, påverkas även konnektiviteten av barriärer som bland annat hindrar fiskars möjligheter till förflyttning upp- och nedströms. Detta bidrar till att den ekologiska statusen klassas som måttlig.

Avrinningsområdena för Bärle kanal respektive Sjöholmsån ligger både i Vingåkers och Katrineholms kommuner. Hällbäckens avrinningsområde ligger i sin tur även i Finspångs kommun medan Gammalåns avrinningsområde ligger i både Vingåkers och Örebro kommuner. Som nämnts ovan bör Vingåkers kommun ha ett nära samarbete med dessa kommuner för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna följs.

Beslutad miljökvalitetsnorm för samtliga vattendrag är god kemisk ytvattenstatus, med undantag för bromerad difenyleter och kvicksilver som har mindre stränga krav. Skälet till detta är halterna av dessa ämnen bedöms överskrida gränsvärdet i fisk i samtliga vattenförekomster i Sverige och att det bedöms vara

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Vattendistrikt och avrinningsområden	43
Åtgärdsprogram	43
Kommungemensam planering för vatten och avlopp	44
Vattentjänster, vattentjänstplan & verksamhetsområden	44
Dagvatten	44
Grundvattentäkter	44
Vattenskyddsområden	45
Miljökvalitetsnormer Vatten	45
Arbete framåt	47
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

tekniskt omöjligt att sänka halterna till de nivåer som motsvarar god kemisk ytvattenstatus. Halterna av ämnena får dock inte öka.

Miljökvalitetsnormer för grundvattenförekomster

I Vingåkers kommun finns sexton grundvattenförekomster som utgör ytvattenförekomster och som har beslutade miljökvalitetsnormer – se kartan. Merparten av dessa utgörs av sand- och grusförekomster. För samtliga grundvattenförekomster gäller miljökvalitetsnormerna god kemisk grundvattenstatus och god kvantitativ status. Fem av grundvattenförekomsterna ligger både inom Vingåkers och Katrineholms kommuner medan två av förekomsterna ligger i Vingåkers och Örebro kommuner. För att säkerställa att miljökvalitetsnormerna följs krävs samarbete med dessa kommuner i dessa frågor samt att hänsyn tas till miljökvalitetsnormerna vid planering och lovgivning.

Miljökvalitetsnormer för fiskvatten – Hjälmaren

Hjälmaren utgör ett fiskvatten som ska skyddas i enlighet med förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten. Syftet med förordningen är bland annat att upprätthålla vissa fiskbestånd i utpekade sjöar och vattendrag. För fisk- och musselvatten finns det särskilda riktvärden som ska eftersträvas och gränsvärden som inte får överskridas eller underskridas. Det finns gränsvärden för parametrar som tex temperatur, pH och upplöst syre. Riktvärden finns det för parametrar som tex syreförbrukning, nitriter och zink. MKN för fisk- och musselvatten är specifikt utformade för att skydda och förbättra vattenkvaliteten i områden där fiskar och musslor lever eller skulle kunna leva. Det finns dock ingen klassning utefter de rikt- och gränsvärden som är framtagna. Den klassning som finns för Hjälmaren är för ekologisk och kemisk status.

Beslutad miljökvalitetsnorm för Ekologisk status i Hjälmaren är God ekologisk status 2033, i dagsläget har Hjälmaren dålig

ekologisk status. Den parameter som är styrande för klassningen är växtplankton där man kan se att det finns en näringspåverkan.

Beslutad miljökvalitetsnorm för Hjälmaren är god kemisk ytvattenstatus, med undantag för bromerad difenyleter och kvicksilver som har mindre stränga krav. Skälet till detta är halterna av dessa ämnen bedöms överskrida gränsvärdet i fisk i samtliga vattenförekomster i Sverige och att det bedöms vara tekniskt omöjligt att sänka halterna till de nivåer som motsvarar god kemisk ytvattenstatus. Halterna av ämnena får dock inte öka. I dagsläget har Hjälmaren Uppnår ej god kemisk status.

Arbete framåt

Åtgärd 1 i vattenmyndighetens åtgärdsprogram handlar om att kommunerna ska ta fram en förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande. Fokus i planeringen ska vara på de vatten, yt- och grundvattenförekomster, där det behövs åtgärder för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Vingåkers kommun har som avsikt att påbörja arbetet med en förvaltningsövergripande planering. Arbetet har utgångspunkt i att Vingåker är en liten kommun och behöver arbeta utifrån de förutsättningarna kommunen har, för att få till en hållbar planering. Målet är att få till en hållbar strategisk planering för de verksamheter inom kommunen som berör vattenfrågor. Kommunen avser att utreda hur den strategiska planeringen ska formuleras, om det blir en tematisk översiktsplan, ett arbetssätt, ett lokalt åtgärdsprogram eller liknande.

Att följa de policydokument och planer som rör olika vattenfrågor är också en del i kommunens arbete för att uppnå miljökvalitetsnormerna. Kommunen behöver också ett nära samarbete med grannkommunerna för arbetet med vatten. I den fysiska planeringen för vatten- och vattenmiljöer är värdet av samarbete över kommungränserna som tydligast.

Kommunen kommer fortsätta sitt arbete kring våtmarker, där man har tagit fram olika platser att jobba vidare med, läs

mer om det på **sidan 8**. Arbetet med våtmarker kopplar också till vattenmyndighetens åtgärdsprogram genom åtgärd 4 som handlar om översikts- och detaljplanering. Att anlägga våtmarker på kommunens mark är en del i planläggningen av mark och vatten. Samt att det här i denna plan uttalas en strategi för hur kommunen ska jobba vidare med våtmarker som i förlängningen är positivt för sjöar och vattendrags status.

MÅLSÄTTNING 22 – KOMMUNEN UTREDER OCH FASTSTÄLLER ETT STRATEGISKT ARBETSSÄTT FÖR ÖVERGRIPANDE VATTENPLANERING

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Säkerhet i den byggda miljön	48
Ras, skred & erosion	48
Identifierade riskområden	49
Översvämningskartering utmed Nyköpingsån	49
Risk för skred	49
Anpassning till ett förändrat klimat	50
Förutsättningar i Vingåkers kommun	50
Förorenade områden	51
Framtida klimatanpassningsåtgärder	52
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59

Klimatanpassning, risk & säkerhet

Säkerhet i den byggda miljön

Enligt plan- och bygglagen ska ny bebyggelse lokaliseras till den mark som är mest lämplig med hänsyn till risken för olyckor och skador på den byggda miljön, såsom översvämning, ras och skred. Orsaken till dessa risker finns vanligtvis inbakade i befintlig markstruktur men strukturen kan också förändras över tid. Olyckor kan uppstå utan synbar påverkan utifrån men de sker oftare på grund av förändrade förutsättningar. Förändringarna kan bero på mänskliga aktiviteter såsom exploatering eller en ny typ av markanvändning. Förutsättningarna påverkas också av klimaförändringar vilka kan öka risken för ovan nämnda olyckor. Samtliga delar av dessa risker behöver kommunen ta hänsyn till i planeringen av den byggda miljön.

Enligt tillgängliga riskkarteringar finns vissa områden i Vingåkers kommun som identifierats som utsatta. Se kommande stycken för närmare beskrivning.

Inför detaljplanering eller andra planprocesser görs en bedömning av vilka utredningar som krävs i relation till risken för människors hälsa samt skador på byggd miljö. Vid behov bereds de befintliga riskerna men även de risker som kan identifieras som följd av ett förändrat framtida klimat. Ny bebyggelse bör i första hand planeras utanför områden med risk för skred eller översvämning. I de fall lokalisering saknar alternativ utanför identifierade riskområden bör respektive risk alltid utredas.

Ras, skred & erosion

Ras, skred & erosion är naturliga processer där marken sätts i rörelse. Det kan uppstå i varierande omfattning i kuperad terräng samt längs sjöar och vattendrag. Processerna kan påskyndas av intensivt regn, framför allt i branta områden där finkorniga

jordarter som sand och silt (finkornig jord) förekommer.

Erosionsprocesser kan i sin tur påverka risken för ras och skred.

Klimatförändringarna kan innebära en ökad risk för ras, skred och erosion. Ökade nederbördsmängder och ökade vattenflöden kan försämra markens stabilitet vid sjöar och vattendrag, vilket ökar sannolikheten för skred. Förändringar i vattennivåer kan

dessutom göra att strandområden som idag inte påverkas blir utsatta för erosion i framtiden. När material transporteras bort från strandlinjen minskar markens stabilitet, vilket ytterligare förstärker risken för ras och skred. Ökad nederbörd har liknande effekter, eftersom stora mängder vatten kan få jordmassor att börja röra sig.

MÅLSÄTTNING 23 – RISKEN FÖR OLYCKOR ELLER SKADOR PÅ BYGGD MILJÖ UTREDS I KOMMANDE PLANARBETEN

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Säkerhet i den byggda miljön

48

Ras, skred & erosion

48

Identifierade riskområden

49

Översvämningskartering utmed Nyköpingsån

49

Risk för skred

49

Anpassning till ett förändrat klimat

50

Förutsättningar i Vingåkers kommun

50

Företnade områden

51

Framtida klimatanpassningsåtgärder

52

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Identifierade riskområden

Översvämningskartering utmed Nyköpingsån

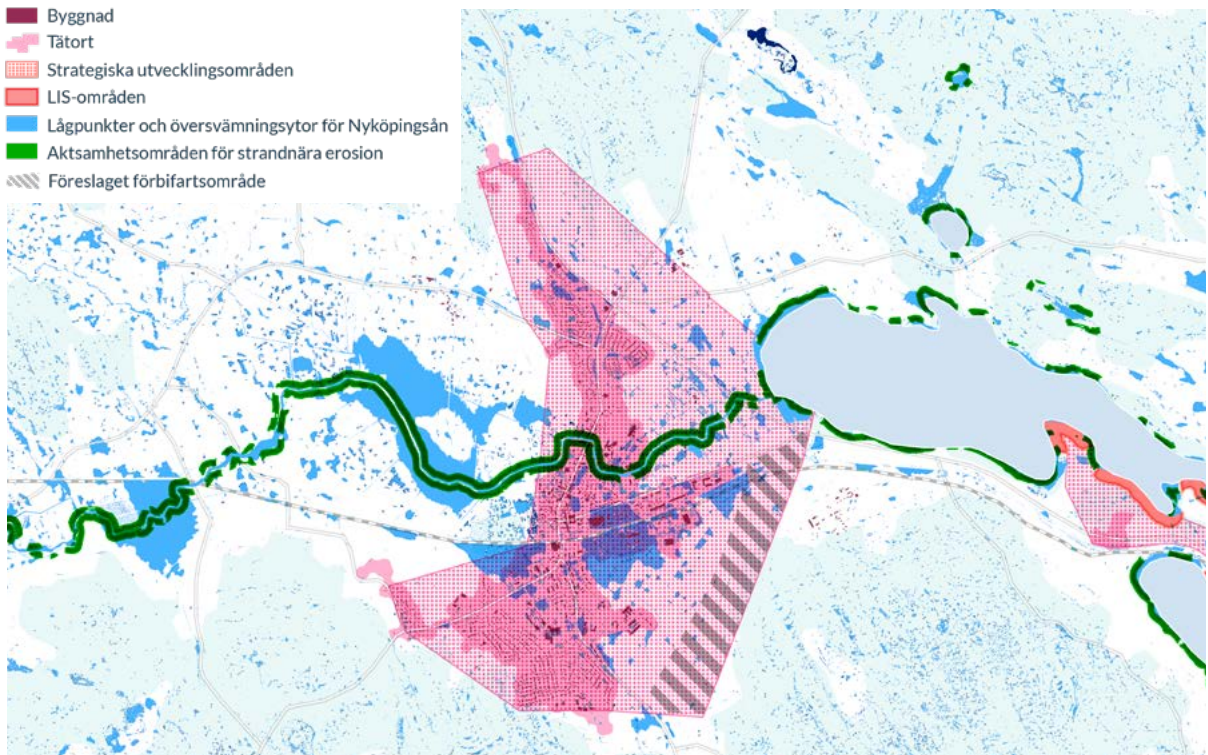
På uppdrag av MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) gjordes 2015 en översvämningskartering för Nyköpingsån, vilket även omfattar Högsjön, Vingåkersån mellan Högsjön och Kolsnaren, Kolsnaren, samt Viren. Karteringen illustrerar översvämningszoner vid 100-årsflöde, 200-årsflöde och beräknat högsta flöde. Översvämningskarteringen utgjorde ett viktigt underlag vid planeringen av åtgärder längs Vingåkersån vilka beskrivs i temadelen **Boende & utveckling** (sidan 35). Kartbilderna från karteringen här intill samt kartan på **sidan 52** visar sträckorna mellan Högsjön och Adolfsberg respektive mellan Adolfsberg och Kolsnaren.

Resultatet av karteringen visar att det finns relativt stora ytor inom Vingåkers tätort, inklusive tätortens strategiska utvecklingsområde, som riskerar att drabbas av översvämnning i händelse av höga flöden. Detsamma gäller strandnära zoner i de strategiska utvecklingsområdena runt Baggetorp, Högsjö, Marmorbyn och Viala. Risk för skador på befintlig och ny bebyggelse finns om inte förebyggande klimatanpassningsåtgärder vidtas. Vid framtagande av detaljplaner för ny bebyggelse inom de områden som riskerar att drabbas av översvämnning, såsom de områden som identifierats i MSB:s kartering, behöver denna risk beaktas och utredas tidigt i detaljplaneprocessen. Det samma gäller områden som är särskilt översvämningskänsliga i händelse av skyfall såsom vid lågpunkter. Sådana områden kan med fördel identifieras i utredningar, såsom skyfallskarteringar.

Risk för skred

Utifrån kartunderlag som tagits fram av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), avseende förutsättningar för skred i finkorniga jordarter såsom silt och lera, konstateras att ett flertal aktsamhetsområden förekommer längs bland annat Vingåkersån och vid stränderna runt Grävsjön, Hjälmarén, Högsjön, Kolsnaren och Viren. Det finns således ett flertal aktsamhetsområden som berör strategiska utbyggnadsområden runt Vingåkers tätort,

Baggetorp, Högsjö, Läppe, Marmorbyn och Viala. För att undvika risker för skada på bebyggelse och olyckor är det viktigt att kommunen beaktar både nuvarande och framtida förhållanden i riskzoner. Detta kan ske genom att göra särskilda utredningar i samband med projekt, genomföra risk- och sårbarhetsanalyser för befintlig bebyggelse eller genom geotekniska undersökningar i detaljplaneskedet. Det kan även ske genom att erforderliga riskreducerande åtgärder vidtas i riskutsatta områden.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

3

Struktur/läsbeskrivning

6

Klimat & miljöpåverkan

7

Grönstruktur

10

Kommunikationer

18

Boende & utveckling

26

Vatten & vattenmiljöer

42

Klimatanpassning, risk & säkerhet

48

Säkerhet i den byggda miljön

48

Ras, skred & erosion

48

Identifierade riskområden

49

Översvämningskartering utmed Nyköpingsån

49

Risk för skred

49

Anpassning till ett förändrat klimat

50

Förutsättningar i Vingåkers kommun

50

Förorenade områden

51

Framtida klimatanpassningsåtgärder

52

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

53

Strategisk sammanställning

59

Anpassning till ett förändrat klimat

Jordens klimat blir varmare till följd av globala utsläpp av växthusgaser. Klimatförändringarna leder till mildare och blötare vintrar, ändrade flöden i vattendragen och fler tillfällen med extremväder såsom värmebölja och skyfall. Klimatanpassning innebär att förbereda samhälle och verksamheter inför dessa nya förutsättningar vilka berör oss alla.

Det finns flera olika typer av åtgärder för att hantera de risker som klimatförändringarna medför. Förebyggande åtgärder kan exempelvis vidtas genom bevarande och utveckling av grön-områden och våtmarker, med betydelse för rening av luft och vatten och hantering av stora vattenflöden vid skyfall. Vingåkers kommun arbetar med detta inom planering och tillsyn av vatten, vattenmiljöer samt grön infrastruktur. Klimatanpassningsarbetet inkluderar även planering av bebyggelse och infrastruktur som vägar eller vatten- och avloppssystem. Översiktsplanen utgör ett viktigt planeringsunderlag i detta sammanhang där risker för att klimatförändringarna medför skada på den byggda miljön ska framgå, i enlighet med plan- och bygglagen.

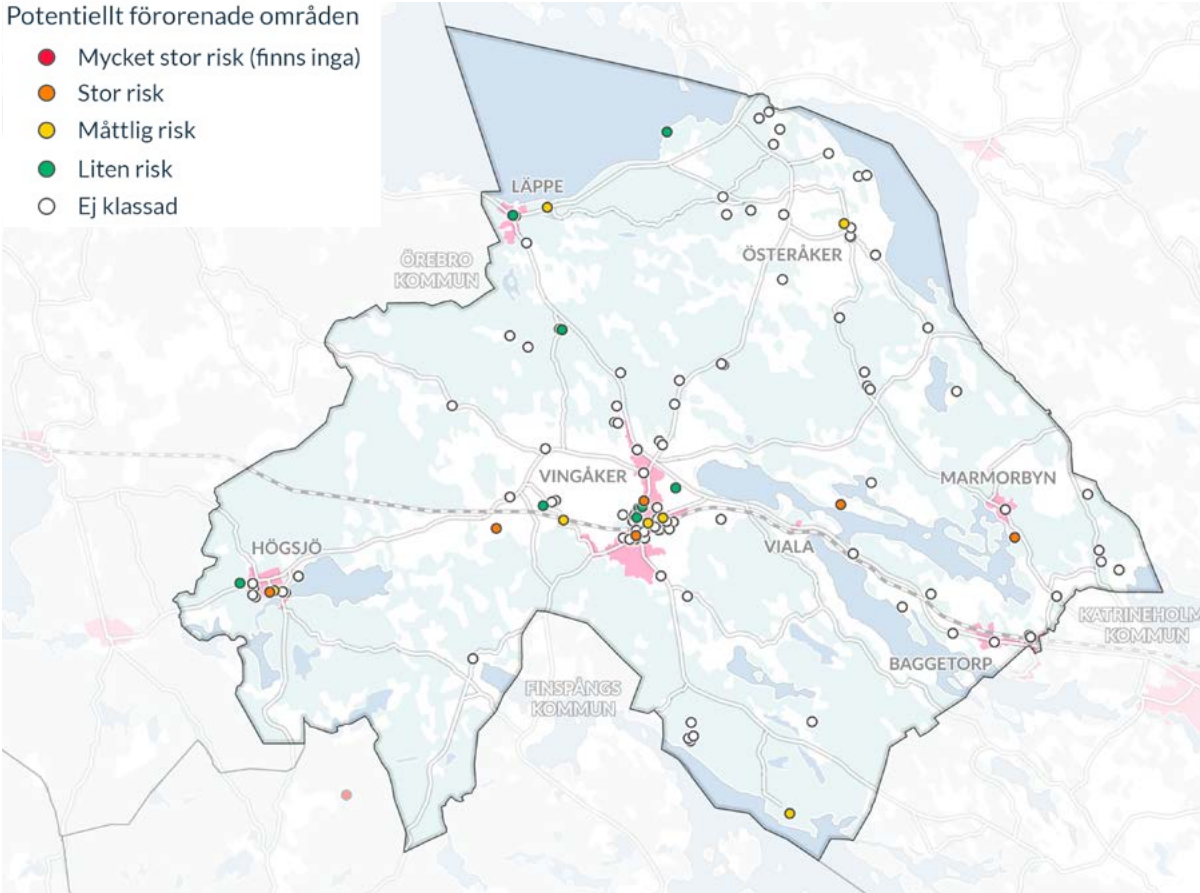
Förutsättningar i Vingåkers kommun

Det är svårt att förutsäga exakta effekter av klimatförändringarna för Vingåkers kommun. I Sverige väntas dock nederbördsmängderna generellt att öka tillsammans med risken för översvämningar och intensiva skyfall. Förändringar i nederbörd och ökad avdunstning kan samtidigt leda till torka i delar av landet under andra delar av året.

I Vingåkers kommun är jordbruket en areell näring som har stor betydelse, ej enbart ur ekonomisk synvinkel utan även för de gröna infrastrukturella värden som omnämns i flera delar av denna plan. Jordbruket och dess förutsättningar behöver anpassas till de klimatförändringar vi ser redan idag och de framtida förändringar vi inte kan påverka. I framtiden väntas högre temperaturer, mer torka, mer extrem nederbörd och fler

översvämningar. Samtidigt kan värmeböljor i sin tur innebära större påfrestningar för djurhållningen inom lantbruken. Klimatförändringarna kan dock även innebära ökade möjligheter för jordbruksverksamheter, genom exempelvis längre växtsäsonger som följd av ökade temperaturer och möjligheter

att odla andra grödor. En av de aspekter som jordbruket behöver ta hänsyn till är vattenhanteringen, där hushållning med vattenresurser blir alltmer viktigt i ett klimat där svängningarna mellan nederbörd och torka blir mer extrema.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan3

Struktur/läsbeskrivning6

Klimat & miljöpåverkan7

Grönstruktur10

Kommunikationer18

Boende & utveckling26

Vatten & vattenmiljöer42

Klimatanpassning, risk & säkerhet48

Säkerhet i den byggda miljön48

Ras, skred & erosion48

Identifierade riskområden49

Översvämningskartering utmed Nyköpingsån49

Risk för skred49

Anpassning till ett förändrat klimat50

Förutsättningar i Vingåkers kommun50

Förorenade områden51

Framtida klimatanpassningsåtgärder52

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö53

Strategisk sammanställning59

Klimatförändringarna kommer även innebära större påfrestningar på befintlig och planerad bebyggelse i kommunen. Som nämnts ovan medför ökade nederbördsmängder och fler och intensivare skyfall risk för översvämnningar, vilket kan leda till skador på byggnader och överbelastade VA-ledningar. Kraftig nederbörd, ökade flöden i vattendrag och fluktuerande grundvattennivåer kan även minska markstabiliteten med en ökad risk för ras, skred och erosion som följd. Ökade nederbördsmängder leder även till ett ökat behov av dagvattenhantering, framför allt i tätorterna med högre andel hårdgjorda ytor. En ökning av värmeböljor ställer också högre krav på förebyggande åtgärder i samhällsplaneringen för att skydda människors och djurs hälsa.

Förorenade områden

Förorenade områden är platser med halter av föroreningar som riskerar att skada eller skapa olägenhet för hälsa eller miljö. I dessa områden överskrids halterna av skadliga ämnen jämfört med vad som naturligt förekommer i omgivningen. Ansvar för förorenade områden regleras i miljöbalken och det är i första hand den som har orsakat föroreningen som är ansvarig för efterbehandling. Ansvar gäller för åtgärder eller verksamheter som utförts efter juni 1969. Om ingen verksamhetsutövare kan genomdriva efterbehandling av en förorenad fastighet, är den ansvarig som förvärvat fastigheten efter 1 januari 1999 och vid förvärvet kände till eller borde ha känt till föroreningarna.

I Vingåkers kommun finns sammanlagt 139 potentiellt förorenade områden. Majoriteten (115 st.) har endast identifierats och ännu inte inventerats och tilldelats en riskklass. Dessa områden är med andra ord inte konstaterat förorenade. Däremot bedrivs eller har det bedrivits verksamhet som kan ha inneburit att området förorenats.

Riskklassning av förorenade områden grundas på den potentiella risk som området kan innebära för människors hälsa eller för miljön. Ett flertal av de potentiellt förorenade områdena är lokaliserade i centralorten samt i Högsjö. I kommunen finns inga områden som har tilldelats den högsta riskklassen; Klass 1 – Mycket hög risk. Däremot finns sammanlagt 6 områden som har tilldelats den näst högsta riskklassen; Riskklass 2 – Hög risk. Dessa områden är spridda över kommunen och de branscher som verksamheterna omfattas av varierar enligt följande: Järn, stål och manufaktur, Betning av säd, Kemtvätt med lösningsmedel, Tillverkning av trätjärä samt Plantskola.

Utöver de områden som har tilldelats riskklass 2 finns sju områden som har tilldelats den näst lägsta riskklassen (klass 3) och nio områden som har tilldelats den lägsta riskklassen (klass 4). Se områden i kartan ovan. På länsstyrelsens webbkarta över förorenade områden (EBH-kartan) finns ytterligare information. Kommunens målsättning är att förorenade områden inte ska utgöra någon risk för människors hälsa eller miljön. Idag har vi god kunskap om var förorenade områden finns och majoriteten av dessa områden ligger i eller nära tätorterna. Med ny kunskap och identifiering av nya ämnen som kan medföra risk för människors hälsa eller miljön, ökar också antalet områden som kan vara förorenade. Det kan även finnas förorenade områden som inte är kända sedan tidigare. Vattenstånd och vattnets flöden i landskapet som påverkas av kommande klimatförändringar är också viktiga aspekter att beakta. Vidare kan klimatförändringarna leda till ökad nederbörd, högre vattennivåer och mer avrinning, vilket i sin tur kan öka spridning av föroreningar från förorenade områden i anslutning till sjöar och vattendrag. Konsekvenserna kan bli särskilt allvarliga om vattnet används som dricksvattenkälla.

År 2022 tog Vingåkers kommun fram en **handlingsplan** för förorenade områden i syfte att skapa förutsättningar för ett mer strategiskt och systematiskt arbete för att minska riskerna som de förorenade områdena innebär samt nå miljökvalitetsmålet ”Giftfri miljö”. I handlingsplanen fastställs delmål som bland annat handlar om att identifiera, efterbehandla och skydda områden samt öka andelen tillsyn. Riskklass 2 områden är åtgärdade 2030 och år 2035 är nedlagda kommunala deponier utredda eller åtgärdade och områden som kan påverkas av översvämnning eller skred är kartlagda. I handlingsplanen formuleras även kommunens strategi för att nå fastställda mål med förorenade områden. Nedan följer ett urval av de strategiska ställningstaganden som formuleras i handlingsplanen:

- Kommunens berörda förvaltningar ska upprätthålla och utveckla kompetens och/eller rekrytera för att ha kompetens inom förorenade områden.
- Information om förorenade områden ska ske mellan och inom berörda förvaltningar. Detta berör framför allt arbetet mellan miljökontoret och kommunens utnämnda mark- och exploateringsansvarig.
- Kommunen ska genom tillsynen och den fysiska planeringen minimera effekter av översvämnningar eller skred som berör prioriterade förorenade områden.
- Miljökontoret prioriterar tillsyn av vissa branscher/ föroreningar som ligger inom skyddszon för vattentäkt och motsvarande.

Översiktsplan Vingåkers kommun
Ladda ner utskriftsoptimerad PDF

Vingåkers kommun

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan

Struktur/läsbeskrivning

Klimat & miljöpåverkan

Grönstruktur

Kommunikationer

Boende & utveckling

Vatten & vattenmiljöer

Klimatanpassning, risk & säkerhet

Säkerhet i den byggda miljön

Ras, skred & erosion

Identifierade riskområden

Översvämningskartering utmed Nyköpingsån

Risk för skred

Anpassning till ett förändrat klimat

Förutsättningar i Vingåkers kommun

Föreoreade områden

Framtida klimatanpassningsåtgärder

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

Strategisk sammanställning

3

6

7

10

18

26

42

48

48

48

49

49

50

50

51

52

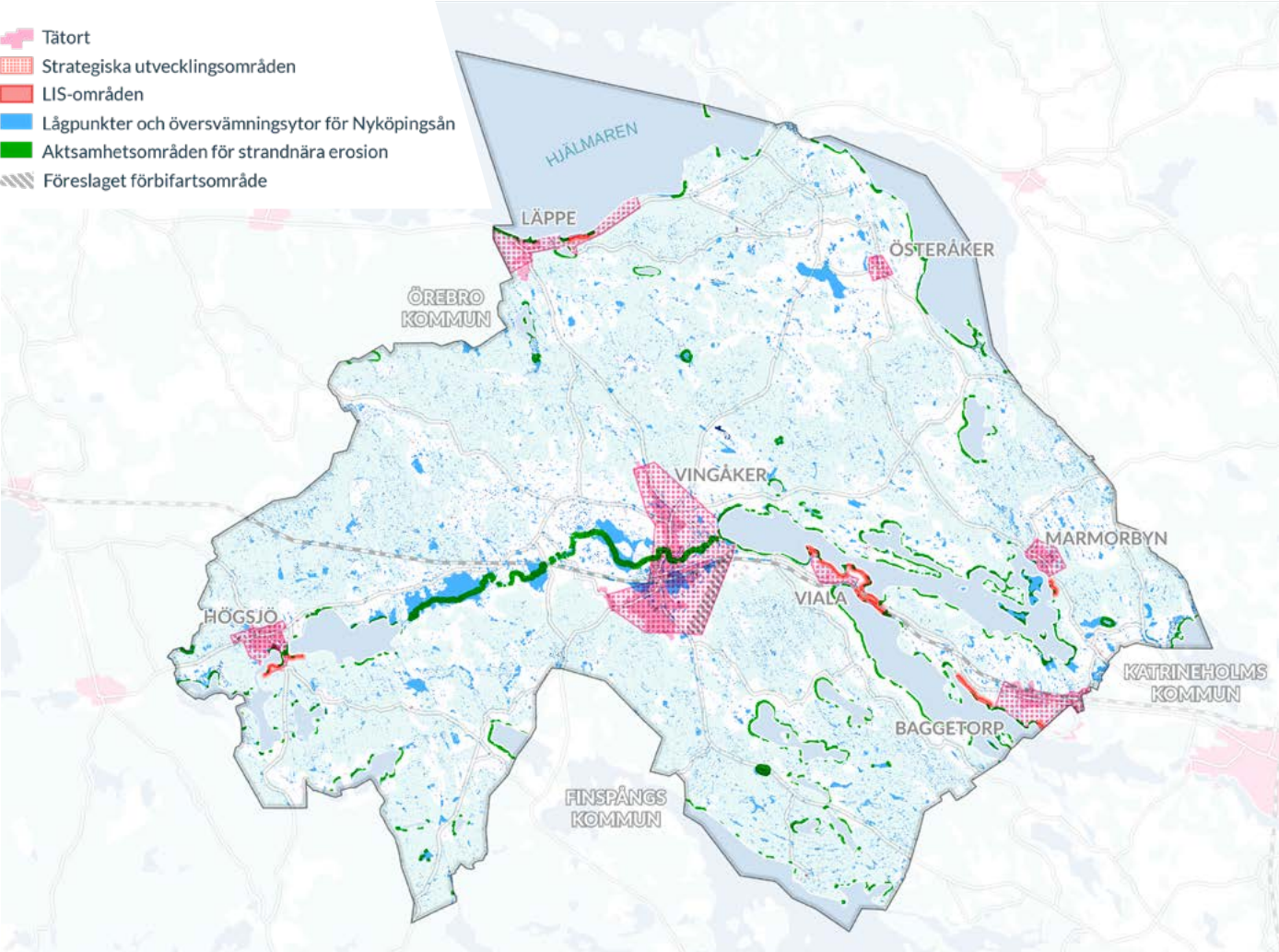
53

59

Framtida klimatanpassningsåtgärder

Som nämnts tidigare i kapitlet är följderna av klimatförändringarna svåra att förutsäga. Det är dock troligt att behovet av klimatanpassningsåtgärder i Vingåker främst behöver utgå från risk för översvämning, torka samt värmebölja. Genom en kommunal beredskap kring vilka delar av befolkningen och vilka geografiska områden som är mest utsatta för klimatförändringarnas effekter kan risken för skador på människors hälsa och infrastruktur minimeras. Kommunen skulle vara betjänt av att upprätta en planering för klimatanpassning som möjliggör ett strategiskt arbete med att implementera klimatanpassningsåtgärder. Dessa sårbarheter kan i sin tur identifieras genom att kommunen tar fram en klimat- och sårbarhetsanalys.

MÅLSÄTTNING 24 – KLIMATANPASSNING
INTEGRERAS I KOMMUNENS RISK- OCH
SÅRBARHETSARBETE

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö

I översiktsplanen redovisar kommunen hur intressen av betydelse för alla i samhället ska bevaras, underhållas och utvecklas. Gemensamt kallas dessa för allmänna intressen. Skyddet av allmänna intressen inom kommunen regleras genom hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Kulturmiljövärde som allmänt intresse regleras även i Kulturmiljölagen och i Plan- och bygglagen. Hushållningsbestämmelserna säger att mark- och vattenområden ska användas på det sätt och för de ändamål som de är mest lämpade för utifrån långsiktigt god hushållning. Flertalet av de allmänna intressen som identifierats som mest relevanta för Vingåkers kommun har redogjorts för i de ovanstående tema-delarna Grönstruktur, Kommunikationer, Boende & Utveckling samt Vatten & Vattenmiljöer. De ytterligare allmänna intressen som har relevans för Vingåkers kommun beskrivs i denna del.

I alla kommuner finns områden med särskilt viktiga värden och kvalitéer av nationell betydelse. Dessa benämns riksintressen och kan gälla naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv samt områden med värdefulla material eller områden särskilt lämpliga för energiproduktion eller vattenförsörjning. Dessa områden av riksintresse ska skyddas mot åtgärder som kan skada miljön, eller de delar av miljön som är av betydelse för intresset. Särskilt karaktäristiskt för kommunen är dess långa historia av textil tillverkning och konfektionsindustri. Från nationellt väl kända folkdräkter och tygvävnad framställda i kommunens bygder till den omfattande textila industri som lever vidare än idag.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Riksintresse Kulturmiljövård

Riksintressen för kulturmiljövård beslutas av Riksantikvarieämbetet vilka också fattar beslut om eventuella förändringar av dessa anspråk. Mellan 2009 och 2014 genomförde Länsstyrelsen i Södermanland en översyn av länets riksintressen för kulturmiljövården, vilken medförde vissa förändringar i riksintressenas utbredning i landskapet. Riksintresseområdenas kartbild redovisar nu hela det område där riksintressanta värden finns och samspelar. Resultatet av översynen beaktas i följande redovisning. I Vingåker finns två riksintressen för kulturmiljövård. Bruksmiljön vid Högsjö bruk samt Odlingslandskapet i Österåkersbygden. I Miljøbalken anges att områden av riksintresse för kulturvården ska skyddas mot åtgärder som riskerar skada kulturmiljön. Vid eventuella förändringar inom dessa områden är det därför viktigt att de skyddas från åtgärder som ändrar områdets karaktär. Större förändringar prövas genom detaljplan. Mer information om dessa områden samt utveckling och skydd redogörs för i kommande stycken.

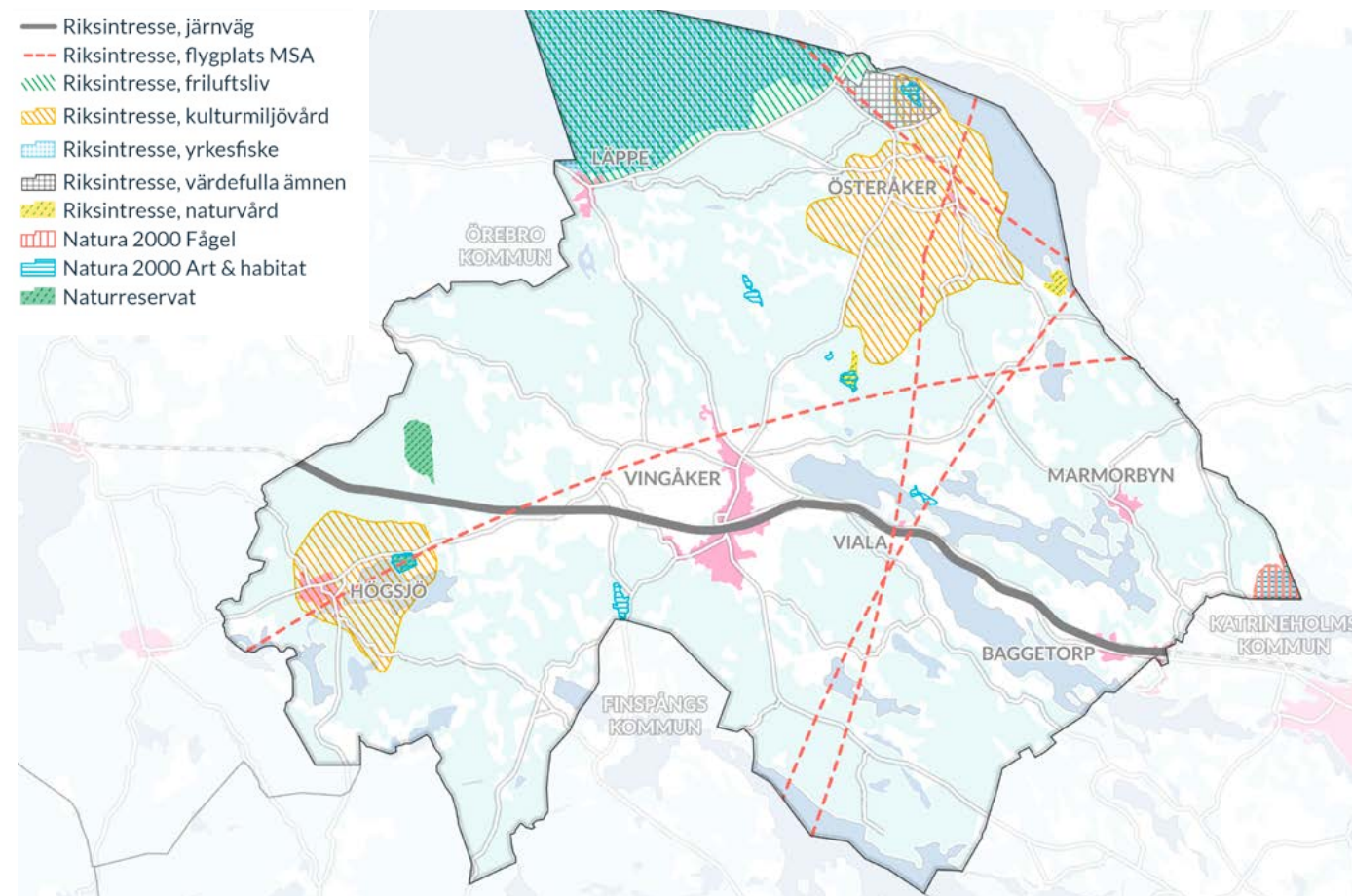
Bruksmiljön vid Högsjö bruk

Högsjö är ett levande brukssamhälle vars historia började med ett järnbruk under 1600-tal som utökades med masugn under 1700-tal och under 1800-talets moderna tid omskapades till textilindustri. I dagens bruksort där den textila industrin lever vidare går det tydligt att urskilja utvecklingsstegen genom hela denna tid. Särskild prägel ger ortens arbetarbostäder som visar hur samhället vuxit med olika typer av bostäder från 1600-talets lilla stuga till 1900-talets hyreskasern vilka alla bebos ännu idag. Särskilt nämnvärda är stenladugården och gårdskapellet vid säteriet och den karaktäristiska fataburen från 1600-talet. En fatabur är en byggnad där klädesplagg och dyrbara ägodelar förvarades under äldre tider. Notera att sedan 2014 inkluderas även arbetsbostäderna från mitten av 1900-talet i riksintresset.

Utveckling & bevarande av bruksmiljön

Särskilt viktigt i Högsjö är ett fortsatt underhåll av bruksmiljöns bebyggelse. Kulturhistoriska lämningar med kopplingar till bruksmiljön bevaras. Detta gäller även miljön längs med ån så att vattendragets funktion som kraftkälla fortsätter att framgå. Hävd av den anslutande åkermarken bör ej förändras och värdefulla träd ska bevaras. För del av Högsjö samhälle

finns upprättade områdesbestämmelser. Ny bebyggelse inom och i anslutning till riksintresset ska anpassas till detta vad gäller exploateringsgrad samt gällande färg, fasadmaterial, taktäckningsmaterial och yttre utseende. Läs vidare om intressanta aspekter för vidareutveckling av kommunens textilindustrimiljö i stycket om eventuella nya riksintressen längre ned.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Odlingslandskapet i Österåkersbygden

Österåkersbygden är ett väl bevarat öppet odlingslandskap vid sjön Öljaren med stora byar, gårdar, torp och ett större gods i norr. Karaktäristiskt för bygden är den förindustriella tillverkning som kompletterat jordbruket med exempelvis kalk- och tegelbränning, gruvbrytning, vävning och spånad av garn. I bygden finns gravfält och ortnamn som indikerar att bygdens

historia stäcker sig tillbaka till järnålder. Här är den särpräglade by- och bebyggelsestrukturen fortsatt befolkad med ett levande och aktivt jordbruk som bidrar till att hålla landskapet öppet. Särskilt anmärkningsvärda är det stora antalet bostadshus i två våningar. Vägarnas sträckning mellan byarna erbjuder också en resa i gammal tid.

Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap

Här är det särskilt viktigt att jorden fortsätter brukas så att karaktären med öppen åkermark och betesmark i hävd består. Skogsplantering eller höga grödor bör undvikas, tillika borttagande av impediment och stenmurar. Enstaka träd bevaras. Eventuell ny bebyggelse bör harmoniera med samt underordnas den befintliga till form och struktur. Äldre vägar bevaras och förblir farbara och alléer underhålls. Gällande detaljplaner behöver kompletteras med regler som tillgodoser riksintresset. Särskild hänsyn tas vid ny bebyggelse eller planering vid Säby, Österåkers kyrkby, Hulla by, Ättersta och Forsby herrgård till exempel genom framtagandet av områdesbestämmelser som tillgodoser riksintresset.

Nya riksintressen?

I länsstyrelsens översyn av riksintressena för kulturmiljövård i Sörmland konstateras att de befintliga områdena tydligt speglar tiden under 1980–90-tal när dessa togs fram. Sedan dess har det allmänna prioriteringarna förändrats och riksintressenas anspråk föreslås därför uppdateras med nya områden och kategorier. Bland de miljöer som föreslås finns industrimiljöer samt områden av betydelse för kvinnohistoria. Ett av de geografiska områden som lyfts fram som förslag är textilindustrin i Vingåker. Att inventera och ringa in detta område till riksintresse skulle ha väsentlig betydelse för utvecklingen av platsens karaktär och särart samt kommunens identitet som helhet.

Fornlämningar

Fornlämningar är spåren av mänsklig verksamhet som syns eller finns i vår omgivning. Alla fornlämningar har ett lagstadgat skydd enligt kulturminneslagen. En nyupptäckt fornlämning har omedelbart skydd - något myndighetsbeslut behövs inte. Vingåkers kommun har cirka 150 fasta fornlämningar. Omkring 110 av dessa utgörs av förhistoriska gravar, gravfält och boplatser.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Fler områden av kulturmiljöintresse

I en äldre inventering av värdefulla kulturmiljöer i kommunen finns utöver riksintressets områden ytterligare åtta miljöer med särskilda värden i Vingåkers kommun. Områdena finns inringade på kartan här nedan. Här nämns en del av Läppe (1), vars hamn förr var tätt trafikerad. Särskilt under 1800-talet efter ombyggnaden av Hjälmare kanal mot Arboga då ångbåtarna mellan Stockholm och Örebro stannade flera gånger i veckan. Med bilismens ökade betydelse under 1920–1930-tal ökade i stället ortens betydelse som sommarort vilket nu präglar bygdens karaktär. Söder om Läppe lyfts Hällerådsbygden fram (2), med små gårdar och torp i ett småbrutet odlingslandskap som varit bebott sedan medeltid. Även Blomsterhult (3), lite längre österut nära Hjälmarens strand, karaktäriseras av ett småbrutet odlingslandskap. I Blomsterhult finns också lämningar efter gruvdrift.

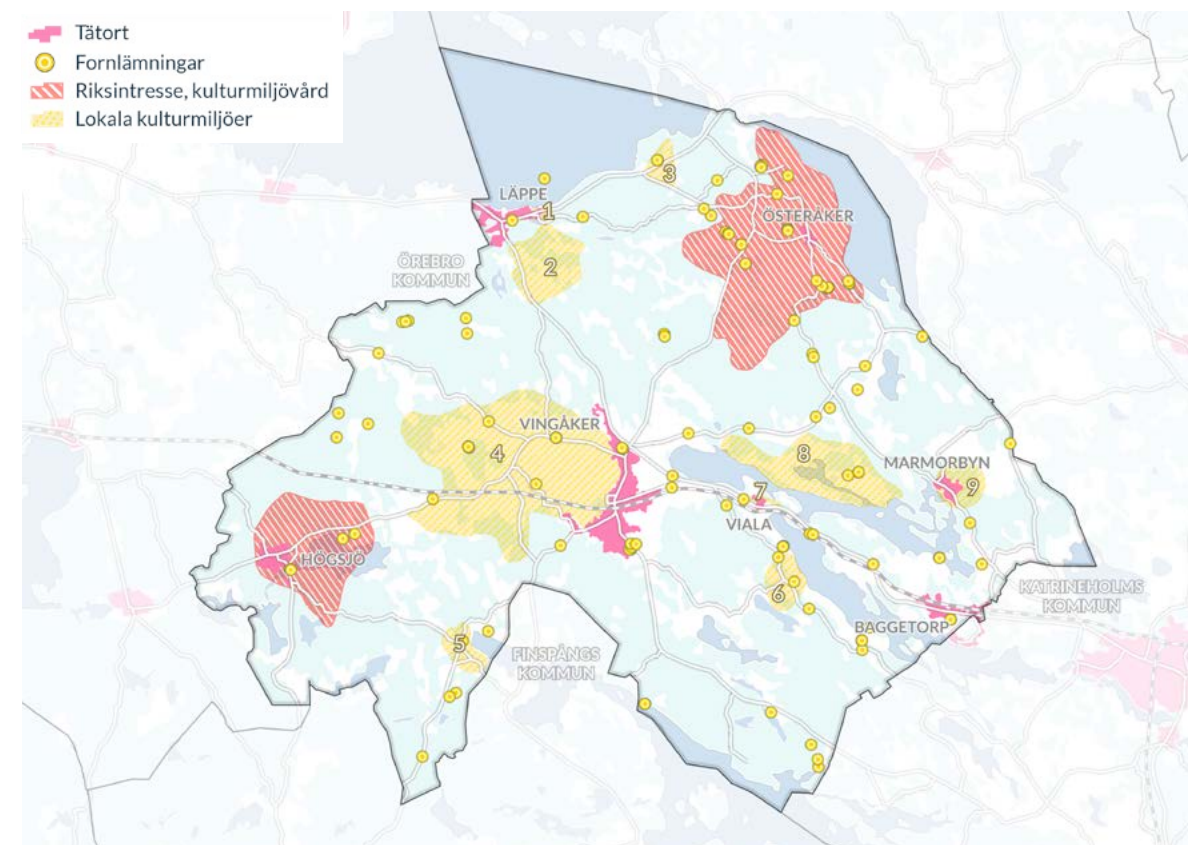
Fynd av stenredskap i odlingslandskapet mellan Hacksta, Billsbro och Lundbyskog (4), väster om Vingåkers centralort, visar att området varit bebott sedan stenålder då Vingåkersslätten fortfarande var en del av Östersjöns dåvarande utbredning. Bygden, vars flera byar har namn som tyder på järnåldersursprung, är rik på bevarad bebyggelse från de olika följande århundradena. Järnbruk har funnits även i detta område där brukets vattenkraft i senare tid används för sågverk och elproduktion.

Söderut, på gränsen mot Östergötland finns Marsjö odlingsbygd (5), som bär spår tillbaka till medeltid. Gårdarna i Marsjö har också kopplingar till Vingåkers konfektionsindustri. Längre österut finns en annan liten jordbruksbygd med medeltida ursprung. Bygden består av flera gårdar mellan Vadstorpssjön och Viren (6). Bland annat fanns här under 1800-talet en av den tidens mest kända naturläkare, tillika lantbrukare. En bit norrut vid den gamla landsvägens sträckning ligger Viala (7), som under medeltiden var en av socknens största byar med ett flertal

kvarvarande byggnader. En av bygdens gårdar inköptes 1937 av Vingåkers hembygdsförening i syfte att behålla karaktären hos av de gamla bondgårdarna i Vingåker.

Till sist nämns den jordbruksbygd i eklandskap som ligger på andra sidan Kolsnarens strand från Viala (8). Här finns flera gårdar vid och kring Skenäs herrgård vars sköna omgivningar

bland annat är väl kända i svensk 1700-tals litteratur. Utöver miljöerna i inventeringen bör Marmorbyn nämnas (9), mellan Baggetorp och Öljaren, intill kommunens östra gräns. Här bröts marmor redan under 1100–1200-tal för användning till jordbrukskalk, för att sedan börja användas som byggnadssten från mitten av 1800-talet.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö

Kommunens kulturmiljöområden skulle vara betjänta av nya utredningar, mer anpassade till de intressen som finns idag. Ovan nämnda inventering är gammal och i Vingåkers kommun finns kanske ytterligare områden av särskilt kulturmiljöintresse. I kommunen finns en genomförd byggnadsinventering som skulle kunna ligga till grund för ett kulturmiljöprogram. Ett program av denna typ skulle bli en resurs i kommunens planering och ge riktlinjer för handläggning av bygglovsärenden och för hållbart underhåll av kommunens bebyggelse.

Sedan 2018 finns ett nytt nationellt mål för hållbar arkitektur, form och design under rubriken "Politik för gestaltad livsmiljö" (länk). Målet handlar om att främja gemensamt skapande och en helhetssyn på hur vår livsmiljö gestaltas. Det fastslås att kulturarv, arkitektur, konst och design i vår omgivning har en avgörande betydelse för hälsa och välbefinnande i vardagen. Dessa perspektiv skulle kunna berika och utveckla en kulturmiljöutredning och landa i ett gemensamt program för kulturmiljö och gestaltning i Vingåkers kommun. Form och omfattning av denna typ av program kan fastslås efter fortsatt granskning av nämnda värden, intressen och perspektiv.

MÅLSÄTTNING 25 – UTRED VÄRDEN I KOMMUNENS BYGGDA MILJÖER VILKET KAN UTGÖRA GRUND TILL PROGRAM FÖR KULTURMILJÖ OCH GESTALTNING

Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske

Naturvårdsverket har bedömt ett område i och kring Hjälmaran som riksintresse för friluftsliv. Enligt riksintresset finns här särskilt goda förutsättningar för friluftsförhållanden såsom vandring, bad, båtliv, kanot, fritidsfiske, bär- och svampplockning,

fågelskådning med mera. Vid Lappe finns camping- och badplats samt en mindre båthamn. Intill Rörvik finns strövmråde med bad och camping i anslutning. Riksintresset tillgodoses genom särskild hänsyn vid planering av ny bebyggelse i området. Projekt med potential att utveckla friluftslivet kan ges företräde, om det inte påverkar andra riksintressen.

Hjälmaran är också riksintresse för yrkesfiske vilka hanteras av Havs- och vattenmyndigheten. Fisket är en del av det livsmedelsstrategiska arbetet vilket kommunen bevakar genom kontakt med näringsens verksamma samt i regionala samverkansformer för Hjälmaran. Vid fortsatt bebyggelse i Hjälmarans närhet är det viktigt att hänsyn tas till riksintresset och dess bevarandevärden.

Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar

I Vingåkers kommun finns inga öppet redovisade riksintressen för totalförsvarets militära delar. Dock är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort, och högre än 50 m inom tätort. Därför bör Forsvarsmakten tidigt kontaktas i ärenden gällande vindkraft eller liknande höga byggnadstyper. Risker och behov av att skydda samhällsviktiga verksamheter, till exempel infrastruktur och bebyggelse av vikt för samhällsviktiga funktioner, uppmärksammas och analyseras som en del av kommunens risk- och sårbarhetsarbete.

Övriga områden av nationellt intresse

Forsby kalkbrott är av riksintresse med hänsyn till den för landet unika förekomsten av kalksten. Information om området finns på Sveriges geologiska undersöknings (SGU) webbplats. Som nämnts tidigare i planen är Västra stambanan av nationellt intresse för kommunikationer. Riksintresset för kommunikationer gäller även inflygningsområdena till flygplatserna Skavsta, Västerås och Örebro vilka finns markerade i kartan på sidan 54 (MSA ytor). Intressena ska skyddas från påtagligt skadliga eller störande åtgärder. Vid planering eller uppförande av höga

byggnader eller föremål inom MSA-områden ska samråd ske med berörd flygplats, se mer information på sidan 38.

Miljökonsekvensnormer luft

Miljökonsekvensnormer sätts förutom för vatten, vilket omnämns i den tema-delen av översiktsplanen, också för luft. Dessa syftar till att skydda miljö och människors hälsa och får inte överstigas. Kommunerna har till uppgift att bevaka att miljö kvalitetsnormerna inte överskrids. Vingåkers kommun befaras i nuläget inte överskrida de idag satta nivåerna.

Naturreservat och Natura 2000-områden

Naturreservat bildas med stöd av miljöbalken. Syftet kan vara att skydda värdefull natur eller att trygga tillgänglighet till särskilda naturområden. I Vingåkers kommun finns tre naturreservat,

- Igelbålen (18,5 ha)
- Tomsängen (27,7 ha)
- Perstorpskogen (110,2 ha)

EU:s medlemsländer har kommit överens om att värna vissa naturtyper och arter samt deras livsmiljöer genom utpekandet av Natura 2000-områden. Områdena utgör ett nätverk av representativa och särskilt skyddsvärda naturområden. Följande områden i kommunen är Natura 2000,

- Igelbålen (19,4 ha)
- Tomsängen (29,4 ha)
- Forsby-Kalkugnstorp (19 ha)
- Nya kärran (2,3 ha)
- Skenäs-Sundängen (11 ha)
- Torsmossen (25,6 ha)
- Ödesängssjön (17,1 ha)
- Näsnaren (106 ha)

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Riksintresse Kulturmiljövård	54
Bruksmiljön vid Högsjö bruk	54
Utveckling & bevarande av bruksmiljön	54
Odlingslandskapet i Österåkersbygden	55
Utveckling & bevarande av Österåkers odlingslandskap	55
Nya riksintressen?	55
Fornlämningar	55
Fler områden av kulturmiljöintresse	56
Det byggda kulturarvet möter den pågående gestaltningen av vår livsmiljö	57
Riksintresse för friluftsliv samt för yrkesfiske	57
Riksintresset för totalförsvarets militära och civila delar	57
Övriga områden av nationellt intresse	57
Miljökonsekvensnormer luft	57
Naturreservat och Natura 2000-områden	57
Riksintresse för naturvård	58
Avfallshantering	58
En ny avfallshantering	58
Sammanfattning	58
Strategisk sammanställning	59

Bevarandet av dessa områden är av stor vikt för att tillgodose medborgarnas tillgång till ostörda områden för rekreation, samt för förståelsen av platsernas särskilda karaktär och komposition. Reservat och Natura 2000 områden ska skyddas mot åtgärder som kan skada dess värden. Detta gäller även åtgärder eller förändringar i intilliggande områden som har påverkan inom områdets gräns. Inför planering eller lovgivning i anslutning till områdena bör utredningar av områdenas särskilda värden genomföras och försiktighet vidtas. Vid mer omfattande exploatering i kommunen som helhet, bör konsekvenserna på spridningsvägar för skyddade arter inom områdenas bevarandevärden beaktas, och vid bedömt behov utredas.

Riksintresse för naturvård

Naturvårdsverket har bedömt att Lucktorp-Hullboö och Igelbålskärr utgör riksintressen för naturvård i Vingåkers kommun. Igelbålen är säkerställt som naturreservat (se ovan). För Lucktorp-Hullboö finns idag inget säkerställande, men naturreservat med skötselregler bör övervägas. Hullboö bildar en halvö i södra Öljaren och utmärks av ett jordbruk som bedrivits på liknande sätt under lång tid vilket utvecklat en hög art- och individrikedom. För att bibehålla områdets kvalitéer är det viktigt att fortsatt ängs- och återbruk samt naturbetesdrift av anpassad typ kan upprätthållas. Hänsyn till områdets värden bör tas på samma sätt som för Naturreservat och Natura 2000.

Avfallshantering

En välplanerad avfallshantering är en grundläggande del av kommunal infrastruktur. I Vingåker sker denna planering gemensamt tillsammans med Flen och Katrineholms kommuner. Vingåkers kommun har ansvar för insamling, återvinning och bortskaffande av avfall och Sörmland Vatten och Avfall AB sköter drift och underhåll samt ser till att verksamheten är långsiktigt effektiv och hållbar. Avfallshanteringen innebär stora transportbehov och en nära station eller central för

återvinning är angelägen för att minska behovet av bil för den individuella transporten. Hanteringen ställer också krav på god framkomlighet för sopbilar. Läs mer om arbetet med dessa frågor i kommunens avfallsplan ([länk](#)).

En ny avfallshantering

Från och med januari 2024 har kommunen tagit över ansvaret för insamling av förpackningsavfall från hushåll samt driften av befintliga återvinningsstationer. Från den 1 januari 2027 ska samtliga kommuner i Sverige införa fastighetsnära insamling av förpackningar. De vanligast förekommande förpackningsslagen ska samlas in fastighetsnära. Sörmland Vatten och Avfall AB arbetar tillsammans med Vingåkers kommun med att komma fram till den bästa lösningen för kommuninvånarna. En ny fastighetsnära insamling kommer kräva större ytor för sortering vid flerbostadshus och kommer även att påverka en- och tvåfamiljshus samt fritidshus i kommunen.

Sammanfattning

I Vingåker finns en rikedom av värden med betydelse för den lokala omgivningen men även på ett nationellt och globalt plan. Samtliga är viktiga att bevara, främja och tillgängliggöra. Värden såsom artrikedomen bland våra naturområden. Högsjö bruksmiljös förändringar i olika skeden under flera hundra år och den särpräglade byastrukturen i Österåkers odlingslandskap, vilka bägge fortsätter att utvecklas än idag. Andra värdefulla kulturmiljöer i kommunens landskap, från Marsjö odlingsbygd i sydöst till Marmorbyns stenbrott i väst. Kommunens långa tradition av textil tillverkning från hushållens sömnad till industriell produktion, vars roll för kommunens karaktär och identitet ytterligare skulle kunna lyftas fram. Potential och värde finns också i tillgängliggörandet av den idag pågående gestaltningen av vår gemensamma livsmiljö. Främjandet av dessa värden är integrerade med intentionerna i denna översiktsplan i sin helhet, vilka handlar om att värna och utveckla våra miljöers

karaktär, särart och attraktivitet samt att gynna tillgänglighet och interaktion dem emellan, men också med trakter och sammanhang omkring vår plats,

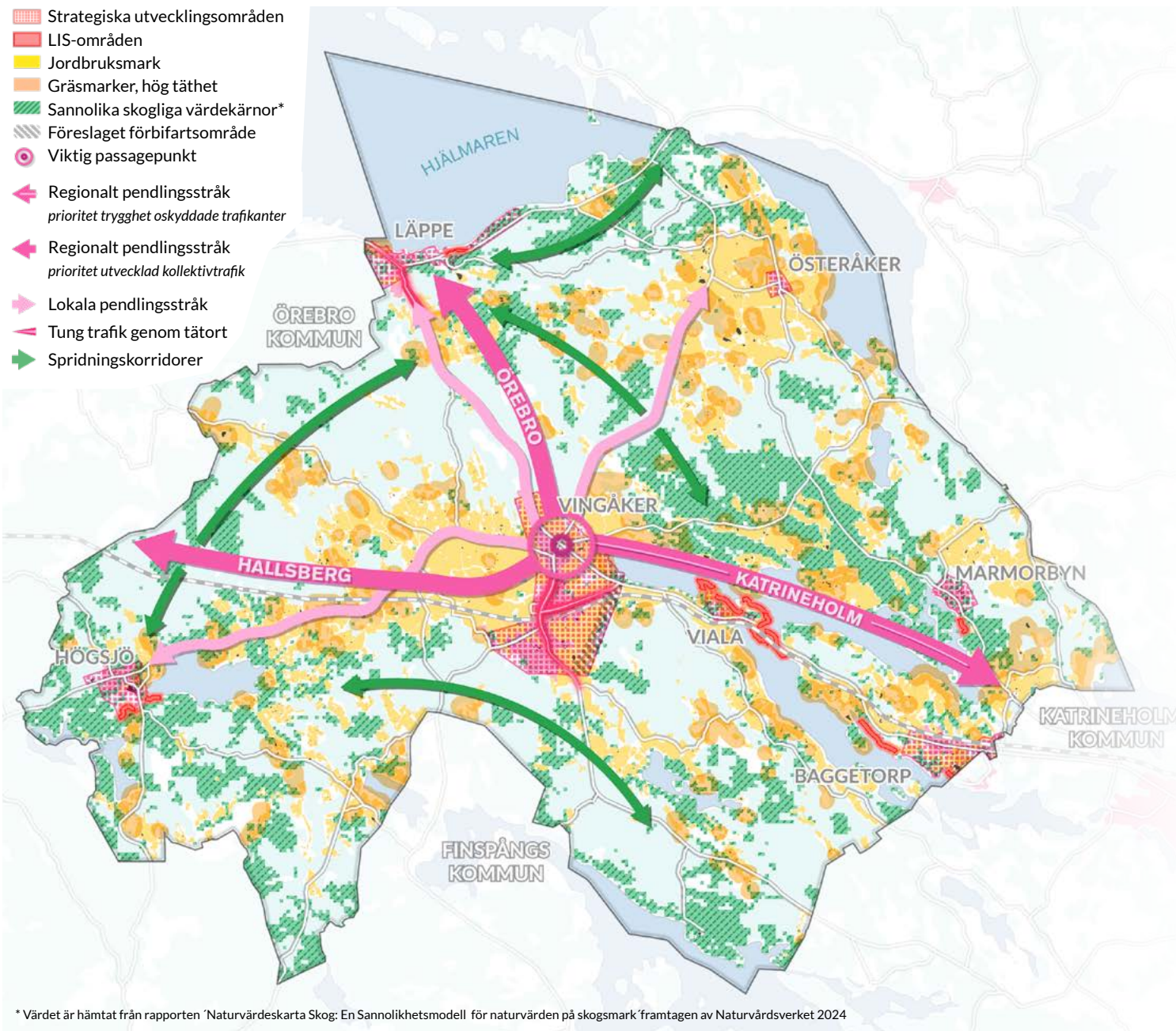

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59
Strategisk karta	59
Målsättningar	60

- Strategiska utvecklingsområden
- LIS-områden
- Jordbruksmark
- Gräsmarker, hög täthet
- Sannolika skogliga värdekärnor*
- Föreslaget förbifartsområde
- Viktig passagepunkt
- Regionalt pendlingsstråk
prioritet trygghet oskyddade trafikanter
- Regionalt pendlingsstråk
prioritet utvecklad kollektivtrafik
- Lokala pendlingsstråk
- Tung trafik genom tätort
- Spridningskorridorer

* Värde är hämtat från rapporten 'Naturvärdeskarta Skog: En Sannolikhetsmodell för naturvärden på skogsmark' framtagen av Naturvårdsverket 2024

Strategisk karta

De av översiktsplanens strategiska målsättningar som tydligare kan pekas ut som punkter, områden eller stråk i kommunens landskap illustreras på kartan här intill. Mitt i kartan syns den för cyklister och fotgängare kritiska passagen över väg 52 i centralortens norra del. Vi ser även det prioriterade stråket mellan tätorterna Vingåker och Katrineholm. Förbättringar för oskyddade trafikanter vid den kritiska passagen samt längs det prioriterade stråket är centrala ur både lokalt och regionalt perspektiv. Förbättringar för oskyddade trafikanter är också mycket angelägna i relation till de tunga passager som passerar genom tätorterna Vingåker och Läppe. Läs mer om dessa prioriteringar i kapitlet **Kommunikationer**.

Tätorterna Läppe, Österåker, Högsjö, Vingåker, Viala, Baggetorp samt Marmorbyn motsvarar kommunens strategiska utvecklingsområden, med särskilt goda förutsättningar för en hållbar bebyggelseutveckling. I eller intill fem av dessa finns sjönära områden utpekade, där landsbygdsutveckling i strandnära läge kan spela en viktig lokal roll för bibehållet och utvecklat underlag och utbud av service. Läs mer i kapitlet **Boende & Utveckling**.

Vingåker är ett utpräglat sörmäländskt odlingslandskap med en mosaik av skogsmiljöer och gräsmarker. Den gröna infrastruktur som dessa miljöer utgör ger de grundläggande förutsättningarna för ett livskraftigt jordbruk och en tryggad matförsörjning. Men också för rekreation och folkhälsa samt för goda livsmiljöer både för människor, djur och växtlighet. Kommunen verkar för en långsiktig och hållbar förvaltning av Vingåkerslandskapet genom målsättningar som främjar platser, områden och aspekter för sig, såväl som delar av ett sammanhängande nätverk. En viktig del i detta arbete är identifikation, kartläggning och kunskapsintegration från bygdenivå upp till regional och interkommunal nivå. Läs mer i kapitlet **Grönstruktur**.

MENY

Introduktion: Vingåker översiktsplan	3
Struktur/läsbeskrivning	6
Klimat & miljöpåverkan	7
Grönstruktur	10
Kommunikationer	18
Boende & utveckling	26
Vatten & vattenmiljöer	42
Klimatanpassning, risk & säkerhet	48
Andra värden inklusive riksintressen och kulturmiljö	53
Strategisk sammanställning	59
Strategisk karta	59
Målsättningar	60

Mål 1. Återväta kommunalägd mark där det är lämpligt och framkomligt

Mål 2. Säkra tillgång och tillgänglighet till bostadsnära natur

Mål 3. Identifiera och vidareutveckla målpunkter kopplade till odlingslandskapet och jordbrukets produktion.

Mål 4. Verka för en fungerande infrastruktur för förädling och distribution av lokalproducerad mat.

Mål 5. Verka för ett sammanhängande nätverk av värdefulla gräsmarker och sprid information om ängsvallar som en viktig mellanväg.

Mål 6. Vidareutveckla en (grön) karaktär för varje bygd som används i identitetsbygget för den aktuella platsen i synnerhet och en del av kommunens varumärke i allmänhet

Mål 7. Verka för potentiella förbättringar för omledning av tung och farlig trafik som idag går genom centralorten

Mål 8. Prioritera underhåll & utveckling av gång- och cykelvägar i tätorterna

Mål 9. Etablera ett strategiskt arbetssätt för belysning vid stationer för återvinning, gång- och cykelvägar samt lekplatser

Mål 10. Understryka betydelsen av trafiksäkerhetsåtgärder för streckorna Vingåkers tätort mot Viala respektive Katrineholm

Mål 11. Understryka betydelsen av passage för gång- och cykeltrafik förbi rondellen där storgatan möter väg 52

Mål 12. Kommunen prioriterar planering av boende för seniorer

Mål 13. Samtidigt anpassas bostadsberedskapen till varje bygd

Mål 14. Färdigställ byggbar tomtmark i Lindberga by

Mål 15. Färdigställ byggbar tomtmark i Västra Baggetorp

Mål 16. Planlägg & färdigställ ny förskola i centralortens norra del

Mål 17. Färdigställ & anta detaljplan för Säfstaholms slott med omnejd

Mål 18. Tematisk plan för vindkraft ska förnyas. Även möjligheter till ökat solbruk behöver kartläggas

Mål 19. Ny bebyggelse ska harmonisera med och stärka ortens eller områdets karaktär och särart. Kvalitéer som småskalighet och landsbygdsidentitet ska värnas

Mål 20. Verka för långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmark

Mål 21. Planlägg & färdigställ ny förskola i centralortens norra del

Mål 22. Färdigställ & anta detaljplan för Säfstaholms slott med omnejd

Mål 23. Tematisk plan för vindkraft ska förnyas. Även möjligheter till ökat solbruk behöver kartläggas

Mål 24. Ny bebyggelse ska harmonisera med och stärka ortens eller områdets karaktär och särart. Kvalitéer som småskalighet och landsbygdsidentitet ska värnas

Mål 25. Verka för långsiktig och övergripande förvaltning av jordbruksmark.